

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**İNSANİ DİPLOMASİ EKSENİNDE ALSAA24’TE TÜRKİYE’NİN TEMSİLİ:  
DERNE FELAKETİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Mehmet BAYATLI**

**Ankara-2026**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**İNSANİ DİPLOMASİ EKSENİNDE ALSAA24’TE TÜRKİYE’NİN TEMSİLİ:  
DERNE FELAKETİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Mehmet BAYATLI**

**Tez Danışmanı:  
Prof. Dr. Çağla KUBİLAY KAMILOĞLU**

**Ankara-2026**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**İNSANİ DİPLOMASİ EKSENİNDE ALSAAA24'TE TÜRKİYE'NİN TEMSİLİ:  
DERNE FELAKETİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Mehmet BAYATLI**

**Tez Danışmanı:  
Prof. Dr. Çağla KUBİLAY KAMILOĞLU**

**TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ**

**Adı ve Soyadı**

- 1. Prof. Dr. Çağla KUBİLAY KAMILOĞLU**
- 2. Prof. Dr. Esra İlkay İŞLER**
- 3. Doç. Dr. Tezcan DURNA**

**Tez Savunması Tarihi:  
21.04.2026**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ**  
**ANKARA ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,**

**Prof. Dr. Çağla KUBİLAY KAMILOĞLU** danışmanlığında hazırladığım **“İnsani Diplomasi Ekseninde *Alsaaa24*'te Türkiye'nin Temsili: Derne Felaketi (Ankara-2026)”** adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

**24.04.2026**

**Mehmet BAYATLI**

## ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlık sürecinde bana rehberlik edip yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Çağla Kubilay Kamiloğlu'na ve her zaman yanımda olan aileme teşekkür ederim. Bu çalışma vesilesiyle Derne faciasında hayatını kaybeden insanlara rahmet, yakınlarına başsağlığı dilerim.

## İÇİNDEKİLER

|                             |    |
|-----------------------------|----|
| ÖNSÖZ .....                 | i  |
| İÇİNDEKİLER.....            | ii |
| TABLOLAR DİZİNİ.....        | iv |
| KISALTMALAR.....            | v  |
| GİRİŞ.....                  | 1  |
| Yöntem .....                | 5  |
| Araştırmacının konumu ..... | 6  |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### İNSANİ DİPLOMASİ VE HABER ÇERÇEVELEME KURAMI

|                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.1. Diploması ve insani diploması kavramları ile bunların gelişimi.....          | 8  |
| 1.2. Türk Dış Politikasında İnsani Diploması.....                                 | 11 |
| 1.3. İnsani Diploması, İmaj ve Medya.....                                         | 15 |
| 1.4. Haber Çerçeveleme Kuramı .....                                               | 18 |
| 1.5. Haber Çerçeveleme Çalışmalarının Yapılışı ve Çalışmada Kullanılan Çerçeveler | 24 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### TÜRKİYE-LİBYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI, LİBYA MEDYASI VE DERNE SEL FELAKETİ

|                                                                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Türkiye - Libya İlişkilerinin Kökeni ve Bağımsızlığa Giden Süreçte Türkiye -<br>Libya İlişkileri ..... | 30 |
| 2.2. Libya’da Kaddafi Döneminin Başlaması ve Dönemin Türkiye - Libya İlişkileri...                          | 32 |
| 2.3. Kaddafi Sonrası Dönemde Türkiye - Libya İlişkileri.....                                                | 33 |
| 2.4. Hafter’in Libya’ya Dönmesi ve Trablus’u Ele Geçirme Teşebbüsü .....                                    | 35 |
| 2.5. Derne Sel Felaketi Öncesinde Türkiye - Libya İlişkileri.....                                           | 38 |
| 2.6. Günümüz Libya Medyasına Genel Bakış .....                                                              | 39 |
| 2.7. Libya İnternet Medyası.....                                                                            | 42 |
| 2.8. Libya’nın Doğusunda Yerel Medya ve “Alsaaa24” Haber Portalı .....                                      | 43 |
| 2.9. Derne Sel Felaketine Genel Bakış .....                                                                 | 45 |

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **DERNE SEL FELAKETİ HABERLERİNİN ANALİZİ**

|                                                                                                    |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3.1. Derne Sel Felaketi Haberlerine İlişkin Genel Bulgular .....                                   | 47         |
| 3.1.1. Haberlerin Nicel Dağılımı ve Temel Eğilimleri .....                                         | 48         |
| 3.1.2. Haber Çerçevesi Bağlamında Türkiye'nin Temsili .....                                        | 55         |
| 3.1.2.1. Çatışma Çerçevesi: Siyasal Kutuplaşma ve Güç İlişkileri.....                              | 55         |
| 3.1.2.2. İnsani Boyut Çerçevesi: Trajedinin Boyutu ve Yardımların<br>Sunumu .....                  | 65         |
| 3.1.2.3. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi: Felaketin Maddi Kayıpları ve<br>Bunlara Yönelik Adımlar..... | 70         |
| 3.1.2.4. Ahlak Çerçevesi: Afet Sonrasındaki Manevi Söylemler .....                                 | 76         |
| 3.1.2.5. Sorumluluk Çerçevesi: Atılan ve Atılmayan Adımlar Üzerinden<br>Suçlama ve Aklama .....    | 80         |
| <b>SONUÇ VE DEĞERLENDİRME .....</b>                                                                | <b>87</b>  |
| <b>KAYNAKÇA.....</b>                                                                               | <b>95</b>  |
| <b>EKLER .....</b>                                                                                 | <b>104</b> |
| <b>Ek 1: Haberlerin Çerçeveleme Kodlarına Dair Tablo .....</b>                                     | <b>104</b> |
| <b>ÖZET .....</b>                                                                                  | <b>106</b> |
| <b>ABSTARCT .....</b>                                                                              | <b>107</b> |

## TABLÖLAR DİZİNİ

|                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 1: Anahtar Sözcük Tabanlı Genel Haber Tablosu.....                | 49 |
| Tablo 2: Çerçeveselere Göre Haber Sayısı Tablosu .....                  | 51 |
| Tablo 3: Haber Başlıkları Dağılım Tablosu .....                         | 52 |
| Tablo 4: Haberlerin Kaynak Dağılımları.....                             | 53 |
| Tablo 5: Haberlerde Kullanılan Görsellere İlişkin Dağılım Tablosu ..... | 54 |
| Tablo 6: Çatışma Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo .....                   | 56 |
| Tablo 7: İnsani Boyut Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo .....              | 66 |
| Tablo 8: Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo.....          | 71 |
| Tablo 9: Ahlak Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo.....                      | 77 |
| Tablo 10: Sorumluluk Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo.....                | 81 |

## KISALTMALAR

|               |                                                                                                                            |
|---------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>AA</b>     | : Anadolu Ajansı                                                                                                           |
| <b>AFAD</b>   | : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı                                                                                   |
| <b>BM</b>     | : Birleşmiş Milletler                                                                                                      |
| <b>DSÖ</b>    | : Dünya Sağlık Örgütü                                                                                                      |
| <b>LH</b>     | : Libya Hükümeti                                                                                                           |
| <b>LUO</b>    | : Libya Ulusal Ordusu                                                                                                      |
| <b>MBH</b>    | : Milli Birlik Hükümeti                                                                                                    |
| <b>NATO</b>   | : North Atlantic Treaty Organization /<br>Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü                                                  |
| <b>OCHA</b>   | : The UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs /<br>Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi      |
| <b>OECD</b>   | : The Organisation for Economic Co-operation and Development /<br>Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü                    |
| <b>TİKA</b>   | : Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı                                                                                    |
| <b>TSK</b>    | : Türk Silahlı Kuvvetleri                                                                                                  |
| <b>UMH</b>    | : Ulusal Mutabakat Hükümeti                                                                                                |
| <b>UNESCO</b> | : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization /<br>Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü |

## GİRİŞ

Yirminci yüzyılla birlikte dünyada yaşanan savaşlar, insani krizler, doğal afetler ve göç gibi olaylar, küreselleşmenin de etkisiyle, klasik anlamdaki diplomasi faaliyetlerinin sınırlarını genişletmiş, bazı yeni alanlara ağırlık verilmesini gerekli kılmıştır. Buna göre, diplomatlar aracılığıyla, devletin dış politikasında kullandığı siyasi etkileme yöntem ve tekniklerini içeren haberleşme ve görüşmeler şeklinde tanımlanan (Süzmezoğlu, 2005: 344) diplomasiye, insani diplomasi faaliyetleri de eklenmiştir. İlk kez 1912 yılında, insani amaçlarla yürütülen diplomatik faaliyetleri klasik anlamdaki diplomasiden ayırmak için kullanılan insani diplomasi kavramı, devletlerin ve uluslararası kuruluşların insani yardım alanındaki politika ve uygulamalarını betimlemiştir (Tekin, 2023: 126). Minear (2007), insani diplomasiyi risk altında bulunan nüfusu koruma ve onlara yardım etme noktasında önemli bir beceri şeklinde tanımlarken; Aslanov (2013), savaş, sivil çatışma ve doğal afetler yaşayan savunmasız kişileri korumak ve onların ihtiyaçlarını yerine getirmeye hizmet etmek olarak tanımlamaktadır.

İnsani krizlerin gittikçe karmaşık hale gelmesi, bir yanda devlet ve hükümet dışı aktörlerin yakın iş birliğini gerekli kılarken, diğer yanda insani diplomasi ile dış politikayı iç içe geçiren bir kompozisyon yaratmaktadır (De Lauri, 2018). Bu durum, insani dış politikayı ülkeler için önemli bir imaj aracı haline getirmektedir. Bu da yapılan insani faaliyetlerin medya aracılığıyla geniş kitlelere duyurulmasına, ülkelerin küresel düzlemde öne çıkmasına doğrudan etki etmesine ve bunların işlevsel bir yumuşak güç<sup>1</sup> aracına dönüşmesine yol açmaktadır. İnsani faaliyetlerin etkileri

---

<sup>1</sup> Yumuşak güç, Joseph S. Nye'a göre, askeri yöntemler dışında, kültürel, ideolojik ve kuramsal unsurlar çerçevesinde, yapılması gerekenleri yapmak ve başkalarını kontrol etmek için kullanılabilecek güç şeklinde tanımlanmıştır.

bağlamındaki bu eğilim, Türkiye'nin son yıllarda yürüttüğü insani diplomasi faaliyetlerinde de gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin 1980'li yılların ortalarından itibaren gıda sevkiyatı şeklinde somutlaşan insani yardımları, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara geldiği 2002 yılı itibariyle, Türk dış politikasının öncelikli parametrelerinden biri olarak sunulmaya başlanmıştır. Türkiye, bu bağlamda, Gazze başta olmak üzere, büyük insani krizlerin yaşandığı Somali, Sudan, Myanmar ve Afganistan gibi birçok farklı ülke ve bölgede insani faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu yönüyle Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Kalkınma Yardımları Komitesi'nin (DAC) yayımladığı resmi kalkınma yardımları istatistiklerine göre, 2015-2021 yılları arasında yardımlarının milli gelire oranıyla “dünyanın en cömert ülkesi” şeklinde nitelendirilerek birinci sırada yer almıştır.<sup>2</sup> Yakın dönem Türk dış politikasında insani diplomasiye verilen bu ağırlık, Türkiye'nin kendini konumlandığı bölgesel liderlik vizyonu ile ilişkilendirilmekte ve uluslararası ölçekte bir imaj yaratma çabasının parçası olarak değerlendirilmektedir (Çelenk, 2016: 162). Bu durum, Türkiye'nin “girişimci ve insani dış politika” söyleminin etkilerini ve bunun sahaya ne ölçüde yansıdığını önemli bir soru haline getirmektedir.

Yukarıda kısaca sunulan çerçeve içinde bu çalışma, 2019 yılında Libya iç savaşında Bingazi'deki askeri otoriteye karşı Trablus hükümetini destekleyen Türkiye'nin, Libya'nın doğusunda 10-11 Eylül 2023 tarihlerinde yaşanan Derne merkezli sel felaketinin ardından bölgeye yönelik insani yardımlarının doğu bölgesi yerel mediasındaki Türkiye temsiline ne ölçüde yansıdığını incelemektedir. Çalışmada Trablus hükümetine verdiği destek nedeniyle siyasal kutuplaşmanın bir parçası olarak görülen Türkiye'nin felaket sonrası insani yardımlar aracılığıyla yerel medyadaki

---

<sup>2</sup> T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına göre Türkiye, 2023 verilerine göre, yaklaşık yüzde 80'i acil insani yardımlar olmak üzere, 6,9 milyar ABD doları tutarında dış yardımda bulunmuştur.

temsilinin değişip değişmediğine odaklanılmaktadır. Haber çerçeveleme kuramından hareketle insani diplomasinin yumuşak güç bağlamındaki olası etkileri medya temsilleri üzerinden değerlendirilmektedir.

Çalışmaya başlanmadan önce, Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin yanı sıra, Kuzey Afrika ve Libya'ya ilişkin çalışmalar da incelenmiştir. YÖK'ün ulusal tez merkezinden yapılan tarama sonucunda, Türkiye'nin insani diplomasi bağlamındaki faaliyetleriyle ilgili olarak birçok farklı bölgedeki çalışmaları ele alan yüksek lisans ve doktora tezlerine rastlanmıştır. Örneğin, Göksu Hamdemir Diker'in (2025) "Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetleri (2022-2024): Ukrayna örneği" başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye'nin 2022-2024 yılları arasındaki insani diplomasi faaliyetleri Ukrayna örneği üzerinden incelenmiş, Türk Kızılay, IFRC ve ICRC'nin Rusya-Ukrayna Savaşı süresince yürüttükleri insani diplomasi uygulamaları analiz edilmiştir. Ali Berker Kandemir'in (2021) çalışmasında ise Suriye iç savaşı çerçevesinde Türkiye'nin insani diplomasisi irdelenmiş, bu bağlamdaki yerel ve ulusal faaliyetlere yer verilmiştir. Diğer taraftan konuya ilişkin bazı akademik makalelere de rastlanmıştır. Serkan Gündoğdu'nun (2022) "Türk Dış Politikasının İnsani Diplomasi Vizyonu ve Pratiği" başlıklı makalesinde, Türk dış politikasının başlıca araçlarından biri sayılan insani diplomasi algısı, kullanım örnekleri ve pratiği ele alınmıştır. Makalede, Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin, Türk dış politikasına kayda değer etki yaptığı, Türkiye'yi uluslararası politikada dinamik bir aktör konumuna getirdiği, Türkiye'nin sistematik bir insani diplomasi geliştirmeye çalışarak uluslararası aktörlerin takdirini kazandığı; ülkenin diplomatik ve ikili ilişkilerinin gelişmesine ve bir marka değeri edinmesine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Seda Gürel ve Hakan Sezgin Erkan'ın (2025) "Türkiye'nin Sürdürülebilir İnsani Diplomasisi" makalesinde ise, insani diplomasi kavramının sürdürülebilirliği irdelenmiş, sürdürülebilir insani diplomasinin temel ilkelerinin ne olduğu ile Türk dış politikasında yürütölen kamu diplomasisi

faaliyetlerinin bu ilkeleri yansıtmıyıp yansıtmadığı sorgulanmıştır. Makalede, Türkiye'nin insani diplomasinin yalnızca insani yardım değil, aynı zamanda küresel barış ve istikrara katkı sunan stratejik bir dış politika aracı niteliği taşıdığı; bu bağlamda sürdürülebilirlik ilkesine dayalı kurumsal bir model ortaya koyduğu ve diğer aktörlere örnek oluşturduğu kaydedilmiştir. Öte yandan Türkiye'nin Somali'deki insani faaliyetlerini inceleyen bazı çalışmalara da rastlanılmıştır.

Yukarıda bir bölümüne değinilen literatürde, Türkiye'nin Libya'da ve özellikle ülkenin doğusundaki faaliyetleri ele alınmamıştır. Türkiye'nin Orta Doğu ve Afrika'daki insani diplomasi faaliyetlerini inceleyen çalışmalar, daha çok Sivil Toplum Kuruluşlarının bu bağlamdaki rollerine odaklanmıştır. Örneğin, Zuhale Karakoç Dora'nın (2019) doktora tezinde, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerindeki rolüne ışık tutulmuş; Hafize Zehra Kavak'ın (2024) doktora tezinde ise, Türk sivil toplum kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam ülkelerindeki insani faaliyetleri ele alınmıştır.

Türkiye ile neredeyse 500 yıllık bir ilişkiye sahip olan Libya, Türkiye'nin Akdeniz'den komşusu olarak, Türk dış politikasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu durum, son yıllarda Akdeniz'in doğusunda özellikle deniz yetki alanları bağlamında yaşanan tartışmalarla bir kez daha kendini göstermiştir. Çalışmada, köklü ikili ilişkilerin yanı sıra güncel adımların bölgedeki Türkiye temsiline etki edip etmediği irdelenmeye çalışılmıştır.

Bu tezin temel sorunsalı, Libya'nın doğusunda 10-11 Eylül 2023 tarihlerinde meydana gelen Derne sel felaketi öncesi ve sonrasında bölgenin yerel medyasında Türkiye'ye ilişkin haberlerin karşılaştırılmasıyla, Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin yerel medyadaki Türkiye sunumuna etkisini incelemektir. Bu bağlamda araştırmada;

- Libya'nın doğu bölgesinde, Derne felaketi öncesinde, yerel medyada nasıl bir Türkiye temsilinin bulunduğu,
- Türkiye'nin Derne felaketi akabinde bölgede icra ettiği insani yardım faaliyetlerine yerel medyada ne ölçüde ve nasıl yer verildiği; bu haberlerde Türkiye'ye atfedilen çerçevelerin felaket öncesi dönemle karşılaştırıldığında ne tür değişimlerin olduğu,
- İnsani konuların siyasi/askeri konularla ne ölçüde bağlantılandırıldığı sorularına yanıt aranmıştır.

Bu çalışmanın önemi, Derne sel felaketi sonrasında Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin yerel medya temsilleri üzerinden incelenmesine olanak tanınmasında yatmaktadır. Çalışma, insani diplomasının etkilerini somut bir kriz bağlamında, doğrudan yerel kaynaklar ve Arapça haber metinleri üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Tez, bu yönüyle insani diplomasiyi yalnızca yardım faaliyetleri ekseninde ele almayıp bu faaliyetlerin yerel medyada nasıl anlamlandırıldığıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Libya'nın doğu hükümetiyle resmi siyasal ilişkilerinin sınırlı olduğu bir dönemde felaketin yaşanmış olması, insani diplomasının siyasal ve diplomatik alanlarda nasıl bir karşılık üretebildiğini değerlendirmek açısından da teze özgül bir değer katmaktadır.

## **Yöntem**

Araştırmada, Libya'nın doğusunda en çok atıf yapılan, Libya'nın siyasi, ekonomik ve sosyal gündemini yakından takip eden ve bu konuda birincil kaynaklardan haber üreten, ulusal ve uluslararası birçok farklı mecrada sık kaynak gösterilen bir dijital platform

olan *Alsaaa24* haber portalının<sup>3</sup> web sitesindeki arşivinden anahtar kelime taraması yapılarak Türkiye'ye ilişkin haberler derlenmiştir. Bu çerçevede, Arapça “Türkiye”, “Türk”, “Erdoğan”, “Derne”, “Ankara”, “Tobruk Limanı” ve “Türk Askeri” anahtar kelimeleri ile arama yapılarak derlenen haberlerde, araştırma sorularının da yardımıyla, çerçevelemenin nasıl yapıldığının tespitine çalışılmıştır.

Derne felaketinin meydana geldiği 10-11 Eylül 2023 tarihlerinden üç ay önce ve üç ay sonra yayınlanan haberler, Çerçeveleme Kuramı bağlamında analize tabi tutulmuş; haberlerde hangi unsurların kapsamı hangilerinin dışarıda bırakıldığının tespitine odaklanılmıştır.

Araştırmada, Tankard'ın (2001: 100) haber metninde odak noktası olarak gördüğü başlıklar, alt başlıklar, fotoğraflar, fotoğraf altları, manşetler, kaynak seçimi, alıntı seçimi, tanıtımlar, logolar, istatistikler, grafikler, şemalar, son cümleler ve paragraflar parametrelerinden başlıklar, fotoğraflar ve kaynak seçimi üzerinden ayrıntılı bir analizin gerçekleştirilmesine çalışılmıştır. Keza haberlerin analizinde araştırmaya konu haber portalının olayları tanımlama biçimi ve sözcük seçimlerinin de dikkate alınmasına özen gösterilmiştir. Haberler Semetko ve Valkenburg'un (2000), “çatışma”, “insani boyut”, “ekonomik sonuçlar”, “ahlak” ve “sorumluluk” çerçeveleri olmak üzere beş temel jenerik çerçeve üzerinden analiz edilmiş; haberlerdeki Türkiye sunumuna dair nicel ve nitel bulgular ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

### **Araştırmacının konumu**

Derne sel felaketi esnasında Türkiye'nin insani yardımlarını koordine eden ekipte görev alması, araştırmacıyı tamamıyla dışarıdan gözlemci konumundan farklılaştırmaktadır.

---

<sup>3</sup> Libya medyası ve sözkonusu portala dair ayrıntılı bilgiye çalışmanın ikinci bölümünde yer verilmektedir.

Buna göre araştırmacı, Derne felaketinin başından beri gelişmeleri Trablus'tan takip etmiş, felaketten kısa süre sonra bölgeye intikal etmiş, Tobruk Limanı'na gönderilen Türk askeri gemilerinin gelişini organize edip onları karşılamış, Türk yardım ekipleri ve malzemelerin afet bölgesine sevkini koordine etmiş, Libyalı yerel makamlarla birçok toplantıya katılmış, afet bölgesindeki yerel makamlarla temas etmiş ve sahada birçok farklı görevi yerine getirmiştir. Bu rol, araştırmacıya sahada ciddi bir gözlem olanağı tanımış, birçok kritik aşamanın doğrudan tanığı olma avantajı doğurmuştur. Araştırmacının sahaya ilişkin gözlemlerini sistematik bir şekilde kaydetmemesi, bu bağlamdaki görüşleri izlenim düzeyinde tutmaktadır. Öte yandan, araştırmacının sahadaki konumu ve görevi, çalışmadaki ifadeleri çoğı zaman resmi söyleme yaklaştırmıştır. Bu durum, araştırma açısından bir kör nokta olarak değeriendirilebilmektedir.

Tezin birinci bölümünde, diplomasi ve insani diplomasi kavramları; Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin gelişimi, bunun ülke imajına etkisi; haber çerçeveleme kuramı ve buna ilişkin çalışmalar irdelenmiştir. İkinci bölümde ise, Libya'nın bağımsızlığını kazandığı 1951 yılından Derne felaketinin yaşandığı 2023 yılına dek Türkiye-Libya İlişkileri ele alınmış; ikili ilişkilerdeki dönüm noktaları ve temel parametrelere ışık tutulmuş, Derne felaketine ilişkin özet bilgi verilmiştir. Ayrıca Libya medyasına ve *Alsaaa24* haber portalına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'ye yönelik haberlerin çerçevesine odaklanılmış; haberlerin ayrıntılı analizi yapılmıştır. Sonuç ve değeriendirme kısmında ise, Türkiye'nin insani diplomasisinin Libya'nın doğusundaki yerel medyadaki Türkiye temsilini değeriştirip değeriştirmediğine ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **İNSANİ DİPLOMASİ VE HABER ÇERÇEVELEME KURAMI**

Çalışmanın Derne felaketi bağlamında Türkiye'nin insani yardım faaliyetlerinin medyadaki temsiline odaklanması, burada diplomasi ve insani diplomasi kavramlarının da irdelenmesini gerekli kılmaktadır. Zira son yıllarda birçok ülke tarafından önemli bir diplomasi aracı olarak kullanılagelen insani yardımlar, bir yandan dünyanın birçok yerindeki kriz bölgelerindeki ihtiyaçları azaltırken, diğer yandan ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik önemli bir strateji alanı olarak sayılabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, diplomasi ve insani diplomasi kavramlarına yer verilmiş, bunların gelişimine dair süreçlerin ifadesine çalışılmıştır. Ardından insani diplomasinin Türk dış politikasındaki konumu ve ağırlığı ele alınmış, geline aşamada Türkiye'nin insani faaliyetleri irdelenmiştir. Daha sonra insani diplomasinin medya ile ilişkisi, insani diplomasinin ülkelerin imaj ve itibarına etkisi işlenmiştir. Bölümün son kısmında ise, Haber Çerçeveleme kuramına ilişkin bilgi ve çalışmalara yer verilerek konunun teorik boyutuna ışık tutulmuştur.

#### **1.1. Diplomasi ve insani diplomasi kavramları ile bunların gelişimi**

Genel hatlarıyla diplomasi, devletlerin resmi temsilcileri olan diplomatlar eliyle gerçekleştirilen, devletin dış politikasında kullandığı siyasi etkileme yöntem ve tekniklerini içeren tüm haberleşme ve görüşmeler olarak tanımlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2005: 344). Bu itibarla geleneksel diplomasi, devletlerarası ilişkilerin ilettilmesinde, uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde ve dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen sorunların yayılmasını önlemede etkili bir araç sayılmaktadır (Tuncer, 1991: 251). Sander (2008: 13) diplomasiyi, devletin uluslararası sistemden

beklentilerini ve bu bağlamdaki amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılan araç, mekanizma ve yöntemler olarak tanımlamaktadır. Acar (2006: 436) ise diplomasiyi görüşme sanatı olarak nitelemektedir. Keyman ise TÜBİTAK Ansiklopedisi'nde diplomasiyi, egemen ülkeler arasındaki sorunlara çözüm bulmak için yürütülen müzakere sanatı ile onun yöntem ve araçlarına bir bütün olarak verilen isim şeklinde tanımlamıştır. Diplomasinin iktidarın yapısı ve kullanımıyla yakından ilişkili olduğunu ifade eden Keyman, iktidarın başkalarının istek ve davranışlarını etkileme gücünü oluşturduğunu, diplomasinin de bu gücü kullanma zanaatı olduğunu dile getirmiştir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası siyasetteki aktörlerin sayısının yanı sıra silahlı çatışmalardan etkilenen sivillerin sayısındaki artış, diplomasi araçlarının değişmesini gerekli kılmıştır (Bogatyreva, 2022: 1349). Böylelikle, insani hedeflerle yürütülen diplomasi faaliyetlerini klasik diplomasiden ayırmak için insani diplomasi kavramı ortaya çıkarılmış; kavram, 1912'den beri literatürde kullanılmaya başlanmıştır (Tekin, 2023: 126).

İnsani diplomasi kavramı, olumsuzlukların yaşandığı bölgelerde savaş ve savaş sonrası dönemlerde yürütülen faaliyetlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Alagöz, 2013: 7). Bu kavram, sadece krizlerin çözümünü değil, aynı zamanda aktörlerin koordinasyon ve iş birliğini, ayrıca hedef faaliyetlerin gerçekleştirilmesini ve kaynakların dağıtımını da içermektedir (Tekin, 2023: 126). İnsani diplomasi, risk altındaki bireyleri korumak ve onlara yardım etmek bağlamında önemli bir beceri şeklinde tanımlanmış (Minear, 2007: 32); savaş, sivil çatışma ve doğal afet bölgelerindeki savunmasız kişileri koruma ve ihtiyaçlarını giderme şeklinde de ifade edilmiştir (Aslanov, 2013: 4). Bu çerçevede, dünyada yaşanan gelişmelerle birlikte artan istikrarsızlık durumunun, insani diplomasiyi daha da ön plana taşıdığı söylenebilir.

İnsani diplomasi aslında insani yardım faaliyetleriyle sınırlı değildir; çevresel güvenlik, iklim değişikliği ve çölleşmeyle mücadele, azgelişmişliğin önlenmesi, salgın hastalıklarla mücadele ve kalkınma konuları da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Ancak bu çalışmanın konusu gereği insani yardım faaliyetlerine odaklanılmıştır.

Dış yardımların daha çok insani yardım boyutunu önceleyen insani diplomasi, yaşanmış ve/veya yaşanmakta olan savaş, kriz, doğal afet ve göç gibi olguların olumsuz etkilerini en aza indirme amacı taşıyan, bu çerçevede insanların çıkarlarını öncelikli olarak korumayı hedefleyen bir kavram olarak ifade edilebilmektedir. Bu itibarla insani diplomasiyi geleneksel diplomasi araçlarından ayıran temel farkın, devletin güç kapasitesinin artırılması ya da ulusal çıkarların maksimizasyonu yerine insan faktörü ve insani değerlerin ön planda tutulması olduğu söylenebilmektedir (Gündoğdu, 2022: 351).

Burada geleneksel diplomasi ile insani diplomasi arasındaki fark ifade edilirken insani faktörlere dikkat çekilmiştir. Ancak bu bağlamda insani diplomasının devletlerin stratejik araçlarından biri olduğuna da işaret etmek gerekir. Zira devletlerin insani faaliyetleri, bunların imaj, itibar ve yumuşak gücünün artırılmasında önemli bir işlev yürütmektedir. Böylece insani yardım söylemi ile stratejik hedefler arasında hem bir iç içe geçmişlik hem de bir gerilim ortaya çıkmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, devletlerarası çatışmalar, sınır aşan krizler; ayrıca günümüze dek uzanan dönemde yaşanan iç savaş ve göç sorunları, yeni stratejilerin yanı sıra yeni insani ihtiyaçlar da doğurmuştur. Bu durum, insani diplomasının hem faaliyetlerin içeriği hem aktörler hem de stratejiler açısından kayda değer bir değişim ve dönüşüm içine girmesine neden olmuş, alanın gittikçe genişlemesine yol açmıştır (Tekin, 2023: 126). Karmaşık krizler ve bu çerçevede doğan farklı insani ihtiyaçlar, devletlerin yanı sıra birçok farklı aktörün ilgili süreçlere dahil olmasını zorunlu kılmıştır. Klasik diplomasi faaliyetlerinin değişimiyle paralel olarak gelişen insani

diplomasi, birçok ülkenin dış politikasının tamamlayıcı bir aracı haline gelmiştir (Gündoğdu, 2022: 349). Burada ise çalışmanın sorunsalı itibarıyla insani diplomasinin Türkiye'nin dış politikasındaki yerine işaret etmek gerekmektedir.

## **1.2. Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi**

İnsani diplomasi kavramının Türk dış politikasında kullanılmaya başlanması 2000'li yıllarda başlamış olsa da bu bağlamdaki uygulamaların geçmişi 1970'lerdeki kalkınma yardımlarına ve 1980'li yılların ortalarından itibaren yapılmaya başlanan gıda sevkiyatlarına kadar uzanmaktadır. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın (TİKA) 1992 yılında kurulmasıyla kurumsal bir çerçeveye yerleştirilen insani diplomasi, zamanla kapsamını genişletmiştir. Böylece Türk dış politikasında 2000'li yıllardan sonra insani faaliyetlere ağırlık vermeye başlayan, daha aktif ve çok yönlü yeni stratejiler izlenmeye başlanmıştır (Gündoğdu, 2022: 350). İnsani diplomasi, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara geldiği 2002 yılı itibarıyla, Türk dış politikasının temel parametrelerinden biri olarak sunulmaya başlanmıştır. Bu durum, Türk dış politikasının “girişimci ve insani dış politika”<sup>4</sup> yaklaşımı temelinde şekillenmeye başlanmasıyla kendini daha somut bir şekilde göstermiştir (Tekin, 2023: 127).

Türkiye, 2000'li yıllarla birlikte bölgesel güvenliğini önceleyen bir perspektifle farklı coğrafyalardaki devletlerle yeni ilişkiler kurmaya yönelik girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Bu itibarla Türkiye, ikna kabiliyetini genişletmek üzere bölgesel ve uluslararası etki gücünü artırmaya çalışmıştır. Türkiye bu bağlamda, barışın inşası, insani yardımlar ve kalkınma yardımlarından oluşan araçları kullanmaya ağırlık vermiştir (Gündoğdu, 2022: 351-352).

---

<sup>4</sup> Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, 14 Aralık 2020 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda Türkiye'nin girişimci ve insani dış politikası çerçevesinde atılan adımları anlatmıştır.

Bu arada 2000 sonrası Türk Dış Politikasındaki insani diplomasi eğiliminin bir yumuşak güç unsuru olup olamayacağı konusunda bazı eleştiriler de dile getirilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin insani diplomasi bağlamındaki adımlarını, insani güvenliği bir dış politika misyonu olarak kullanan Kanada ve Japonya ile kıyaslayan Tekin (2021), Türkiye'nin çeşitli kamu diplomasisi politikaları bulunduğunu ancak bunların yeterli düzeyde olmadıklarını; ülkenin uluslararası imajının özellikle Batı ülkelerinde yaşayan toplumlar nezdinde çok da olumlu bir noktada olmadığını ifade etmiştir. Tekin, çalışmasında, Türkiye'nin normlara bağlı bir diplomasi izleyememesinin, Türk Dış Politikasını krize sürüklediğini ve ülkenin uluslararası itibarını zedelediğini belirtmiştir. Tekin'e göre Kanada ve Japonya, dış politikalarının ana gündemi olarak insanı merkeze alan güvenlik meselelerini benimsemiş ve bu noktada oluşturdukları kurumlar ve izledikleri politikalarla uluslararası imajlarını artırmışlardır. Bu da söz konusu iki ülkenin yumuşak güçlerine önemli katkılar sağlamıştır. Tekin, Kanada'nın, Suriye krizinin ortaya çıktığı günden 2020 yılına kadar 40 bin Suriyeli mülteciyi kabul ettiğini; buna karşılık, 4 milyonu aşkın Suriyeli sığınmacıyı ağırlayan ve bu bağlamda milyarlarca dolar harcayan Türkiye'nin uluslararası imajının Kanada'nın altında kaldığını kaydetmiş; Türkiye'nin yaptığı faaliyetleri daha iyi anlatması gerektiğini vurgulamıştır (Tekin, 2021: 7-18).

İnsani diplomasi, 2010 yılından günümüze dek, gittikçe genişleyen faaliyetler ve paydaşlarla, Türk dış politikasının temel parametreleri arasında sayılmaya başlanmıştır. Resmi kurumların yanı sıra, Türk Kızılay, TİKA, AFAD ve sivil toplum kuruluşlarının birçok ülkede aktif rol üstlendiği faaliyetlerle Türkiye, Gazze başta olmak üzere, büyük insani krizlerin yaşandığı Somali, Sudan, Myanmar ve Afganistan gibi birçok farklı ülke ve bölgede insani faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu yönüyle Türkiye, Dışişleri Bakanlığının resmi internet sitesinde yer alan "Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları Notu"nda ifade edildiği üzere, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

(OECD) Kalkınma Yardımları Komitesi'nin (DAC) yayımladığı resmi kalkınma yardımları istatistiklerine göre, 2015-2021 yılları arasında yardımlarının milli gelire oranıyla “dünyanın en cömert ülkesi” şeklinde nitelendirilerek birinci sırada yer almıştır.

2016 yılında İstanbul'da, dünya çapındaki insani ihtiyaçlar ve gereksinimlere yönelik olarak ilk kez Dünya İnsani Zirvesi (World Humanitarian Summit) yapılmıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığının yukarıda işaret edilen aynı notunda, yaklaşık 9000 katılımcının katıldığı Zirve'de, Türkiye'nin Suriye iç savaşı sürecinde oynadığı rol ve Suriyelilere yönelik uyguladığı açık kapı politikası dahil birçok konunun vurgulandığı kaydedilmiştir. Bu dönem itibariyle Türkiye'nin insani diplomasisinin dünyada dikkati çekmeye başladığı söylenebilmektedir. Yakın dönem Türk dış politikasında insani diplomasiye verilen bu ağırlık, ayrıca Türkiye'nin insani yardımlar bağlamında yeni ve/veya yükselen donörler arasında sayılmaya başlanması, ülkenin kendini konumlandığı bölgesel liderlik söyleminde de önemli bir parametre ve imaj hamlesi olarak yorumlanmıştır (Çelenk, 2016: 162).

Burada bir çelişkiye dikkat çekerek insani diplomasiye dair bir eleştiriyi kayda geçirmekte yarar vardır. Zira bir yanda insani diplomasinin ayırt edici özelliğinin ulusal çıkarların maksimizasyonu yerine insani değerlerin ön planda tutulması olduğu ifade edilirken, diğer yanda ülkelerin kendilerini konumlandıkları bölgesel liderlik bağlamında önemli bir parametre ve imaj hamlesi olduğu belirtilmektedir. Son tahlilde, ülkelerin esasen tüm faaliyetlerini ulusal çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdikleri, bu itibarla insani merkeze alan politikaların da bir yerde ülkenin uluslararası imajına olumlu etki yaptığı söylenebilmektedir. Öte yandan insani diplomasi faaliyetlerinin yalnızca nicelik üzerinden ölçülemeyeceği, yardımın yapıldığı toplumun bu yardımları nasıl değerlendirdiği üzerinden de incelenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu bağlamda medyadaki temsillerin önemi ortaya çıkmakta, haberlerdeki yazımın kritik rolü

belirginleşmektedir. Konuya ilişkin ayrıntılar bir sonraki alt başlıkta irdelenmektedir. İnsani diplomasi faaliyetlerinin ülke imajları açısından bir araç olarak kullanılması, ayrıca bu bağlamda yarattığı etki, bir sonraki alt bölümde ele alınmıştır.

Türkiye, insani diplomasi hamleleri çerçevesinde, 2024 yılında, AFAD aracılığıyla 24, Türk Kızılay üzerinden de 39 ülkeye insani yardım faaliyeti gerçekleştirmiştir. Türkiye ayrıca, 7 Ekim 2023'te patlak veren Gazze krizinin ardından bölgeye yaklaşık 100.000 tonluk insani yardım malzemesi sevk ederek bölgeye en fazla ayni yardım yapan ülke olmuş; 2023 verilerine göre, yaklaşık yüzde 80'i acil insani yardımlar olmak üzere, 6,9 milyar ABD doları tutarında dış yardımda bulunmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesinde yer alan bilgi notunda, Türkiye'nin, insani yardımlarını genellikle ikili düzeyde gerçekleştirmekle birlikte, BM başta olmak üzere çok taraflı platformlara da katkı sunduğu ve küresel insani sistemin geliştirilmesi çabalarını desteklediği ifade edilmiştir. Sitede ayrıca Türkiye'nin, BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi'ne (OCHA) en fazla gönüllü bağış yapan ülkelerin yer aldığı ve OCHA Donör Destek Grubu'na (ODSG) 2014 yılında üye olarak kabul edildiğine yer verilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin, OCHA tarafından yönetilen ve dünyadaki acil insani krizlere hızlı yanıt vermek amacıyla kurulan çok taraflı BM Acil Durum Müdahale Fonu'na (CERF) 2006 yılından itibaren her yıl nakdi katkı sağladığı kaydedilmiştir. Türkiye'nin ayrıca, Uluslararası Kızılhaç Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) Acil Müdahale Fonu'na (DREF) da nakdi bağış yaptığı belirtilmiştir.

Ancak burada insani yardımların olumlu algıyı otomatik olarak yaratmadığına işaret etmek gerekmektedir. Zira söz konusu yardımların hedef ülkede nasıl algılandığı, o ülke ile olan ilişkiler ve buradaki güç dengesiyle bağlantılı olarak anlam kazanmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetleri için de geçerlidir. Nitekim bu

Çalışmada, Türkiye’nin Derne’ye yönelik insani yardım faaliyetlerinin medyada nasıl temsil edildiği irdelenmektedir.

### **1.3. İnsani Diplomasi, İmaj ve Medya**

İnsani diplomasinin, özellikle yeni diplomasi araçlarının yaygınlık kazanması ve işlevselliğini artırmasıyla birlikte, ülke imajlarına doğrudan etkisi olduğu sıkça ifade edilmeye başlanmıştır. Bu ilişkiyi doğru temelde anlatabilmek için öncelikle Joseph Nye’in (1990) “*Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*” adlı makalesinde ortaya koyduğu “yumuşak güç” (*soft power*) kavramına başvurmak gerekmektedir.

Ülkelerin güçlerini “sert” ve “yumuşak” güç olarak ikiye ayıran Nye, devletlerin askeri ve ekonomik kapasiteyle teşvik, zorlama veya tehdit kullanarak başkalarının davranışlarını değiştirebilmesine “sert güç” demiştir. Nye devamla, “yumuşak güç” kavramını ortaya koymuş; bunu, bir ülkenin askeri veya ekonomik zorlamaya başvurmak yerine kültür, siyasi değerler ve dış politika aracılığıyla diğerlerini etkileme kapasitesi şeklinde tanımlamıştır. Burada yumuşak gücün başarısı, büyük lde ülkenin uluslararası arenadaki itibarı ve aktörler arasındaki bilgi akışı ile bağlantılandırılmıştır. Nye, bir devletin, diğerlerini kendi ideallerine ve politikalarına hayran bıraktığında, istediği davranışları bir zorlama ya da ödüllendirmeye gereksinim duymadan sağlayabileceğini ileri sürmüştür (Nye, 2017: 12-13).

Burada ayrıca yumuşak gücü kendine hedef olarak seçen temel araçlardan birini oluşturan “kamu diplomasisi” kavramına da değinmek gerekmektedir. Edmund Gullion’un 1965 yılında ortaya koyduğu kavram, uluslararası ilişkilerin geleneksel/klasik diplomasi dışındaki alanlarını kapsamıştır. Bu kavramla, hükümet ve

hükümet dışı aktörler tarafından diğer ülkelerin halkları ile kurulan pozitif ilişkilere işaret edilmiştir. Geniş bir uygulama alanı ağını barındıran kamu diplomasisi; eğitim diplomasisi, kültürel diplomasi, dijital diplomasi, gastrodiplomasi, sağlık diplomasisi, vatandaş diplomasisi ve spor diplomasisi gibi birçok alandaki faaliyetleri kapsamıştır. Bu geniş alanda, insani diplomasi ve dolayısıyla insani yardımlar da yer almış; insani yardımlar yumuşak gücün somut ve etkili araçlarından biri sayılmıştır. Bu bağlamda insani faaliyet yürüten ülkelerin, uluslararası toplum nezdinde iyi niyet gösterip güven inşa ederek buradaki konum ve nüfuzlarını güçlendirdikleri söylenebilmektedir. Bu itibarla, insani yardımların ülkelerin imajlarıyla doğrudan ilintili olduğu ve kaydadeğer etkide bulunduklarını da söylemek mümkündür.

Öte yandan yapılan bazı araştırmalar, insani diplomasinin olumlu sonuçlar kadar ülkelerin stratejik hedefleri bağlamında soru işaretleri doğurabileceğini de göstermiştir. USC Center on Public Diplomacy tarafından Naomi Leight imzasıyla yayınlanan “*The Two Sides of Aid Diplomacy*” başlıklı makalede (2024), insani yardımların donör ülkenin yumuşak gücünü artırabildiği gibi, aynı zamanda donör ülkenin dış politika hedeflerini kolaylaştırdığı da ifade edilmiştir (Leight, 2024). Bu nedenle bu yardımların, (varsa) arka plandaki amacıyla bağlantılı olarak, yardımda bulunan ülkenin yumuşak gücünü zedeleyebileceği kaydedilmiştir. Yardımların stratejik manipülasyon ve propaganda temelinde yapılması, stratejik çıkarların insani amaçların önüne geçmesi, söz konusu zedeleyici etkiyi doğurabilmektedir. Bir başka ifadeyle, insani yardımlar salt insani duyarlılık penceresinden okunmamakta, siyasi ve askeri ilişkilerle birlikte düşünülmektedir. Bu itibarla, insani diplomasinin olumlu imaj üretme kapasitesinin mutlak sonucu güvence altına almadığı, sonucun aktörler arası ilişkiler ve medyadaki çerçevelmeye bağlı olduğu söylenebilmektedir.

Simon Anholt, “*Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations*” başlıklı makalesinde, uluslararası arenada saygı görmek isteyen

bir ülkenin iklim değişikliği, yoksulluk, kıtlık, göç ve insan hakları gibi küresel konularla ilgili yararlı, üretici ve yaratıcı katkılar sunması gerektiğini ifade etmiştir (Anholt, 2013: 4). Bu eğilim, birçok ülkenin sözü geçen alanlarda aktif çalışmalar yürütmesine ve ciddi bütçeler ayırmasına neden olmuştur. Bu ülkeler arasında Türkiye'nin de yer aldığını söylemek mümkündür. Sınır aşan göç ve sınır aşan suçlardan en çok etkilenen ülkelerin başında yer alan Türkiye'nin, bu sorunların çözümünde kilit rol oynamasının, kendi ulusal güvenliğini sağlama noktasında önemli olduğu gibi, uluslararası imajına da sağlayacağı katma değer açısından da değerlidir (Tekin, 2021: 9). Ancak burada yukarıda da işaret edildiği gibi, yardımların siyasi ve askeri ilişkilerden bağımsız olarak değerlendirilmediği tespiti de geçerliliğini korumaktadır. Nitekim çalışmanın analiz kısmında incelenen haberlerde, Türkiye'nin Derne felaketi sonrasında bölgeye gönderdiği yardımların, haberlerde Türkiye'nin Milli Birlik Hükümeti ile olan ilişkileri ve ülkedeki askeri varlığı çerçevesinde sunulduğu görülmüştür. Bu durumun ayrıntılarına çalışmanın analiz bölümünde yer verilmiştir.

Devletlerin farklı coğrafyalarda yaptıkları insani yardımların, imajlarına arzulanan düzeyde etki doğurması, bu yardımların ve izlenen insani diplomasinin yerel, ulusal ve uluslararası kamuoyuna duyurulmasıyla mümkün olabilmektedir. Burada ise medyanın etkisi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Medya, yapılan insani faaliyetleri belirli çerçeveler üzerinden servis ederek, yumuşak güç ve olası diğer stratejik dış politika hedefleri bağlamında belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesini ya da en azından bunlara zemin hazırlanmasını sağlamaktadır. Öte yandan medya, bunun tersini de yaparak, sağlanan insani yardımların değerini gölgeleyecek yayınlar da yapabilmektedir. Bu itibarla, haber çerçeveleme kuramının burada önemli bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

#### 1.4. Haber Çerçeveleme Kuramı

Yukarıda da ifade edildiği üzere, bu çalışmanın esas konusu, Türkiye'nin Derne'ye yönelik insani diplomasi faaliyetlerine dair bölge yerel medyasında nasıl bir temsilin söz konusu olduğunu saptamaktır. Bir başka ifadeyle tezde, Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin varlığı, yokluğu ya da niceliği değil medya tarafından nasıl sunulduğu incelenmektedir. Bu itibarla, tez açısından asıl önemli olan konu, medyanın Türkiye'nin yardım faaliyetlerini hangi bağlamlar içinde anlamlandırıldığını, hangi konularla ilişkilendirdiğini, hangi unsurları öne çıkardığını ve hangilerini geri bıraktığını belirlemektir. Zira bu tez açısından medya sadece olayları aktaran değil aynı zamanda anlamlandıran bir araç konumundadır. Bu nedenle de çalışmada haber çerçeveleme kuramından yararlanılmıştır.

1980'lerden itibaren sosyal bilimlerin neredeyse bütün disiplinlerinde hızla yer bulan çerçeveleme teorisi, iletişim alanında hızla popülerleşen bir kuramsal perspektif haline gelmiştir (Özarslan ve Gürcan, 2015: 32). Bu başlık altında öncelikle kuramın tanımlarına değinilmiş, ardından kuramın iletişim alanında nasıl kullanıldığı irdelenmiş, son olarak haber çerçeveleme çalışmalarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, birçok farklı disiplin tarafından kullanılan çerçeveleme kuramı için çok sayıda farklı tanım yapılmıştır. Kavram, ilk olarak 1955'te Gregory Bateson (*A Theory of Play and Fantasy*) tarafından algı psikolojisi üzerine bir denemede kullanılmıştır. Burada, kavramın bazı özel unsurları kapsarken, diğer bazı unsurları dışarıda bırakarak gerçeklik algısını yönlendirdiği vurgulanmıştır (Bateson, 1972). Kavramı sosyolojide ilk kullanan ise Ervin Goffman olmuştur. Goffman, 1974 yılında yayımladığı "*Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*" adlı çalışmasında, bir durumla ilgili tanımların tek başlarına değil, egemen sistemin ilkeleriyle ve bireylerin durumlara öznel ilgisiyle uyumlu şekilde inşa edildiğini;

çerçeveler olarak etiketlenen “yorumlama şeması”nın bireylerin meydana gelen olayları ya da bilgileri yerleştirmelerini, algılamalarını, tanımlamalarını ve etiketlemelerini mümkün kıldığını savunmuştur (Durur, 2011: 24). Kavram ayrıca 1970’li yıllarda siyaset bilimi disiplini içerisinde de yerini almış, toplumsal hareketler bağlamındaki araştırmalarda önemli bir kuramsal yönelim olarak kullanılmıştır (Benford ve Snook, 2000). Kavram, Entman’ın 1993 yılında kaleme aldığı “*Kırılgan Bir Paradigma Olarak Çerçeveleme*” makalesiyle ün kazanmış, 2008 yılından itibaren yapılan araştırmaların popüler kavramları arasında yer almıştır (Nisan, 2022: 27).

Çerçeveleme terimini kullanan ilk iletişim araştırması 1980 yılında *Journalism* dergisinde yayınlanmış olsa da (Weaver, 2007), kavramın medya ve iletişim biliminde kullanılması 1990’lı yılların başına denk gelmiştir. Todd Gitlin ve Gaye Tuchman’ın çalışmaları sayesinde iletişim araştırmalarına giren kavram, bu çalışmaların da etkisiyle medya araştırmalarında kayda değer bir etki yaratmıştır.

Erving Goffman’ın çerçeveleme kavramını haberlerin analizine uygulayan ilk sosyolog olan Gitlin, “*The Whole World is Watching: Mass Media in The Making And The Unmaking of The New Left*” (1980) adlı çalışmasıyla, medyanın haber çerçevelerini kullanarak insanların nasıl düşüneceğini kontrol ettiğini ve onları yönlendirdiğini savunmuştur. Çalışmada, medyanın birtakım seçim, vurgu ve dışlamalarla yorum ve sunum kalıpları oluşturduğu ifade edilmiştir. Gitlin, burada Antonio Gramsci’nin hegemonya teorisinden yola çıkarak, hegemonyanın tesis edilmiş düzene gösterilen kitle rızasının sistematik şekilde yönlendirilmesi olduğunu; medyanın izleyici kitle üzerinde hegemonik bir tahakküm kurduğunu; bu hegemonya sayesinde medyanın, kitlelere istediği mesajı yayma gücüne eriştiği belirtilmiştir (Gitlin, 1980: 253).

Tuchman ise, “*Making News: A Study in the Construction of Reality*” adlı çalışmasında, haberlerin kurumların ürünü olduğunu, haber değerlerinin aslında haberlerin özünden

değil, müzakere edilmiş sosyal süreçlerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Haber metinlerinin gerçeklerden ziyade birtakım çıkar ve amaçlar doğrultusunda yeniden yaratılan farklı gerçeklik versiyonlarını yansıttığını belirtmiştir. Bu bağlamda Tuchman'ın çalışmasında, medyanın gerçekliği nasıl inşa ettiği irdelenmiş; bunun zaman, mekân, ideoloji ve gelenek gibi parametrelerin etkisiyle, bir pencerenin salt çerçeveleri ile sınırlandığı vurgulanmıştır. Haberin, doğası gereği ideolojik olduğuna işaret eden Tuchman, sözü geçen çalışmasında, gazeteciliğin nesnelliğine eleştiri getirerek, medyanın, mevcut güç yapılarını pekiştirmeye hizmet ettiğini savunmuştur (Tuchman, 1978).

Çerçevelemeye ilişkin tanımlar, çerçevelemenin inşa süreci ve nasıl yapıldığına dair bilgiler de içermektedir. Buna göre, Entman, çerçevelemeyi, algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçerek bunları iletişimsel bir metinde daha görünür kılarak; belirli bir problem tanımını, neden sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve çözüm önerisini destekleyecek şekilde kullanmak olarak tanımlamıştır (Nisan, 2022: 30). Bir diğer tanım ise Tankard'a aittir; Tankard, çerçevelemenin, insanların bir olayı değerlendirirken, bazı unsurlara yoğunlaşıp başka bazı unsurları göz ardı ettiği bir süreç olarak ifade etmiştir (Tankard, 2001: 95). Gitlin çerçeveleri, söylemin rutin bir düzenleme aracı olarak kullandığı seçme, vurgulama ve dışarıda bırakma süreçlerinin kavrama, yorum ve sunum şekilleri olarak tanımlamıştır (Gitlin, 1980: 7). Goffman ise, çerçevelemeyi, bireylerin olayları ve buna dair bilgileri tespit etmelerini, algılamalarını, tanımlamalarını ve etiketlemelerini sağlayan bir araç olarak ele almıştır (Pan ve Kosicki, 1993: 56). Gamson ve Modigliani ise, çerçeveleri, bir konuya anlam veren yorumlayıcı paketler olarak nitelendirmiş; bunların odağında, olaylara anlam vermek ve asıl konuyu öne çıkarmak için vurgulanan merkezi bir fikir veya çerçevenin var olduğuna işaret etmişlerdir (Gamson ve Modigliani, 1989). Özetle, çerçeveler, bir konunun sunumuyla

ilgili olan ve onun farklı yönlerinin dikkati çekmesi için yapılan vurgu olarak tanımlanabilmektedir (Erdoğan, 2005: 38).

Haber çerçeveleri, olay ve konuların öğrenilmesi ve değerlendirilmesini etkileyebilmektedir. Öyle ki toplumsal düzeylerdeki çerçeveler, siyasal toplumsallaşma, karar verme ve toplu eylemler gibi sosyal süreçlerin şekillenmesinde katkıda bulunabilmektedir (Erdoğan, 2005: 37). Bu itibarla temel sorunun, neyin haber olacağından ziyade, neyin nasıl haber olacağı ve nasıl servis edileceği noktasında şekillendiği söylenebilmektedir.

Haber çerçeveleme kuramını irdelerken, bununla bağlantılı bir diğer kuram olan “Gündem Belirleme” kuramına kısaca değinmekte yarar vardır. Medya etki araştırmaları arasında yer alan gündem belirleme kuramı, Donald L. Shaw ve Maxwell McCombs tarafından 1972 yılında yapılan ve 1968 ABD başkanlık seçimleri döneminde yürütülen Chapel Hill araştırmasıyla ortaya atılmıştır. Kuramda, medyada yer alan konuların önem düzeyleri arasında bir ilişki olduğu, esasen alıcı kitlenin zihnindeki önem algısının medyanın haberleri sunuş şekliyle belirlendiği ifade edilmiştir (Yüksel ve Dingin, 2020: 241-242).

Burada farklı düzeylerde gündem belirlemeden söz edilmiştir. Buna göre, birinci düzey gündem belirleme yaklaşımı, Cohen’in yaklaşımını temel almıştır. Cohen (1963: 13) medyanın çoğunlukla insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmadığını, ancak ne hakkında düşüneceklerini belirlemede başarılı olduğunu savunmuştur (Yaşın, 2008: 6). Bu bağlamda, medyanın hangi konuların önemli olduğunu belirlediği var sayılmıştır. Ancak bu durumun, medyanın kamuoyu üzerindeki etkisinin anlatılmasında yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir; zira medyanın sadece kamuoyunun konulara yönelik dikkatini şekillendirmediği, aynı zamanda bu konuların niteliklerini de biçimlendirdiği

belirtilmiştir (Dursun, 2007: 15). Bu çalışmanın kuram ve yöntemi, ikinci düzey gündem belirleme kuramının üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

İkinci düzey gündem belirleme çalışmaları, birinci düzeyden farklı olarak, haberde niteliklere yapılan vurgunun, kamuoyunun düşünme tarzını ve konunun dikkat çekiciliğini etkilediğini öne sürmüştür (Ghanem, 1997: 4). Niteliklere yapılan bu vurgunun, ikinci düzey gündem belirleme kuramını çerçeveleme kuramına yaklaştırdığı söylenebilmektedir. Zira bir haberi herhangi bir bağlama oturtmak için yapılan seçkilerden oluşan çerçeveleme, konudan ziyade onun nitelikleriyle ilgili yapılan tercihlerin oluşturduğu bir sunu şekli oluşturmaktadır. Bu açıdan haber yazımında hangi özelliklerin öne çıkarıldığı, hangilerinin elemine edildiği ikinci düzey gündem belirleme çalışmaları ile çerçeveleme çalışmalarının ortak noktası olarak dile getirilebilir.

Burada birinci ve ikinci düzey gündem belirleme arasındaki ortak ve farklı noktalara değinmekte yarar vardır. Birinci düzey gündem belirleme ile taşıdığı ortak ve farklı noktalar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, birinci ve ikinci düzey gündem belirleme arasındaki fark “neyin önemli olduğu” ile “neyin nasıl düşünülmesi gerektiği” ayrımı üzerinden kavramsallaştırılmıştır. Bu bağlamda, ikinci düzey gündem belirlemenin, medyanın konuları nasıl sunduğuna, bu sunum şeklinin kamuoyunun tutum oluşturma sürecini nasıl etkilediğine odaklandığı ifade edilmiştir (McCombs ve Evatt, 1995: 7-32). Birinci düzey gündem belirlemede nesnelere (kişi, kurum, konu ve/veya olaylar) odaklanılırken, ikinci düzey gündem belirlemede niteliklere (özellikler, karakteristikler ve betimleyici ifadeler) odaklanıldığı kaydedilmiştir. Burada işaret edilen niteliklerin, nesnelere ilişkin olgusal verilerden oluşabileceği gibi, nesnelere dair olumlu/olumsuz/nötr değerlendirmelerden de oluşabileceği ifade edilmiştir. Iyengar ve Kinder, medya tarafından sıklıkla işlenen konuların izleyici kitlenin siyasi değerlendirmelerinde daha ağırlıklı bir ölçüt haline geldiğini öne sürmüşlerdir (Iyengar

ve Kinder, 1987). Bu durum, ikinci düzey gündem belirlemenin tutum oluşturma süreçlerindeki etkisine dair önemli bir ipucunu oluşturmaktadır.

İki kuramın farklı ancak birbirilerini tamamladıklarına dair değerlendirmeler olduğu gibi; bazı çalışmalarda, ikinci düzey gündem belirleme araştırmalarının temel düşüncesinin çerçevelemenin de dahil olduğu bazı kuramlara dayandığı ifade edilmiştir (McCombs, 2004). Nitekim bazı eleştirmenler, ikinci düzey gündem belirleme ile çerçevelemenin birbirinden bağımsız kuramlar olarak değil, tek bir analitik çerçeve olarak ele alınmasını önermişlerdir (Scheufele, 1999: 103-122). Diğer taraftan, bazı çalışmalarda, ikinci düzey gündem belirleme ve çerçeveleme kuramlarının birbirlerini tamamlayan bağlarını kabul etmekle birlikte, gündem belirlemenin belirginlik üzerine, çerçevelemenin ise anlam inşası üzerine odaklandığı savunulmuştur (Weaver, 2007: 142-147).

Scheufele, gündem belirleme kuramı ile çerçeveleme kuramı arasındaki ayrımı irdeleyerek, bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur (Scheufele, 1999). Buna göre, medyanın kamuoyuna pasif bilgi aktarımından ziyade, belirli perspektif ve vurgular yaratarak aktif bir yönlendirici olduğu varsayılmıştır. Buradan hareketle, ikinci düzey gündem belirlemede, hangi haberlerin medyada yer alacağının tespiti üzerinden bir önemlilik sıralamasının yapıldığı, alıcı kitlenin neyi düşüneceğinin nedensellik temelli şekilde belirlendiği ifade edilmiştir. Ayrıca konu, önem sıralaması ve nitelik üzerinden belirginlik vurgusunun yapıldığı da belirtilmiştir.

Çerçeveleme kuramında ise, haberlerin izleyici kitleye nasıl sunulacağına, neyin neden önemli olduğuna, alıcı kitlenin nasıl düşüneceğine odaklanılmıştır. Bu bağlamda çerçevelemenin kapsamlı bir anlam inşa sürecini de barındırdığı söylenebilmektedir.

Özetle, ikinci düzey gündem belirleme kuramı, hangi konuya ya da aktöre ait hangi özelliklerin öne çıkardığıyla ilgilenirken; çerçeveleme kuramında, yalnızca özelliklerin

öne çıkarılması değil bunların hangi anlam çerçeveleri içinde sunulduğu irdelenmektedir. Buradaki asıl dayanağı niteliklerin aktarımı, çerçeveleme kısmında ise seçme, vurgulama, dışarıda bırakma ve anlamlandırma oluşturmaktadır. Bu itibarla, ikinci düzey gündem belirleme kuramı ile çerçeveleme kuramı arasındaki ayrımın bu tez açısından, Derne felaketi haberleri bağlamında özel bir önemi bulunduğunu vurgulamak gerekmektedir. Zira tezin odağı, felaket sonrası dönemde Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin haberlerde yer alıp almamasından ziyade, Türkiye'nin bu haberlerde hangi bağlamlarla birlikte sunulduğuyla ilgilidir.

#### **1.5. Haber Çerçeveleme Çalışmalarının Yapılışı ve Çalışmada Kullanılan Çerçeveler**

Haber çerçeveleme çalışmalarının nasıl yapıldığı, birkaç aşamadan oluşan bir sistematığa işaret etmektedir. Buna göre çalışmalarda, öncelikle kapsam ve materyal seçimine odaklanılarak, analize tabi tutulacak haberlerin hangi konuda, zamanda ve yayın organında yayınlanmış olacağına ilişkin seçim yapılmakta, örneklemin amaçlı mı yoksa rasgele mi olacağına karar verilmektedir. Daha sonra analiz yöntemi seçilerek, burada nicel (içerik analizi, kelime seçimi ve kodlama sistemi gibi), nitel (söylem analizi ve derinlemesine metin okuma gibi) veya en güvenilir yöntem sayılan karma yöntemlerin belirlenmesi sağlanmaktadır.

Kodlama cetvelinin hazırlanması ve güvenilirliğine ilişkin testlerin yapılması sonrasında araştırmalarda veri analizi aşamasına geçilmektedir. Burada jenerik ve özel çerçevelerin kullanıldığı görülmektedir. Buna göre, bazı araştırmalarda daha önce test edilmiş ve tekrarlanabilen hazır çerçevelerin kullanıldığına, öte yandan kendi çerçevelerini belirleyen araştırmaların olduğuna rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı araştırmalarda jenerik çerçevelerin eksik kaldığı alanlarda özel çerçevelerin de eklendiği

görülmektedir. Robert Entman'ın (1993) seçme, vurgulama, dışlama ve çözüm önerme tanımları; Hanna Semetko ve Patti Valkenburg'ün (2000) beş temel jenerik çerçevesini oluşturan “ çatışma”, “insani boyut”, “ahlak”, “ekonomik sonuçlar” ve “sorumluluk” çerçeveleri; Gamson ve Modigliani'nin "yorum paketleri" bu çerçeve seçimlerine örnek oluşturmaktadır.

Semetko ve Valkenburg, Entman'ın (1993) tanımından hareket ederek, çerçevelemenin, algılanan gerçekliğin bazı boyutlarını seçip ön plana çıkarmak suretiyle belirli bir problem tanımını, yorumu, ahlaki değerlendirmeyi ve eylem önerisini teşvik ettiğini savunmuşlardır. Ancak çerçeveleme araştırmalarının iki büyük kampa ayrıldığını öne sürmüşlerdir. Buna göre, araştırmaların, veriyi önceden herhangi bir kategori yaratmaksızın yorumlayıp kendi çerçevelerini yaratan tümevarımsal yaklaşım ile önceden tanımlı çerçeve kategorileri ile veriyi kodlayıp yorumlayan tümdengelimsel yaklaşım arasında bölündüğünü ifade etmişlerdir (Semetko ve Valkenburg, 2000: 93-109).

Yukarıda işaret edilen her iki yaklaşımın kendine has avantaj ve dezavantajları vardır. Öyle ki, tümevarımsal yaklaşım esnek ancak tekrarlanabilirliği sınırlı bir modelleme sunarken; tümdengelimsel yaklaşım, tekrarlanabilir ve karşılaştırılabilir olmakla birlikte önceden belirlenmiş kategorilerin dışında kalan çerçeveleri kaçırma riski barındırmaktadır. Bu noktada, Semetko ve Valkenburg, tümdengelimsel yaklaşımı, ölçülebilir, standartlaştırılmış ve uyarlanabilir bir yöntem setine dönüştürmüşlerdir.

Bu çalışmada ise tekrarlanabilir ve karşılaştırılabilir bir modelleme sunması itibarıyla tümdengelimsel yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda, Semetko ve Valkenburg'ün beş jenerik çerçevesinden yararlanılmış olup bu çerçevelerin ayrıntısına aşağıda yer verilmektedir.

Çerçevelemenin nasıl işlediği ve gerçeklik algısını nasıl şekillendirdiği konusunda Tankard (2001: 101), haber çerçevelerinin başlıklar, alt başlıklar, fotoğraflar, fotoğraf altları, manşetler, kaynak seçimi, alıntı seçimi, tanıtımlar, logolar, istatistikler ve şamalar, son cümleler ve paragraflar olmak üzere 11 çerçeveleme ve/veya odak noktasıyla tanımlanabileceğini ifade etmiştir. Buna göre çerçeveler, bir yanda izleyiciye bu noktalar üzerinden alt mesajlar verirken, diğer yanda alıcıların zihinlerindeki bazı bilgileri de etkinleştirerek olayın yorumlanması aşamasında yönlendirici etki yaratmaktadır.

Gamson (1992), çerçevelerin iletişim sürecinde en az dört belirleyicisinin olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, metinde kapsanmış öğeler kadar dışarıda bırakılmış unsurlar, hedef kitlenin nitelikleri ve kültürel parametreler, çerçevelerin belirleyicileri arasındadır. Bu belirleyici unsurların somut etkilerine, haber çerçeveleme örneklerinde rastlamak mümkündür. Örneğin Körfez Savaşı sırasında ABD yönetiminin Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'i şeytanlaştırma operasyonları kapsamında, ABD medyasında yayınlanan haberlere bakıldığında, dönemin Irak Cumhurbaşkanı Saddam Hüseyin'in özel hayatından siyasi kararlarına kadar birçok farklı bağlamda kötülenirken, George W. Bush yönetimindeki ABD'nin bir o kadar olumlulandığı görülebilmektedir (Kanjirathinkal ve Hickey, 1992).

Haber çerçeveleme çalışmalarına bir örnek, Nisan'ın (2022: 141) irdedeği, 2 Eylül 2015 tarihinde bulundukları botun batması sonucunda hayatını kaybeden Suriyeli Aylan bebeğin cansız bedeninin Muğla'nın Bodrum ilçesinde kıyıya vurması ve sonrasında bir güvenlik görevlisinin ona bakarken çekilmiş fotoğrafının dünya gündemine oturmasına dair yapılan haber çerçeveleme incelemesidir. Çalışmada, olayın tüm dünyada yankı uyandırmakla birlikte, esasen etkisinin sadece birkaç günle sınırlı kaldığı ve mülteci sorunlarının ülkelerin gündemlerini meşgul etmemeye başladığı tespit edilmiştir.

Bir diğ er örnek ise, 2020 yılında dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi ile ilgili televizyon haberlerinin  er evelenmesiyle ilgilidir (Nisan, 2022: 171). Çalışmada, Türkiye’deki üç televizyon kanalının haberleri incelenmiş, haberlerin durum bilgisi aktarmanın yanı sıra sağduyu ve tedbir çerçevelerini geniş bir şekilde işledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca haberlerde korku ve endişeyi körükleyecek çerçevelerden kaçınıldığı görülmüş, bu da habercilik bilinciyle ilişkilendirilmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, bu çalışmada, Hanna Semetko ve Patti Valkenburg’ n, *Journal of Communication*’ın en çok atıf alan çalışmaları arasına giren ve çerçeveleme araştırmalarına ölçülebilir ve tekrarlanabilir bir metodoloji sunan “*Framing European politics: A content analysis of press and television news*” başlıklı çalışmasındaki jenerik beş  er eve temelinde yapılmıştır.

Semetko ve Valkenburg, sözü geçen çalışmalarında, daha önce yapılan çalışmalardan da hareketle, “ atışma”, “insani boyut”, “ekonomik sonuçlar”, “ahlak” ve “sorumluluk”  er evesi olmak üzere beş temel jenerik  er evesi önermişlerdir.

Çatışma çerçevesinde, haberlerin bireyler, gruplar ve/veya kurumlar arasındaki çekişme ve anlaşmazlıkları ön plana çıkardığı belirtilmiştir. Böylece haberlerin alıcı kitleye ayırım yapma, taraf seçme ve haklı/haksız ayırımı yaptırarak siyasi rekabet ve kutuplaşmanın k r klenmesinde etki doğurduğu var sayılmıştır. Neuman, Just ve Crigler (1992),  atışma çerçevesinin, izleyici kitlenin dikkatini çekmesi açısından haberin daha ilgi çekici hale getirilmesi amacıyla sıklıkla kullanıldığını savunmuşlardır.

 nsani boyut çerçevesinde ise, haberlerin ele alınan konunun trajik, duygusal ve bireysel hikayelere odaklandığı kaydedilmiştir. Böylece soyut konuları somutlaştırarak, izleyici kitle ile duygusal bir bağın kurulduğu belirtilmiştir. Patterson (2000), bu tür çerçevelemenin haberleri daha erişilebilir ve ilişkilendirilebilir kıldığını, diğ er taraftan sistemik sorunların bireyselleştirilmesine yol açabileceğini ifade etmiştir.

Ekonomik sonuçlar çerçevesinde, işlenen konunun ekonomik sonuçları ele alınmıştır. Burada, olayın maddi yönlerine ağırlık verilerek, mevcut durumun ve/veya politikanın mali faturasının altı çizilmiştir. Grabe ve Bucy (2009), bu çerçevelenmenin özellikle politika haberlerinde yaygın olduğunu ve kamuoyunun konuları fayda-maliyet analizleri üzerinden değerlendirmesine yol açtığını göstermişlerdir.

Ahlak çerçevesinde ise, konunun ahlaki ya da dini değerler, geleneksel normlar ve etik boyutuyla sunulmasına odaklanılmıştır. Bu bağlamda, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi ikilikler üzerinden normatif bir değerlendirme zemini oluşturulduğu var sayılmıştır. Medya profesyonellerinin genellikle bu çerçevelmeyi dolaylı olarak kullandıkları; açık ahlaki yargılardan kaçınırken, bu bağlamdaki mesajları ima eden kelime seçimleri ve kaynak kullanımı yoluyla aktardıkları belirtilmiştir (Shah, McLeod ve Friedland, 2011).

Son olarak, sorumluluk çerçevesinde, ele alınan olayın sorumluluğu bağlamında kişiler, gruplar, kurumlar ve hükümetlerin payı irdelenmiştir. Böylece taraflara sorumluluk atfederek hesap verilebilirliğin ön plana taşındığı ifade edilmiştir. Kimin sorumlu olduğu ve/veya sorunun kim tarafından çözülmesi gerektiğine odaklanan bu çerçeveye ilgili olarak Iyengar (1991), sorumluluğun bireysel veya sistemik olarak çerçevelenebileceğini ifade ederek bunun kamuoyunun politika tercihlerini etkilediğini belirtmiştir.

Söz konusu beş çerçeve temelinde yapılan analize ilişkin ayrıntılara çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilmektedir.

## İKİNCİ BÖLÜM

### TÜRKİYE-LİBYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI, LİBYA MEDYASI VE DERNE SEL FELAKETİ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye-Libya ilişkilerinin tarihsel zeminine dair özet bilgilere yer verilmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin geçmişi, bu tezin konusunu oluşturan Türkiye'nin Derne'ye yönelik insani yardımlarının anlamlandırılması açısından önem taşımaktadır. Zira aşağıda da ifade edildiği üzere, iki ülke, siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel alanlarda kaydadeğer iş birlikleri tesis etmiş, tarihsel olarak kritik dönemlerde birbirlerine destek olmuştur. Bu durum, iki halk arasında da günümüze dek uzanan önemli bağların kurulmasına neden olmuştur. Tez açısından önemli olan esas konu ise, Türkiye'nin, Libya Ulusal Ordusu Genel Komutanı Hafter'in Trablus'u ele geçirme hamlesi karşısında Trablus hükümetini destekleyerek sahadaki dengede etkili olmuş olmasıdır. Ayrıntılarına aşağıda yer verilen bu destek, Libya'nın doğusuyla Türkiye arasındaki siyasi ilişkilerin seyrine somut etkide bulunmuştur. Bu etki, Türkiye'nin bölgeye yönelik insani yardımlarının medyada nasıl temsil edildiği bağlamında da kaydadeğer bir değerlendirme parametresini oluşturmaktadır.

Bölümde Türkiye-Libya ilişkilerinin kökenine, Libya'nın bağımsızlık süreci, Kaddafi dönemi ve 2011 sonrası dönemdeki ilişkilerin seyrine kısaca yer verilmiştir. Ardından Hafter'in Trablus'u ele geçirme hamlesi ve buna karşın Türkiye'nin Trablus hükümetini desteklemesine; 2023 yılına gelinirken ikili ilişkilerin durumuna ışık tutulmuştur. Daha sonra Libya medyasına, ülkedeki internet medyasına ve *Alsaaa24* haber portalına dair kısa bilgi verilmiştir.

## **2.1. Türkiye - Libya İlişkilerinin Kökeni ve Bağımsızlığa Giden Süreçte Türkiye - Libya İlişkileri**

Türkiye ile Libya ilişkileri, neredeyse 500 yıla dayanan bir geçmişe sahiptir. Öyle ki Aziz Yuhanna şövalyelerinin 1551 yılında Trablus'a saldırı başlatmasıyla bölge halkı Osmanlı devletinden yardım istemiş, akabinde Murat Ağa'nın görevlendirilip şövalye tehlikesinin ortadan kalkmasıyla iki ülke arasında dostluğun temeli atılmıştır (Duran ve Ataman, 2020: 15). Libya ile tesis edilen kültürel, dini ve tarihi ilişkiler, Akdeniz'de uzun kıyı şeridinde sahip ve denizden birbirine komşu iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine yol açmıştır (El-Gamaty, 2020: 74).

Yaklaşık dört yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altında kalan Trablusgarp Bölgesi<sup>5</sup>, Devlet'in Akdeniz'deki hakimiyeti bağlamında en önemli noktalardan birini oluşturduğu gibi, donanması için de askeri bir üs olmuş, deniz ticareti yönünden de büyük önem barındırmıştır (Demir, 2020: 151). Bu önem, yıllar boyunca kendini korumuş, yirminci yüzyılda da ilişkilere yön vermiştir.

İkinci Dünya Savaşına giren ve 1943'te savaşın dışında kalan İtalya, 1911-1912 yıllarında yapılan Trablusgarp Savaşı<sup>6</sup> sonrasında aldığı Trablusgarp'ın yönetimini 1943'te İngiliz ve Fransızlara bırakmıştır. Söz konusu iki ülke, bölgedeki hakimiyetlerini 1949'a kadar sürdürmüşlerdir. Savaş boyunca İtalyanlara karşı İngilizlerle birlikte hareket eden Seyyid İdris El-Senusi, bölgedeki yerel güçleri bir araya getirip Bingazi merkezli kurulan geçici hükümetin başına geçmiş, ülkenin bağımsızlığı için siyasi mücadele kararı almış ve Türkiye'den yardım talebinde bulunmuştur (Duran ve Ataman, 2020: 30).

---

<sup>5</sup> Osmanlı döneminde Trablusgarp olarak adlandırılan bölgenin İtalyanlar tarafından "Libya" olarak adlandırıldığı bilinmektedir.

<sup>6</sup> Trablusgarp savaşı sırasında Erkanıharbiye Kolağası Mustafa Kemal Trablusgarp'a giderek Derne'de görev almış; 6 Mart 1912'de Binbaşı rütbesiyle resmen Derne Komutanlığına getirilmiştir (ATASE Arşivi, Dosya No: 73, Klasör No: 17, Fihrist No: 11).

İlk başlarda çekimser bir tutum sergileyen Türkiye, daha sonra politika değişikliğine giderek, Libya'nın bağımsızlığını desteklemeye başlamıştır. Türkiye, bağımsızlık sürecini uluslararası arenada desteklemenin yanı sıra İdris El-Senusi'nin daveti üzerine Bingazi'de kurulan geçici hükümete tecrübeli bürokrat, asker ve uzmanlar göndermiş, deneyim paylaşımında bulunmuştur. Bu kişilerden bazıları o dönemde Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 21 Kasım 1949 tarihli oturumunda yapılan müzakereler sonrasında Trablusgarp, Bingazi ve Fizan'dan oluşan federal bir Libya Devleti'nin kurulması kabul edilmiştir. Ayrıca Libya'nın iki yıl içerisinde bağımsız bir devlet olmasına karar verilmiştir (Afşar, 2023: 33). BM, 27 Kasım 1951 tarihinde Libya'nın bağımsızlığını onaylamış, 24 Aralık 1951 tarihinde de Kral İdris El-Senusi, “Libya Birleşik Krallığı” adıyla Libya Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Böylece modern dönemde Kuzey Afrika'nın ilk bağımsız devleti kurulmuştur (Khadduri, 1963).

Devlet Arşivleri Başkanlığındaki Cumhuriyet Arşivindeki kayıtlara göre Türkiye, 16 Ocak 1952 tarihinde Libya'yı resmi olarak tanımıştır. 1950'lerin başında karşılıklı olarak diplomatik temsilcilerin atanmasıyla Türkiye-Libya ilişkileri resmen başlamıştır. İkili ilişkiler, Demokrat Parti iktidarında da gelişerek devam etmiş, askeri eğitim ve ekipman desteği dahil birçok alanda Libya'ya somut destek verilmiştir. Bu çerçevede, harp okullarında eğitim görmek üzere Türkiye'ye gelen 25 Libyalı öğrenci arasında, daha sonraki dönemde ülkeyi 42 yıl boyunca yönetecek olan Muammer El-Kaddafi de yer almıştır (Ceviz, 2011: 8). Kaddafi'nin eğitimini Türkiye'de alması, daha sonraki yıllarda atacağı bazı adımlarda etkili olmuştur. Bunların bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Türkiye'de 1960 askeri darbesi sonrasında Türkiye-Libya ilişkileri eskisi kadar yoğun olmasa da sürdürülmüş, ikili anlaşmalar yeni hükümetlerce de devam ettirilmiştir.

Ancak ilişkiler, Libya'daki petrolün de etkisiyle (Blake, 1969: 221-223) daha çok ekonomi ağırlıklı antlaşmalar temelinde yürütülmüştür. Bu arada, Sovyetler Birliği'nin Arap devletlerine yönelik hamleleri, Türkiye'nin, Arap devletleriyle Batı arasında bir köprü işlevi görmesini gerekli kılmış, böylece Libya ile ilişkilerin geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur (Afşar, 2023: 48-49).

Türkiye'nin Kral İdris yönetimiyle olan ilişkileri, ABD ve NATO eksenli Türk dış politikasından kaynaklı bazı dalgalanmalarla birlikte 1969'a dek olağan düzeyde seyretmiştir.

## **2.2. Libya'da Kaddafi Döneminin Başlaması ve Dönemin Türkiye - Libya İlişkileri**

Libya'da yönetime karşı eleştirilerin arttığı bir dönemde, 1 Eylül 1969 tarihinde, o dönem henüz Üsteğmen olan Muammer Kaddafi'nin de aralarında olduğu Hür Subaylar Hareketi, ülkede askeri darbe yaparak ülkenin yönetimini ele geçirmiştir (Kavas, 2011: 46-56). Böylece ülkede krallık yıkılmış ve Kaddafi dönemi başlamıştır.

Libya'da krallığın yıkılması ve Kaddafi'nin Libya Sosyalist Arap Cumhuriyeti'nin başına geçmesiyle, Türkiye-Libya ilişkileri sakin ve temkinli bir döneme girmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, hem Kaddafi'nin ABD odaklı politikaları nedeniyle Türkiye'ye mesafeli duruşu hem Libya'nın içinde bulunduğu iç sıkıntılar hem de Türkiye'nin Batı eksenli bir dış politika izlemesinin etkisi olmuştur (Afşar, 2023: 47).

Öte yandan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye-Libya ilişkilerine yeniden ivme kazandırmıştır. Zira ABD'nin 1970'lerdeki olumsuz tutumuna karşılık çok yönlü bir dış politika izlemeye başlayan Türkiye, Arap-İsrail savaşlarında, ABD'nin İsrail'e İncirlik Üssü'nden yardım göndermesine izin vermemiş, Türk hava sahasını Sovyetler Birliği uçaklarına açmıştır. Bu durum, Libya'nın da aralarında olduğu bazı Arap devletlerinde

olumlu karşılanmıştır (Fırat ve Kürkçüoğlu, 2012: 795). ABD'ye karşı sert bir söylem ve politika izleyen Kaddafi, harp okullarında okuduğu Türkiye'ye, Kıbrıs Barış Harekatı'nda siyasi, askeri ve ekonomik destek vererek, ABD tarafından uygulanan ambargoyu kırmıştır (Kavas, 2011: 50). Bu destek, iki ülke arasında birçok alanda geniş çaplı iş birliğinin kapısını açmış, 1977-1982 yılları arasında Türkiye ve Libya arasındaki ticari faaliyetlerin dört katına çıkmasına vesile olmuştur ("Türkiye ve Libya Ekonomik-Ticari ilişkiler Bilgi Notu", 2012). İkili ilişkilerdeki bu olumlu seyir, 1990'lı yıllarda da devam etmiştir. Bu itibarla, iki ülke arasındaki karşılıklı iş birliği ve desteğin kökeninin eskiye dayandığı söylenebilmektedir. Bu durum, bu tezin konusu olan Türkiye'nin Derne'ye yönelik insani yardımlarına temel oluşturan konulardan biri olarak da yorumlanabilir.

### **2.3. Kaddafi Sonrası Dönemde Türkiye - Libya İlişkileri**

Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerini etkisi altına alan, birçok Arap ülkesinde demokrasi, özgürlük ve insan hakları talepleriyle yönetim karşısı sert protestoların başlamasıyla patlak veren “Arap Baharı” döneminden Libya da pay almıştır.

Esasen, Türkiye-Libya ilişkileri, 2000'li yıllara gelindiğinde artık yavaş yavaş bir kriz dosyası haline gelmiş; Türkiye, Kaddafi rejimine farklı bir dış politika perspektifiyle bakmaya başlamıştır. Libya'da askeri çözüm arayışlarına karşı duran Türkiye'nin Libya krizine yönelik perspektifi, Kaddafi'nin iktidarı devretmesi, ateşkesin sağlanması ve halkın taleplerinin karşılanmasına dayanmıştır (Afşar, 2023: 162). Türkiye burada, Libya'ya uygulanacak yaptırımların, herkesten çok Libya halkını zor durumda bırakacağını savunmuştur. Ancak Kaddafi'nin gelişmelere karşı sert tutumunu sürdürmesi ve böylece bölgede sivil kayıpların ve istikrarsızlığın artması, Türkiye'nin politikasını gözden geçirmesine neden olmuştur.

Türkiye, Libya'ya yönelik dış müdahalenin kaçınılmaz hale gelmesiyle, politika değişikliğine giderek, operasyonun NATO kontrolünde icra edilmesini onaylamıştır. Böylesine bir müdahalenin bir işgal hareketine dönüşmemesi gerektiğini vurgulayan Türkiye, sivillerin korunması ve sivil kayıpların önüne geçilmesini öncelleştirmiştir (Bölme, 2011: 42).

Son tahlilde, yaptığı reformlar ve Batı'ya dönük açılımlar, Kaddafi rejimini ayakta tutmaya yetmemiştir. 17 Şubat 2011'de başlayan halk gösterileri, kısa süre içerisinde tüm ülkeye yayılmıştır. 20 Ağustos 2011 tarihinde yönetime karşı çıkan “devrimciler”, Trablus'a girmiş (Reuters, 2011), Fransa ve ABD başta olmak üzere bazı ülkeler, NATO ve BM'yi devreye sokarak Kaddafi rejimine son vermiştir. Kaddafi, 20 Ekim 2011 tarihinde, doğduğu şehir olan Sirte'de, göstericiler tarafından öldürülmüş ve ülkede devrim sonrası dönem başlamıştır (Taşçı, 2023: 64).

“Libya devrimi” sonrasında kurulan Ulusal Geçiş Konseyi, hem uluslararası toplum hem Türkiye tarafından Libya halkının tek meşru temsilcisi olarak tanınmış; Türkiye, Libya'ya Büyükelçi atayan ilk ülke olmuştur (Yaycı, 2020: 67). Böylece Türkiye ile Libya arasında yeniden yoğun ilişki ve iş birlikleri hayata geçirilmiştir.

Türkiye'nin 2012-2013 yıllarında Libya'ya verdiği destek, farklı boyutlarda somutlaşmıştır. Buna göre, diplomatik ve siyasi destek bağlamında Türkiye, Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya halkının meşru temsilcisi olarak tanımakla birlikte; Libya'ya hibe ve kredi olarak sağladığı 300 milyon Dolarlık mali yardımda bulunmuş ve kapsamlı insani yardımlar yapmıştır (Anadolu Ajansı, 2011). Askeri olarak ise Türkiye, Libya ile 2013 yılında bir Askeri Eğitim İş Birliği Mutabakat Muhtırası imzalamıştır. Bu anlaşma kapsamında Libyalı askerlerin hem Türkiye'de hem de Libya'ya gönderilecek mobil eğitim timleri vasıtasıyla eğitim alması planlanmıştır (28544 sayılı Resmî Gazete, 2013). Bu alandaki iş birliği, 2019'da imzalanan Güvenlik ve Askeri İş

Birliği Mutabakat Muhtırası ile genişletilmiştir. Türkiye, ÷lkedeki savaş süresince ayrıca, kapsamlı insani yardımlar yapmanın yanı sıra çok sayıda Libyalı yaralının tedavisini de üstlenmiştir. İki ÷lke arasındaki iş birliği, ekonomik alanda da devam etmiştir. Türkiye ayrıca, Libya'ya uluslararası platformlarda destek vermiş; BM Güvenlik Konseyi kararları uyarınca gerçekleştirilen NATO harekâtına kuvvet katkısı sağlamış ve Libya Temas Grubu toplantılarına ev sahipliği yapmıştır. Ancak Libya'nın 42 yıllık bir diktatörlükten çıkmış olması ve akabinde ortaya çıkan toplumsal kutuplaşma, ÷lkedeki istikrar sürecini yavaşlatmıştır. Bölgedeki silahlı gruplar ve kabile yapıları, ÷lkeyi 2014'te patlak verecek yeni krize götürmüştür (Duran ve Ataman, 2020: 58).

#### **2.4. Hafter'in Libya'ya Dönmesi ve Trablus'u Ele Geçirme Teşebbüsü**

Kaddafi döneminin eski askerlerinden olan Halife Hafter, Kaddafi'yle yaşadığı sorunlar nedeniyle gittiği Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sürgününü sonlandırarak 2014 yılında ÷lkeye dönmüştür.<sup>7</sup> Hafter, Libya'nın doğusuna hakim "Libya Ulusal Ordusu" (LUO) çatısı altında faaliyetlerini sürdürmüş, "Bingazi'yi teröristlerin elinden kurtarma" iddiasıyla 16 Mayıs 2014 tarihinde Saygınlık Operasyonu'nu (*Operation Dignity*) başlatmıştır.

Hafter; Mısır ve BAE'nin desteğiyle, ÷lkedeki siyasi çözüm çabalarına karşı askeri çözümü önceleyen bir tutum sergilemeye başlamış ve Mayıs 2014'te darbe girişiminde bulunmuştur. Bu girişimle, Libya siyaseti şiddetin araç olarak kullanıldığı farklı bir döneme girmiştir. Hafter, ÷lkenin doğusunda askeri yöntemlerle elde etmiş olduğu gücü Libya'nın geneline yaymaya çalışmıştır. Burada bir kesim Hafter'i desteklerken, daha

---

<sup>7</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Barak Barfi, "Khalife Haftar: Rebuilding Libya from the Top Down", The Washington Institute for Near East Policy, Sayı: 22, Ağustos 2014.

büyük bir kesim onu savaş suçlusu olarak görmüştür (Duran ve Ataman, 2020: 59-62). Bu itibarla Hafter'in yükselişinin ülkedeki siyasal kutuplaşmayı artırdığı ve Libya'nın doğusunu ülkenin batısından somut şekilde ayıştırmaya başladığı söylenebilmektedir.

Tobruk'ta bulunan Libya Temsilciler Meclisi (TM), 2 Mart 2015 tarihinde Hafter'i "LUO" Genel Komutanlığı'na resmen atadığını ilan etmiştir. Mart 2015'te Derne'deki radikal unsurlara karşı harekât başlatan "LUO", Şubat 2016'da da Bingazi'de "Şehitlerin Kanı Harekatı"nı başlatmıştır. Böylece hem Bingazi'nin hem de "Petrol Hilali" olarak adlandırılan ve ülkenin petrol ihracatının yüzde 70'inin transfer edildiği bölgenin kontrolü, Mart 2017'de büyük ölçüde Hafter güçlerine geçmiştir (Anadolu Ajansı, 2018).

Öte yandan ülkede siyasi istikrarın sağlanması çabaları çerçevesinde, 17 Aralık 2015 tarihinde, "Libya Siyasi Antlaşması" imzalanmıştır. Buna göre "Ulusal Mutabakat Hükümeti" (UMH) kurulmuş; bu hükümet, BM Güvenlik Konseyi'nin 2259 sayılı Kararı doğrultusunda, "Libya'yı temsil eden tek ve meşru hükümet" olarak tanınmıştır. Ancak Hafter, bu kararı tanımamıştır. Ülkenin doğusunda, meşru hükümete karşı bir yapılanma içerisine giren Hafter, askeri güç ve etkisini ülkenin tamamında siyasi güce dönüştürme stratejisi izlemeye başlamıştır (Kekilli, 2020: 33-47). Hafter'in siyasi sürece yönelik olumsuz tavrına karşı uluslararası toplumdan kaydadeğer bir tepki gelmezken, Türkiye, Libya'daki tek meşru temsilci konumundaki UMH'yi tanıyıp desteklemiş; UMH ile askeri ve güvenlik odaklı ilişkilerini güçlü tutmuştur (Kekilli ve Öztürk, 2020: 61-62). Bu tutum, daha sonraki dönemlerde sahaya somut şekilde yansımıştır.

Türkiye, Hafter'in olumsuz tutumu karşısında uluslararası topluma uyarılar yaparak, siyasi çözümün sağlanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması çağrısında bulunmuştur. Hafter ise, 29 Haziran 2018 tarihinde, Libya'nın doğu bölgesinde hakimiyeti dışındaki tek kent olan Derne'nin de kontrolünü ele geçirmiş (Zaptia, 2018), ülkenin doğu

bölgesinin tamamına hâkim olmuştur. Bu hakimiyet, Hafter'in, Nisan 2019'da başkent Trablus'u ele geçirmek üzere bir saldırı başlatmasına zemin hazırlamıştır.

Hafter'in Trablus'u hedef alması üzerine, Türkiye, Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin beş ülkeye (ABD, Birleşik Krallık, İtalya, Cezayir, Türkiye) yaptığı destek çağrısına cevaben, ihtilafa müdahil olmuş ve 27 Kasım 2019 tarihinde Türkiye ile UMH arasında iki mutabakat muhtırası<sup>8</sup> imzalanmıştır. Bu mutabakat muhtıraları, 5 Aralık ve 21 Aralık'ta TBMM'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir.<sup>9</sup> İmzalanan mutabakat muhtıralarına istinaden TBMM, 2 Ocak 2020 tarihinde, Cumhurbaşkanlığına Libya'ya asker gönderme yetkisi vermiştir. Türkiye'nin bu mutabakatlar çerçevesinde UMH güçlerine sağladığı destek, Hafter birliklerinin geri çekilmek zorunda kalmasında etkili olmuştur. Bunun sonucunda, sahadaki dengeler UMH lehine değişmiş, Hafter birlikleri Sirte-Cufra hattına kadar çekilmiş ve büyük kayıplar vermiştir (Telci, 2020: 43-44). Hafter'in Trablus'u ele geçirme planının başarısızlıkla sonuçlanması sonrasında, taraflar arasında ateşkes sağlanmış ve diplomatik süreçlere ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Buradan anlaşılabileceği üzere, Türkiye, Trablus hükümeti ile Hafter arasındaki çekişmede kritik bir rol oynamış ve Libya'daki güç dengelerini etkilemiştir. Bu durum, çalışmanın konusu itibarıyla önemli bir duruma işaret etmektedir. Zira Türkiye'nin Libya'daki etkisi, onu Derne felaketi döneminde sadece insani yardım sunan bir aktör olmanın ötesine taşımıştır. Türkiye'nin bu konumunun akılda tutulması, çalışmada analiz edilen haberlerdeki Türkiye temsilinin doğru şekilde anlaşılabilmesine katkı sağlayacaktır.

---

<sup>8</sup> Tam adı: "Askeri ve Güvenlik İş Birliği Mutabakat Muhtırası" ile "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası".

<sup>9</sup> Yürürlüğe girdiği kanun: "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askeri İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun".

## 2.5. Derne Sel Felaketi Öncesinde Türkiye - Libya İlişkileri

Libya'da Abdülhamid Dıbeyba başkanlığındaki geçici Milli Birlik Hükümeti (MBH) 5 Şubat 2021 tarihinde kurulmuş, 15 Mart 2021'de de görevine başlamıştır. 24 Aralık 2021 tarihinde yapılması planlanmış olan başkanlık ve parlamento seçimlerinin çeşitli nedenlerle yapılamayacağını anlaşılmayla, aslında kısa bir süreliğine göreve gelmiş olan hükümet görevini sürdürmeye devam etmiştir. Türkiye, Libya'da mevcut siyasi duruma dair görüşünü Dışişleri Bakanlığı üzerinden duyurmuştur. Bakanlık tarafından yapılan açıklamada, Libya'daki geçiş döneminin tamamlanması bağlamında seçimlerin önemine değinilmiş, Libya ve Libyalıların tüm kesimlerine geçiş döneminden çıkılması ve ülkede siyasi istikrarın sağlanması konularında destek ve katkı verilmeye devam edileceği kaydedilmiştir (Cumhuriyet, 2021). Bu itibarla Türkiye, bir yanda Libya'nın bütünlüğünü ve geçiş döneminin tamamlanmasının önemini savunmuş; diğer yanda ülkede uluslararası toplum tarafından meşru hükümet olarak konumlandırılan Trablus hükümetini tanıyarak, Bingazi'deki Libya Hükümeti ile siyasi ilişki kurmaktan kaçınmıştır.

Türkiye, Libya krizinin başlaması sonrasında her fırsatta, Libya'nın toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına saygı hususuna dikkati çekmiş, Libya'nın doğal kaynak zenginliklerinin sadece Libyalılara ait olduğunu özellikle vurgulamıştır (Erdurmaz, 2012: 151).

2023 yılına gelindiğinde Libya, batı ve doğu olmak üzere fiilen ikiye bölünmüş; bu bölünme, her bir bölgede ayrı bir hükümetin, meclisin ve ordunun bulunmasına yol açacak kadar derinleşmiştir. Buna karşın Türkiye, BM'nin ve uluslararası toplumun meşru temsilci olarak kabul ettiği MBH'yle iş birliği yaparak, Libya'ya, güvenlik ve enerji başta olmak üzere birçok alanda destek vermeyi sürdürmüştür. Türkiye, yukarıda da ifade edildiği gibi, bir yanda Bingazi merkezli "Libya Hükümeti"ni tanımayarak

onunla herhangi bir resmi ve/veya diplomatik ilişki kurmazken, diğer yanda Libya’da herhangi bir bölgesel ayrım yapmadığını ifade etmiştir. Bu durum bir gerilim oluşturmuştur ki bu da bölgede Türkiye’ye yaklaşımı somut şekilde etkilemiştir.

Kahramanmaraş depremleri sırasında Hafter tarafının Türkiye’ye iki uçak yardım malzemesi göndermesi, keza bu tezin konusu olan Derne felaketi döneminde Türkiye’nin bölgeye yolladığı yardımlar ve ekipler, ikili insani diplomasi faaliyetleri açısından büyük önem taşımıştır. Bu bağlamda, insani yardımların taraflar arasında bir etkileşim zemini sunduğu söylenebilmektedir. Nitekim bu karşılıklı yardımlar, Libya’nın doğusuyla olan ilişkilerde karşılıklı bir yumuşamaya yol açmış, doğu tarafıyla ilişkilerde kontrollü bir ivmelenmeye neden olmuştur. Bu ivmelenme, öncesinde ve sonrasında yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretlerle de somutlaşmıştır. Temsilciler Meclisi Başkanı Agila Salih’in Türkiye’ye ziyaretleri, Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı Ahmet Yıldız’ın Bingazi ziyareti ve Türkiye’nin Trablus Büyükelçisinin Bingazi’ye gerçekleştirdiği ziyaretler, bu bağlamda sayılabilecek faaliyetlerdendir.

Derne sel felaketi öncesinde Türkiye-Libya ilişkilerinin siyasal ve diplomatik yönlerini belirleyen bu tablo, felaket sonrasında medyada ortaya çıkan Türkiye temsillerini anlamak açısından ihtiyaç duyulan arka plan bilgisini sunmaktadır.

## **2.6. Günümüz Libya Medyasına Genel Bakış**

Libya medyası, uzun süre devlet denetimi altında bir tür propaganda aygıtı olarak çalışmış; 2011 sonrası yaşanan kısa süreli bir çeşitlenmenin ardından ise siyasi kutuplaşma, güvenlik sorunları ve kurumsal zayıflıkların etkisiyle parçalı bir yapıya dönüşmüştür. Dolayısıyla Libya medyasının genel görünümünden ana hatlarıyla da olsa bahsetmek, tez kapsamında incelenen haberlerin nasıl bir medya ortamı içinde

üretildiğini anlamak bakımından bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kısımda, kısa bir tarihsel arka plan bilgisi sunduktan sonra, Libya medyasının günümüze dek uzanan temel dönüm noktalarına değinilmiş, ülkedeki yazılı ve görsel medyanın durumuna ilişkin ayrıntılar sunulmuştur.

Libya'daki medya, yirminci yüzyılda inişli çıkışlı dönemlerden geçmiştir. Kaddafi rejiminde ise, birçok baskı ve sansürle karşı karşıya kalmıştır. Buna göre Kaddafi, siyasi felsefesini açıkladığı *Yeşil Kitap*'ta, medyanın bireylerin değil, toplumun görüşlerini dile getirmekle yükümlü olduğunu, dolayısıyla herhangi bir basın organının herhangi bir kişi veya grubun değil, ancak devletin mülkiyetinde olabileceğini ifade etmiştir. Kaddafi bu dönemde sadece yazılı medya organlarına değil, radyo ve televizyonlara da el atmıştır. Burada da Kaddafi, kendi ideolojisini ön plana çıkarmış, *Kuran'ın Sesi* ve *Arap Vatanının Sesi* adında iki yeni radyo istasyonu ve *El-Cemahiriyye* adında bir televizyon kanalı kurdurmuştur (Fanack, 2016).

Bu itibarla, Kaddafi döneminde medya araçlarının neredeyse tamamının iktidar diliyle yayınlar yapan, emirler doğrultusunda haberlerini şekillendiren araçlara dönüştürüldükleri söylenebilmektedir. Bu durum, Kaddafi'nin kendini "reformist" olarak takdim eden oğlu Seyfulislam tarafından 2006 yılında düzeltilmeye çalışılsa da girişim başarılı olamamıştır. Fanack'ta (2016) yayınlanan makalede de ifade edildiği üzere, *El-Ghed* projesi ile, "*El-Libiyye*" adında bir televizyon kanalı, "*Oya*" ve "*Quryna*" adında iki gazete, ayrıca "*Libya Press*" adında bir haber ajansı kurduran Seyfulislam, bu yayın organlarının görece daha az denetime tabi tutulacağını vadetmiştir. Ancak yayınlarda siyasal İslam, Libya'nın güvenlik ve istikrarı, bölgesel güvenlik konuları ve bizzat babası Kaddafi'nin tartışılmasını yasaklamasıyla proje itibar kaybetmiş, bu yayın organları kısa bir zaman sonra kapatılmıştır.

Kaddafi rejiminin 2011 yılında yıkılmasının ardından, Libya medyası ilk aşamada önemli bir atılım gerçekleştirerek birçok medya kuruluşunun yayın hayatına başlanmasına tanıklık etmiştir. Geçiş dönemiyle birlikte kurumsal düzenlemeler de başlamış; Mayıs 2012'de Ulusal Geçiş Konseyi (UGK), medyayı düzenlemek amacıyla Yüksek Medya Konseyi'ni bağımsız bir kurum olarak kurmuştur (HRW, 2015). Böylece 2012 yazı itibarıyla Libya'da 200'den fazla tescilli gazete, 20'den fazla televizyon kanalı ve 200 radyo istasyonu faaliyet gösterir hale gelmiştir (Shawqi, 2023).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, 2011'in başlarında Libya medyası büyük bir çeşitliliğe ulaşmıştır. Sayısı yüzleri bulan basılı yayının yanı sıra, uydu kanalları, televizyon ve radyolar da herhangi bir denetim olmadan çoğalmıştır. Ancak, El-Mudawli'nin (2018) de işaret ettiği üzere, medya profesyonellerinden çok amatör gençler tarafından yürütülen medya faaliyetleri, ülkedeki siyasi kutuplaşma ve kaosun körüklenmesine neden olmuştur. Bu durum, ülkede medya için açılan geniş alanı, siyasi kutuplaşmanın arttığı, sahada rekabet içindeki tarafların birbirlerine karşı propaganda yürüttüğü ve hesaplaştığı bir alana dönüştürmüştür (El-Mudawli, 2018). Bu itibarla 2011 sonrası Libya medyasının parlak döneminin sadece iki yıl sürdüğünü, sonraki yıllarda medya alanında ciddi sorunların ortaya çıkmaya başladığını söylemek mümkündür.

Libya'da medya sektörü, devletin propaganda amacıyla kullandığı bir tekel alanından, düzensiz, sert ve risklerle dolu bir alana dönüşmüştür. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF), 2018 yılı raporunda, Libya'nın gazetecilik mesleği için en tehlikeli ülkelerden biri olduğunu ifade ederek, buradaki gazetecilerin birçok farklı tarafın tacizine maruz kaldıklarını, resmî kurumların gazetecilere yönelik suçlar hakkında gerekli önlemleri almadığını belirtmiştir. Rapor, ülkeyi basın özgürlüğü sıralamasında 180 ülke arasından 167'inci sıraya yerleştirmiştir (RSF index, 2018). Aynı örgüt,

Libya’da sadece 2015 yılında, basın mensuplarına yönelik 30’dan fazla fiili saldırının yaşandığını kaydetmiştir.

2020’lere gelindiğinde Libya’da medya alanı ciddi biçimde daralmış, gazete ve dergilerin sayısında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Bu durumun oluşmasında birçok neden etkili olmuştur. Bireysel çabaların yetersiz kalması, basın maliyetlerinin yükselişi, devletin medya kuruluşlarını desteklememesi, sponsor konumundaki özel şirketlerin yayınları özel çıkarları doğrultusunda sınırlandırması, siyasi konulara odaklanan bazı gazetecilerin can güvenliklerinin risk altına girmesi (El-Zoubi, 2005) bu nedenlerden birkaçını oluşturmuştur. Öte yandan internetin yaygınlaşması ve dijital medyanın keşfedilmesi, dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi Libya’da da basılı medyayı neredeyse tükenme noktasına getiren sebeplerden biri olmuştur (El-Zubeir, 2011). Bu durum, ülkede kamuoyunun dijital medyaya yönelmesine neden olmuştur.

## **2.7. Libya İnternet Medyası**

Libya’da internetin 1997 yılında sınırlı da olsa erişime açılması ve akabinde yaygınlaşmasıyla birlikte, ilgi basılı medyadan dijital medyaya kaymıştır. Bu durumun sebepleri arasında, yukarıda sayılanlara ilave olarak, görece ekonomik maliyet düşüklüğü, daha az insan kaynağı gereksinimi ve alıcı kitlelere kolay erişim sayılabilir.

Öte yandan, internet haberciliği, bir yanda bilgiye ulaşmayı kolaylaştırırken diğer yanda dezenformasyonu aynı oranda artırabilmektedir. Öyle ki dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Libya’da da internet mecralarında yayımlanan haberlerin bazılarının asılsız ve/veya çarpıtılmış haberlerden oluştuğu görülebilmektedir. Bunun nedeni, bazı haberlerin belirli bazı hedeflere hizmet edecek şekilde kaleme alınması, birtakım amaçlar doğrultusunda dezenformasyon kampanyalarına hizmet etmesi olarak ifade

edilebilir. Bu durum, internet medya kaynaklarının bağımsızlığı kadar doğruluğunu da tartışmaya açmaktadır.

Libya'daki internet haber portalları, gazetecilere yönelik baskı ve sansürden muaf kalamamıştır. Öyle ki ülkedeki kabile temelli toplumsal yapı, ülkedeki silahlı gruplar, milisler ve radikal dini cemaatlerin de etkisiyle, gazeteciler üzerinde öz denetim/oto sansür sayılabilecek nitelikte uygulamaların somut bir şekilde dayatılmasına yol açmıştır. Ülkedeki medya sektöründe strateji ve teknik bilgiden yoksunluk, Libya'da ulusal, bağımsız ve profesyonel bir internet haberciliğinin oluşmasını engellemiştir (Kitchen, 2012).

Libya'da dijital medyanın en büyük dayanağını, *Facebook* başta olmak üzere sosyal medya platformları oluşturmuştur. Bu durumun oluşmasında, Kaddafi lehine propaganda faaliyeti yürüten ve bu çerçevede öç alma çağrıları yapmış olan *Libya Elektronik Ordusu*'nun payı olmuştur (Currie, 2020). Daha sonraki dönemde, Ocak 2003'te ülkenin ilk haber portalı olan *El-Cemahiriyye El-Youm* kurulmuştur. Ardından *Libyan Press*, *Almarsad*, *Alwasat* ve *Ean Libya* gibi haber platformları yayın hayatlarına başlamış, bir süre sonra ülkenin önde gelen internet haberciliği portalları arasında yer almıştır. Genel olarak batı Libya merkezli faaliyet yürüten bu portallar, ülkenin tamamındaki gelişmeleri ele alsalar da, Trablus'taki MBH ve batıdaki grupların güdümünde hareket etmişlerdir. Ülkenin doğusunda ise, en etkin haber portalını *Alsaaa24* adlı haber portalı oluşturmuş, buna dair bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

## **2.8. Libya'nın Doğusunda Yerel Medya ve “Alsaaa24” Haber Portalı**

Yukarıda Libya'da medyanın durumuna dair anlatılmaya çalışılan tablo, ülkenin doğusu için de geçerlidir. Bununla birlikte, bölgenin en yetkin gücü konumundaki “LUO”

Genel Komutanı Halife Hafter'in tüm doğunun kontrolünü elinde tutması, keza yardımcısı (ve oğlu) Saddam Hafter'in bölgedeki hakimiyeti, doğu bölgesindeki medya organlarındaki çeşitliliği daha da sınırlamıştır. Bu itibarla, Libya'nın doğu bölgesindeki yerel medyanın, Genel Komutanlığın emir ve çizgisi doğrultusunda faaliyet yürüttüğünü, bu bağlamda devrik lider Kaddafi dönemindeki uygulamaları hatırlattığını söylemek abartılı bir değerlendirme olmayacaktır (RSF, 2019).

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan haberlerin yayınlandığı *Alsaaa24* adlı dijital haber portalı, birçok ülkedeki haber kaynaklarını tek platformda toplayan “*Nabd*” sitesine göre Libya'nın doğusunda en çok atıf yapılan internet haber sitesi konumundadır. Bölgede yayın yapan platformlar, haberlerini söz konusu portaldan almaktadır. Doğu Libya merkezli bir dijital haber gazetesi olan *Alsaaa24*, internet sayfasında kendisini “gün boyunca kesintisiz haber akışı sunan, güvenilirlik, tarafsızlık ve şeffaflık ilkelerine dayanan kapsamlı bir haber platformu” olarak tanımlamaktadır. Portalın kuruluş yılına, sahibine ve finansörüne ilişkin doğrulanmış bilgi bulunmamakla birlikte, sosyal medya hesaplarının Ağustos 2019’da açıldığı bilinmektedir. Portalın siyasi ve ekonomik konular başta olmak üzere Libya Ulusal Ordusu ve Libya Hükümeti haberlerine özel bir ağırlık vermesi, bölgedeki resmi makamların desteği ve/veya kontrolü altında faaliyet yürütüyor olabileceğini düşündürmektedir. Portalın Libya'nın siyasi, ekonomik ve sosyal gündemini yakından takip eden ve bu konuda birincil kaynaklardan haber üreten bir dijital platform olması, çalışmanın konusu itibariyle, yerel medyadaki Türkiye temsilinin tespiti bakımından önem taşımaktadır. Facebook’ta yaklaşık 1.2 milyon, X’te ise yaklaşık 188 bin takipçisi bulunan portal; ulusal ve uluslararası birçok farklı mecra da sık kaynak gösterilen bir yayın organı olarak da öne çıkmaktadır.

## 2.9. Derne Sel Felaketine Genel Bakış

10 Eylül 2023 tarihinde Libya'nın doğusunu etkileyen Daniel Fırtınası, Bingazi, Bayda, Merc, Suse ve Derne kentlerinde şiddetli sel felaketine neden olmuştur. Bölgeye normal şartlarda Eylül ayında sadece 1,5 mm civarında yağış yağarken, fırtına, 24 saat içerisinde Libya'nın kuneypoğu kıyılarına 400 mm'den fazla yağmur getirmiştir. Felaketi daha da büyüten asıl neden ise harap durumdaki iki barajın su kütlesinin basıncıyla patlaması olmuştur. Derne kentinde bulunan ve Derne Vadisi Nehri üzerinde konumlanan bu barajların bakımlarının düzenli ve sağlıklı şekilde yapılmamış olması, bunların yoğun yağış miktarına dayanamamasına yol açmıştır.

Birleşmiş Milletler, Libya'daki sel felaketinden en çok etkilenen Derne kentinde en az 11 bin 300 kişinin öldüğünü, 10 bin 100 kişinin ise kayıp olduğunu açıklamıştır (France24, 2023). Rakamlar kaynaklara göre farklılık göstermekle birlikte, felakette 12.500 civarında insanın hayatını kaybettiği ve 10 binden fazla kişinin kaybolduğu belirtilmiştir. En ağır hasarı yaklaşık 100 bin nüfuslu Derne kenti görmüştür. El-Houfi'nin (2023) aktardığına göre, görgü tanıkları, Derne'deki sel sularının 12 metreye kadar yükseldiğini öne sürmüşlerdir.

Derne'de çok sayıda bina ve konut tamamen sular altında kalmış, altyapı sel sularıyla sürüklenmiş, ana yollar yıkılmış ve kamu ile özel mülklerde önemli kayıplar yaşanmıştır. Elektrik ve iletişim hatları kesilmiş, binlerce ev hasar görerek kullanılamaz hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler, sel felaketi nedeniyle 30 binden fazla kişinin yerinden edildiğini açıklamıştır. Felaket sonrasında ciddi konut sıkıntısı ve sağlık sorunları yaşanmıştır (BBC, 2023).

Trablus merkezli Milli Birlik Hükümeti Başbakanı Dıbeyba, felaket sonrasında uluslararası yardım çağrısında bulunmuş ve ülkede yaşanan sel felaketinde hayatını

kaybedenler için üç günlük yas ilan etmiştir. Türkiye, felakete hemen yanıt veren ülkeler arasında yer almış; bu bağlamda ülkeye ilk giden ülkelerden biri ve son ayrılan ülke olmuştur.

Türkiye, Derne ve çevresindeki afet bölgesine yönelik insani yardım operasyonu çerçevesinde, 11, 12 ve 28 Eylül 2023 tarihlerinde insani ve tıbbi yardım malzemesi ve ekiplerini taşıyan dört askeri kargo uçağını Bingazi-Benina havalimanına göndermiştir. Türkiye ardından 16, 19 ve 21 Eylül ile 16 Ekim 2023 tarihlerinde (ilk gün iki gemi olmak üzere) toplam beş askeri nakliye gemisini Libya'nın Tobruk limanına sevk etmiş; sahaya yardım personeli, sahra hastaneleri, sağlık ekipmanları, mobil aşevi, acil müdahale araçları, ambulanslar, gıda, giysi, ilaç yardımları ve çadırlar göndermiştir.

Türkiye, Afet bölgesinin yeniden imarı sürecine de destek sağlamak üzere planlamalar yapmıştır. Afet sonrası bölgenin yeniden imarı için 1-2 Kasım 2023 tarihlerinde Derne'de düzenlenen uluslararası konferansa Mısır, BAE, Çin, Rusya, İngiltere/İspanya, Almanya, Güney Kore, Danimarka ve Hindistan'dan şirketlere ek olarak Türk firmaları da katılmıştır. Türkiye keza yeniden imar bağlamında atılabilecek adımlara ilişkin çeşitli toplantılar yapmıştır.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### DERNE SEL FELAKETİ HABERLERİNİN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde, Derne felaketi öncesi ve sonrasındaki üç aylık dönemlerde *Alsaaa24* adlı internet haber portalında yayınlanan haberlerin analizi sonucunda elde edilen tespitlere yer verilmiştir. Bu bağlamda önce analiz sonucu ortaya çıkan nicel bulgulara, ardından her bir çerçeve özelinde tespit edilen nitel bulgulara işaret edilmiştir. Analizde, tezin temel sorunsalı olan, Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin Libya'daki Türkiye imajını değiştirip değiştirmediği, değiştirdiyse ne ölçüde değiştirdiği sorusuna yanıt aranmıştır. Dolayısıyla analizde Türkiye'ye yönelik sunumun yanı sıra bununla doğrudan ve/veya dolaylı ilişkili olan Libya'daki siyasi taraf ve çekişmelere dair bulgular da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

#### 3.1. Derne Sel Felaketi Haberlerine İlişkin Genel Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, yapılan analizden elde edilen bulgular nicel ve nitel olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Haberler, Semetko ve Valkenburg'un jenerik beş çerçevesi (çatışma çerçevesi, insani boyut çerçevesi, ekonomik sonuçlar çerçevesi, ahlak çerçevesi ve sorumluluk çerçevesi) temelinde gruplara ayrılmıştır. Burada her bir ana çerçeve altında alt çerçeveler de oluşturulmuştur. Bunların ayrıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

**Çatışma** çerçevesinde, taraflar arasındaki anlaşmazlıklar ve bu bağlamdaki kazanan/kaybeden imgesine odaklanılmıştır. **İnsani boyut** çerçevesinde ise, bireysel hikayeler, kullanılan dilin duygusallığı ve mağdur/kahraman yaratma eğilimi ele alınmıştır. **Ekonomik sonuçlar** çerçevesinde, felaketin yarattığı ekonomik kayıplar,

maliyet ve bölgenin yeniden kalkındırılması işlenmiştir. **Ahlak** çerçevesinde ise, felakete ilişkin var olan ve/veya yaratılan değer yargıları, etik referanslar ve toplumsal çağrılar ele alınmıştır. Son olarak **sorumluluk** çerçevesinde, tarafların birbirlerini suçlamaları, kendilerini aklama çabaları, atılan ve/veya atılmayan adımlar ve çözüm önerileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda sayılan çerçeveler temelinde, ayrıca konu bazlı alt çerçeveler oluşturulmuştur. Buna göre, **çatışma çerçevesi** altında “birbirini eleştirme”, “hükümet ayrımı”, “uluslararası aktörler” ve “tehdit vurgusu”; **insani boyut çerçevesi** altında “insani duyarlılık/trajedi boyutu”, “insani ihtiyaçlar”, “yardım çağrısı” ve “sahadaki durum”; **ekonomik sonuçlar çerçevesi** altında “ekonomik kayıplar”, “yeniden imar/kalkındırma” ve “şirketlerle iş birliği”; **ahlak çerçevesi** altında “birlik ve dayanışma çağrısı”, “birlik ve dayanışma eleştirisi”, “kaderci bakış açısı” ve “teşekkür ve takdir söylemi”; son olarak **sorumluluk çerçevesi** altında “idarenin kusuru”, “sahada atılan adımlar”, “Trablus toplantıları”, “suçlama” ve “kendini aklama” çerçeveleri belirlenmiştir. Çalışmanın çerçeve kodlaması bu temelde hazırlanmış; incelenen haberlere ilişkin başlıca sayısal veri ve dikkat çeken noktalar ele alınmıştır. Nitel bulgular bölümünde ise, seçilmiş çerçevelere dahil olan haberlerin ayrıntılarına ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

### 3.1.1. Haberlerin Nicel Dağılımı ve Temel Eğilimleri

Çalışmanın bu kısmında, haberlerin anahtar sözcük taramasına dayalı genel dağılımı, çerçevelere göre dağılımı, çerçeve kodlamaları, haberlerde kullanılan başlıklar, kaynaklar, görseller ve son cümlelere ilişkin temel nicel tespitlere işaret edilmiştir.

“Derne”, “Erdoğan”, “Türk”, “Türkiye”, “Ankara”, “Türk Askeri” ve “Tobruk Limanı” anahtar sözcükleriyle, felaketin üç ay öncesi (10 Haziran - 10 Eylül 2023) ve üç ay sonrasını (10 Eylül - 10 Aralık 2023) kapsayan zaman diliminde, *Alsaad24* adlı internet haber portalı arşivinde toplam 453 habere rastlanmıştır.

**Tablo 1: Anahtar Sözcük Tabanlı Genel Haber Tablosu**

|                      | <b>Felaket Öncesi</b> | <b>Felaket Sonrası</b> | <b>Toplam</b> |
|----------------------|-----------------------|------------------------|---------------|
| <b>Derne</b>         | 19                    | 294                    | 313           |
| <b>Erdoğan</b>       | 11                    | 9                      | 20            |
| <b>Türk</b>          | 29                    | 22                     | 51            |
| <b>Türkiye</b>       | 37                    | 22                     | 59            |
| <b>Ankara</b>        | 0                     | 2                      | 2             |
| <b>Türk Askeri</b>   | 2                     | 1                      | 3             |
| <b>Tobruk Limanı</b> | 0                     | 5                      | 5             |
| <b>Toplam</b>        | <b>98</b>             | <b>355</b>             | <b>453</b>    |

Arapça yayınlanmış olan söz konusu haberlerin genel dağılımına bakıldığında, haberlerin ezici çoğunluğunun, beklendiği üzere felaketten sonraki dönemde “Derne” sözcüğünü içeren kısımda yoğunlaştığı görülmüştür. Buna göre, felaket öncesi dönemde Derne sözcüğünü içeren haber sayısı 19 iken bu sayı, felaket sonrasında 294’e yükselmiştir. Bu durum, ilgili dönemdeki yerel ve ulusal olaylar arasında öncelikli gündem maddesinin Derne felaketinden ibaret olmasından kaynaklanmış ve doğal bir birikim olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan diğer sözcükler üzerinden yapılan tarama sonucunda ortaya çıkan haber dağılımlarında dikkate değer bir artış ve/veya azalışın

yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Anahtar sözcükler temelinde haberlerin dağılımına ilişkin veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Derlenen haberlerin, yukarıda sayılan çerçeveler özelindeki dağılımlarına bakıldığında, çerçeve bazlı tasnifin de etkisiyle, haberlerin kaydadeğer ölçüde felaket sonrası dönemde yoğunlaştığı görülmüştür (Tablo 1). Bu durum, seçilen anahtar sözcüklerin etkisine bağlanabilmektedir. “Derne” sözcüğünün ardından en yoğun haber kümesini “Türkiye” ve “Türk” ifadelerini barındıran haberler oluşturmuştur. 453 haberden 110’unu kapsayan bu küme, Türkiye’nin Libya kamuoyu ve medyasındaki yerine dair kaydadeğer bir veri olarak kabul edilebilir.

Haberlerin çerçeveler bazındaki sayısal dağılımını gösteren Tablo 2’ye bakıldığında, en çok haberin gerek felaket öncesinde gerek sonrasında, çatışma ve sorumluluk çerçevelerinde toplandığı görülmüştür. Çatışma çerçevesindeki haberlerin yoğunluğu, ülkedeki siyasi ve kurumsal fiili bölünmenin de etkisiyle, Trablus merkezli “Milli Birlik Hükümeti” ile Bingazi merkezli “Libya Hükümeti” arasındaki çekişme, rekabet ve karşılıklı polemiklerle bağlantılı olarak yorumlanmıştır. Sorumluluk çerçevesindeki haberlerde de yine aynı siyasi çekişme ve kutuplaşmayla bağlantılı olarak tarafların felaketin sorumluluğuyla ilgili olarak attıkları ve atmadıkları adımlar işlenmiş, sahada mevcut tablonun sorumluluğunun farklı boyutları ele alınmıştır. Ekonomik sonuçlar çerçevesinde ise, haberlerin felaket öncesi ve sonrasında görece aynı sayısal düzeyde kaldığı görülmüştür. Bu durumun, bölgenin zaten gereksinim duyduğu kalkınma projelerinden ve bu yönde atılan adımlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. İnsani boyut ve ahlak çerçevelerindeki haberlerin, felaketin yaşanmasıyla birlikte ciddi artış gösterdiği tespit edilmiştir. Bu iki çerçevedeki haber sayısının felaket sonrasında neredeyse 12 katına çıkması, felaketin ve bu bağlamda oluşan değer yargısı tartışmalarının doğal ve beklenebilecek bir sonucundan ibarettir. Çerçevelere dair ayrıntılı değerlendirmelere çalışmanın nitel bulgular kısmında yer verilmiş olup,

çerçevelere göre derlenen haberlerin sayısal dağılımına ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur:

**Tablo 2: Çerçevelere Göre Haber Sayısı Tablosu**

| Çerçeve                     | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası | Toplam     |
|-----------------------------|----------------|-----------------|------------|
| Çatışma Çerçevesi           | 62             | 95              | 157        |
| İnsani Boyut Çerçevesi      | 6              | 75              | 81         |
| Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi | 19             | 23              | 42         |
| Ahlak Çerçevesi             | 6              | 66              | 72         |
| Sorumluluk Çerçevesi        | 5              | 96              | 101        |
| <b>Toplam</b>               | <b>98</b>      | <b>355</b>      | <b>453</b> |

Çalışmada kullanılan çerçevelerin kodlarını oluşturmak üzere, her bir çerçeve için alt çerçeveler oluşturulmuş, bunların kapsayacağı sözcükler belirlenmiştir. Bu bağlamda elde edilen temel tespitlere çalışmanın bir sonraki nitel bulgular kısmında yer verilmiştir. Haberlerin çerçeveleme kodlarına dair tablo çalışmanın ekler kısmında, her bir çerçevenin kodlarına ilişkin tablolar ise bir sonraki kısımda, çerçevelerin nitel bulgularına ilişkin tespitlerden önce sunulmuştur.

Haberlerde kullanılan başlıklar incelendiğinde (Tablo 3), bunların çoğunun habere konu yetkili ve/veya uzmanın ifadelerinden alındığı görülmüştür. Buna göre, başlıklarda, aktörlerin iddia ve söylemlerini temel alan bir habercilik pratiğinin benimsendiği söylenebilmektedir. İkinci sırada ise betimleyici başlıklar yer almıştır. Burada habere konu olayın kısaca tanıtılması yoluna gidildiği gözlemlenmiştir. Haberlerin yaklaşık yüzde beşlik kısmında ise yorum başlıklarının kullanıldığı görülmüştür. Bu başlıklarda da kamuoyunda gündem oluşturacak spot cümlelerle gündemdeki konulara dair kısa ve

imzasız değerlendirmelere yer verilmiştir. Haber başlıklarına ilişkin sayısal dağılım aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

**Tablo 3: Haber Başlıkları Dağılım Tablosu**

|                    | <b>Felaket Öncesi</b> | <b>Felaket Sonrası</b> | <b>Toplam</b> |
|--------------------|-----------------------|------------------------|---------------|
| <b>Alıntı</b>      | 58                    | 241                    | 299           |
| <b>Yorum</b>       | 9                     | 10                     | 19            |
| <b>Betimleyici</b> | 31                    | 104                    | 135           |
| <b>Toplam</b>      | <b>98</b>             | <b>355</b>             | <b>453</b>    |

Haberlerde referans verilen kaynaklar incelendiğinde, öncelikle *Alsaas24*’ün hiçbir haberde klasik anlamda kaynak göstermediği, ancak haber metni içerisinde referans verme yoluna gittiği görölmüştür (Tablo 4). Bu nedenle kaynaksız haberlerin sayısı toplam haberlerin yüzde yirmisinden fazlasını oluşturmuştur. Burada haberlerin çoğunlukla, Libya resmi kaynaklarına atıfla yayınlandığı tespit edilmiş; resmi kurum açıklamalarına, yayımlanan karar, bildiri ve raporlara atıf yapıldığı kaydedilmiştir. Bu durum, haberlerde kullanılan başlıklara dair yukarıda işaret edilen tespitle paralellik arz etmektedir. Zira başlıklar en çok alıntılardan oluşurken, haber kaynakları da en çok Libyalı yetkililere dayandırılmıştır. Bu tespit, *Alsaas24*’ün daha çok kurumsal ve resmi söyleme dayalı bir habercilik pratiği benimsediğine işaret etmektedir. Bunun yanında, haberler kaynaklarında Libyalı resmi makamlarca basına verilen demeçler ile bu makamların sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlardan da sıklıkla faydalandığı görölmüştür. Bu arada birçok haberde jenerik olarak “basına verilen demeçte” ifadesinin yazıldığı dikkat çekmiş, bunun ne ölçüde aslına uygun şekilde kullanıldığı tespit edilememiştir. Sosyal medya paylaşımları arasında *Facebook* ve *X*’in en çok takip edilen kaynaklar oldukları gözlemlenmiştir. Öte yandan, kaynaksız

haberlerin, *Alsaaa24* muhabirleri tarafından doğrudan takip edilmiş olma olasılığını barındırmakla birlikte, birçok farklı açık kaynaktan alıntılanmış olma ihtimalini de içerdiği akla gelmiştir. Derlenen haberlerin kaynak dağılımlarını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

**Tablo 4: Haberlerin Kaynak Dağılımları**

| <b>Kaynak</b>                                               | <b>Felaket<br/>Öncesi</b> | <b>Felaket<br/>Sonrası</b> | <b>Toplam</b> |
|-------------------------------------------------------------|---------------------------|----------------------------|---------------|
| <b>Libya Resmi Kaynakları</b>                               | 17                        | 108                        | 125           |
| <b>Türk Resmi Kaynakları</b>                                | 5                         | 4                          | 9             |
| <b>Diğer Ülke/Uluslararası Kuruluş<br/>Resmi Kaynakları</b> | 1                         | 19                         | 20            |
| <b>Yetkili/Yorumcu Sosyal Medya<br/>Hesapları</b>           | 21                        | 60                         | 81            |
| <b>Yabancı Haber Ajansları/Kanalları</b>                    | 18                        | 18                         | 36            |
| <b>Basına Verilmiş Demeç</b>                                | 14                        | 61                         | 75            |
| <b>Yok</b>                                                  | 22                        | 85                         | 107           |
| <b>Toplam</b>                                               | <b>98</b>                 | <b>355</b>                 | <b>453</b>    |

Her birinde birer fotoğraf kullanılan haberlerdeki görsel dağılımını gösteren Tablo 5’te de görüleceği üzere, 453 haberden 375’inde bir konuşan ya da yetkilinin fotoğrafına yer verilmiştir. Bu durum, yukarıda işaret edilen başlık ve kaynak seçimine dair tespitlerle örtüşmektedir. Resmi yetkili ve uzmanların felakete dair açıklamalarını konu edinen haberlerde, demeç sahiplerinin fotoğraflarının kullanıldığı, böylece ifade sahiplerinin ön plana taşındığı görülmüştür. Buna karşın, felakete dair görsellerin yer aldığı haber sayısının 453 haberden ancak 35’ini oluşturması, dikkati çeken bir diğer önemli veriyi

oluşturmuştur. Bu durum, haberlerde felaketi ve etkilerini mümkün ölçüde soyut ve akılda kalmayacak şekilde aktarma amacının izlenmiş olabileceğini düşündürmüştür. Haberlerin yine azınlıktaki “diğer” kısmında ise, işlenen konulara dair genel jenerik fotoğrafların kullanıldığı, bu bağlamda herhangi bir sistematik tercihin yapılmadığı tespit edilmiştir. Tablo-5’teki dağılımdan hareketle, yıkımın ve insani sonuçların görsel temsilde sınırlı yer tutması, haberlerin duygusal etkiyi felaketin imgeleri üzerinden kurmaktansa, felaket hakkında konuşan kişilerin görünürlüğü üzerinden ürettiği söylenebilmektedir. Haberlerde kullanılan görsellere dair tablo aşağıda sunulmuştur:

**Tablo 5: Haberlerde Kullanılan Görsellere İlişkin Dağılım Tablosu**

| <b>Görsel</b>            | <b>Felaket Öncesi</b> | <b>Felaket Sonrası</b> | <b>Toplam</b> |
|--------------------------|-----------------------|------------------------|---------------|
| <b>Konuşan / Yetkili</b> | 83                    | 292                    | 375           |
| <b>Felaket</b>           | 0                     | 35                     | 35            |
| <b>Diğer</b>             | 15                    | 28                     | 43            |
| <b>Toplam</b>            | <b>98</b>             | <b>355</b>             | <b>453</b>    |

Özetle, elde edilen nicel bulgular itibariyle, haberlerin anahtar kelimelerin de etkisiyle felaket sonrası dönemde yoğunlaştığı, daha çok “Derne” sözcüğü kümesinde toplandığı; haber sayısı itibariyle en yoğun iki çerçevenin çatışma ve sorumluluk çerçeveleri olduğu, bunun Libya’daki siyasi çekişme ve kutuplaşmadan kaynaklandığı; insani boyut ve ahlak çerçevelerindeki haberlerin ise felaket sonrası dönemde ciddi artış gösterdiği, bunun felaketin doğal bir çıktısını oluşturduğu söylenebilmektedir. Öte yandan haberlerde kullanılan başlıkların çoğunluğunun habere konu açıklamanın sahibi olan yetkili ve/veya uzmana ait alıntılardan seçildiği; bu tercihin kaynak ve görsel seçimine de yansıdığı, haberlerin çoğunun kaynak gösterilmeden yayınlandığı ya da resmi makamlara atfen kaleme alındığı dikkat çekmektedir. Haberlerde kullanılan görsellerin

ise ezici çoğunlukla habere konu açıklama sahibinin fotoğrafından oluştuğu; felaketin doğurduğu yıkım ve insani sonuçların görsel temsilde sınırlı tutulmasıyla, haberlerin duygusal etkiyi felaketin imgelerinden ziyade felaket hakkında konuşan kişilerin görünürlüğü üzerinden ürettiği söylenebilmektedir.

### **3.1.2. Haber Çerçeveleri Bağlamında Türkiye'nin Temsili**

Bu bölümde, yukarıda belirtilen beş çerçeveye dahil edilen haberlerin ayrıntılı analizi sonucunda dikkat çeken noktalar ele alınmış, haberlerin doğrudan ve/veya dolaylı yönlerine dair tespitlere her bir çerçeve özelinde ayrı ayrı yer verilmiştir.

#### **3.1.2.1. Çatışma Çerçevesi: Siyasal Kutuplaşma ve Güç İlişkileri**

Bölümün bu kısmında, Libya'daki siyasi bölünmüşlük, ülkenin batısındaki (Trablus) Milli Birlik Hükümeti ile doğusundaki (Bingazi) Libya Hükümeti arasındaki rekabet ve meşruiyet yarışı, bu bağlamdaki suçlamalar, Libya'nın Türkiye, üçüncü ülkeler ve uluslararası aktörler ile ilişkileri, ülkenin güvenlik ve istikrarına yönelik tehdit anlatısı temalarını içeren haberlerin analizine yer verilmiştir.

Aşağıda çatışma çerçevesinin kodlarına dair Tablo 6'da da görüleceği üzere, felaket öncesi dönemde yayınlanan haberlerin çoğunlukla “birbirini eleştirme” ve “hükümet ayrımı” alt çerçevelerinde toplandığı görülmüştür. Öte yandan felaket sonrası dönemdeki haberlerde, “hükümet ayrımı” ve “birbirini eleştirme” alt çerçevelerinin yoğunluklarını artırarak sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Uluslararası aktörler bağlamındaki haberlerin artışı ise, uluslararası kamuoyunun Derne felaketine ilgisinden kaynaklanmıştır. Diğer taraftan, Libya'nın güvenlik ve istikrarına yönelik tehdit

anlatısını barındıran haberlerin niceliksel olarak aynı kaldığı tespit edilmiştir. Türkiye ise hem felaket öncesinde hem sonrasında önemli bir eksen oluşturmuştur.

Tablo 6’da yer verilen haberlerin toplam sayısının, çatışma çerçevesi altında incelenmiş haberlerin sayısından fazla olduğu dikkati çekecektir. Bunun nedeni ise, bazı haberlerin birden çok alt çerçeveye dahil edilebilecek öğeler taşımasıdır. Bu durum, kullanılan beş çerçevenin tamamındaki haberlerde tekrarlanmıştır. Söz konusu öğelere ve haberlerin analizinden çıkan nitel bulguların ayrıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

**Tablo 6: Çatışma Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve           | Alt Çerçeveler        | Haber Sayısı   |                 | Durum Tanımı                                                                            | Bağlamlar                                                                                                                                                                         |
|-------------------|-----------------------|----------------|-----------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                   |                       | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası |                                                                                         |                                                                                                                                                                                   |
| Çatışma Çerçevesi | Birbirini Eleştirme   | 29             | 42              | Milli Birlik Hükümeti ile Libya Hükümeti’nin birbirlerini eleştirmelerini ele alır.     | Suç<br>Kusur<br>Çatışma<br>Askeri<br>Silahlı güç<br>Uluslararası<br>Hamad<br>Dıbeyba<br>Erdoğan<br>Savaş<br>Türkiye<br>Terör<br>Anlaşmazlık<br>Protesto<br>Karşıtlık<br>ifadeleri |
|                   | Hükümet Ayrımı        | 33             | 61              | Ülkedeki çift yürütme erkine vurguyu kapsar.                                            |                                                                                                                                                                                   |
|                   | Uluslararası Aktörler | 7              | 38              | Üçüncü ülkeler ve uluslararası aktörlerle kurulan iş birliği ve ilişkilere işaret eder. |                                                                                                                                                                                   |
|                   | Tehdit Vurgusu        | 12             | 13              | Bölgedeki siyasi ve askeri tehdit iddialarını içerir.                                   |                                                                                                                                                                                   |

Bu çerçeve altındaki haberler öncelikle felaket öncesi ve sonrası yayınlananlar olarak ikiye ayrılmıştır. Buna göre, **felaket öncesi** dönemden tespit edilen 62 haber incelenmiş, bunların büyük kısmının doğrudan veya dolaylı olarak Milli Birlik Hükümeti ve Başbakanı Dıbeyba karşıtlığı içerdiği görülmüştür. “*El-Dirkaş: Dıbeyba’nın elinde hala çok sayıda koz var.. Müttefiki Erdoğan’dan faydalanması lazım*” (4 Eylül 2023) ve “*El-Şark El-Evsat, El-Manguş’un<sup>10</sup> kaçmasının ve Türkiye’yi seçmesinin arka planını ortaya çıkardı*” (28 Ağustos 2023) başlıklı haberler bu bağlamda örnek gösterilebilmektedir.

Milli Birlik Hükümeti ile Libya Hükümeti arasındaki siyasi rekabet ve çekişme, uzun zamandır süren meşruiyet iddiasıyla birlikte, neredeyse her konuda kendini göstermiştir. İncelenen haberlerde de bu yönde bir vurgunun söz konusu olduğu görülmüş; Türkiye’nin Milli Birlik Hükümeti’ni desteklemesi ve ikinci bölümde yer verilen askeri çekişmeye de atıfla, dolaylı mesajların verildiği tespit edilmiştir. Burada Türkiye yanlısı ve/veya karşıtı açıklamalarda bulunan yetkili ve uzmanların görüşlerine net ifadelerle yer verilerek, tarafsız gibi görünen ancak arka planda ülkedeki kutuplaşmaya hizmet eden haberlerin varlığına rastlanmıştır. “*Türkiye ve Birleşik Krallık, Libya’da mevcut durumun değişmesini istemiyor*” (1 Haziran 2023), “*El-Cezire Sunucusu: Erdoğan, Türklerin Araplara karşı ırkçılığını durdurmazsa popülaritesini yitirecektir*” (21 Haziran 2023), “*Erdoğan: Silah üretim ve ihracatını sürdüreceğiz*” (28 Temmuz 2023) ve “*Türk SADAT Başkanı, şirketini koruyacak ve Libya’daki namını temize çıkaracak bir yasa talebinde bulundu*” (4 Ağustos 2023) gibi haberler bu mesajlara örnek oluşturmaktadır.

Haberlerde örneğin Milli Birlik Hükümeti İçişleri Bakanlığı için “*Dıbeyba Dahiliyesi*” şeklinde ifadelerin kullanılması [“*Dıbeyba Dahiliyesi Türkiye’de İnsansız Hava Araçları Forumuna Katıldı*” (15 Temmuz 2023) ve “*Dıbeyba Dahiliyesi Eğitim*”

---

<sup>10</sup> Eski Milli Birlik Hükümeti Dışişleri ve Gurbetçiler Bakanı.

*Konusunda Türkiye ile İş Birliğini Görüştü*” (21 Temmuz 2023)] yukarıda bahsi geçen ayrıştırma ve şahsileştirilmiş muhalefete ilişkin somut bir veri olarak kabul edilebilmektedir. İfade seçimindeki bu tercih, çalışmadaki tüm çerçevelerde tekrarlanmıştır. Buradan hareketle, haberlerde “Milli Birlik Hükümeti” ifadesinin az kullanılması ve bunun yerine Dıbeyba’ya atıf yapılmasının, ülkedeki siyasi kutuplaşmayı belirginleştirdiği söylenebilmektedir. Bu sözcük seçiminin, Milli Birlik Hükümeti’nin “milli birliğin” karşılığı olmadığı eleştirisini barındırıyor olabileceği akla gelmektedir.

Bu yönüyle haberlerin çoğunun Dıbeyba aleyhinde olduğu, bundan Milli Birlik Hükümeti’ni desteklemiş olan Türkiye’nin de bir nebze payını aldığı görülmektedir. Türkiye’nin Libya’daki askeri varlığını “işgal” olarak niteleyen haber ve alıntılarının varlığı gibi, Türkiye’nin Libya için tehdit oluşturduğunu öne süren haberler de bu duruma işaret etmektedir. “*El-Makarri: Türk işgali karşısında susan çoğunluk korkaktır*” (19 Temmuz 2023), “*Kıbrıslı<sup>11</sup> bir Site: Erdoğan, Libya Merkez Bankasını Türkiye’ye 8 milyar dolar bağışlamak zorunda bıraktı*” (30 Temmuz 2023), “*Türkiye Savunma Bakanı: Libya’da bizsiz çözüm olamaz*” (13 Ağustos 2023), “*El-Senusi İsmail: Bütün Libyalılar Humus Limanı’nın Türk Ordusuna Kiralanmasına Karşı çıkıyor*” (17 Ağustos 2023), “*El-Obeydi: Türkiye-Libya ilişkilerinin gerçek anlamda eski rayına oturması, paralı askerlerinin ülkeden çıkmasıyla başlar*” (17 Ağustos 2023) ve “*Türkiye Savunma Bakanı: Libya’daki silahlı kuvvetlerimiz görevlerini doğru şekilde icra ediyor*” (5 Eylül 2023) şeklindeki haberler yukarıdaki tespiti veri oluşturan örnekler arasındadır. Bu itibarla haberlerde Dıbeyba karşıtlığı üzerinden dolaylı bir Türkiye muhalefetinden söz edilebilmektedir.

Ülkedeki siyasi bölünmüşlük ve rekabet bağlamında, Dıbeyba karşıtlarının, adı geçene karşı “yarışı” Türkiye’den aldıkları güç ve desteği beyan ederek kazanmaya çalıştıkları

---

<sup>11</sup> Haberde [www.pentapostagma.gr](http://www.pentapostagma.gr) sitesine atıf yapılmıştır.

da görülmüş; buna karşın Dıbeyba'nın da doğuya ve Trablus'taki rakiplerine aynı mesajı verdiği tespit edilmiştir. “*Wanis: Büyük lider Erdoğan’la görüşmemiz mübarek ve faydalı önerilerle doluydu*” (11 Ağustos 2023), “*El-Meşri<sup>12</sup>: Türk Büyükelçi, Erdoğan için önemli biri olduğumu ifade etti*” (13 Ağustos 2023), “*Arniş: Büyük lider Cumhurbaşkanı Erdoğan’la Ankara’da bir araya geldim*” (7 Eylül 2023) ve “*Dıbeyba Hükümeti: Yılmaz<sup>13</sup>, Türkiye’nin bizimle ilişkilerini geliştirme kararlılığını vurguladı*” (6 Eylül 2023) gibi haberler yukarıdaki tespiti destekler örnekler oluşturmaktadır.

Öte yandan haberlerde, yukarıda ifade edilenler dışında Türkiye’ye karşı doğrudan bir yoruma yer verilmediği; Türkiye’nin Trablus Büyükelçisi’nin Bingazi’ye yaptığı ziyaretlerin, “*Türk Büyükelçisi: Bingazi Başkonsoloshumuzu yakında açmak için çalışıyoruz*” (12 Haziran 2023) ve “*Bingazi Belediyesi: Bucevari ve Yılmaz, Türk Konsoloshunun yeniden açılmasını görüştü*” (14 Haziran 2023) benzeri haberlerle nötr bir dille haberleştirildiği tespit edilmiştir. Bu durum, Bingazi hükümetinin Türkiye’nin bölgedeki diplomatik temsilciliğini yeniden faaliyete geçirerek doğu ile ilişki tesis etmesini istediği şeklinde değerlendirilmektedir.

“*El-Fadili: Erdoğan, Libya’nın petrol ve gaz servetini korumak için kaldı*” (21 Haziran 2023) ve “*El-Zoubiye: Erdoğan, Türkiye’de gerçek İslam’ı gösterdi*” (23 Haziran 2023) gibi bazı haberlerde, Türkiye’ye ilişkin olumlu ifadelere yer verildiği de görülmüştür. Ancak bu haberlerin esasen Türkiye’yi övmekten çok kamuoyuna kimin Türkiye hükümeti yanlısı olduğunu gösterme amacı taşıdığı düşünülmektedir.

Türkiye ve Mısır’ın iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri yeniden büyükelçilik seviyesine çıkardığının duyurulması, Libya’da heyecanla karşılanmıştır. Zira gerek Libya kamuoyu gerek bölgedeki genel kanı, Libya’da istikrarın ancak Türkiye ve Mısır’ın iş birliğiyle sağlanabileceği yönünde oluşmuştur. Öte yandan haberlerde,

---

<sup>12</sup> Eski Yüksek Devlet Konseyi Başkanı / Dıbeyba’ya muhalif.

<sup>13</sup> Türkiye Cumhuriyet’nin Trablus Büyükelçisi Kenan Yılmaz.

Mısır'ın Libya Hükümeti'ni, Türkiye'nin ise Milli Birlik Hükümeti'ni desteklemesinin, söz konusu yakınlığın, en azından Libya ayağındaki ömrünü uzun tutmayacağı da ifade edilmiştir. “*Türkiye’nin Kahire Büyükelçisi: Türkiye ve Mısır, Libya’da seçimlerin icra edilmesi konusunda mutabık*” (5 Temmuz 2023), “*El-Tikbali: Mısır-Türkiye yakınlaşması Libya’nın istikrarına hizmet eder*” (22 Temmuz 2023) ve “*Kesade: Mısır-Türkiye yakınlaşması fazla sürmez*” (24 Temmuz 2023) haberleri burada örnek olarak sunulabilmektedir.

**Felaket sonrasındaki** üç aylık dönemde yayınlanan 95 haberde ise gerek Milli Birlik Hükümeti gerek Libya Hükümeti’nin afet bölgesine yönelik attıkları adımlara ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Bu durum, çatışma çerçevesi bağlamında önemli bir noktaya işaret etmektedir. Zira haberlerde vurgular, afete yönelik müdahalenin, aynı zamanda doğu ve batıdaki hükümetler arasındaki meşruiyet mücadelesinin bir parçası haline geldiğini göstermiştir. Burada yayınlanan haberlerin, Libya Hükümeti’nce atılan adımlarla ilgili olanlarının, bölgedeki hakim güç konumundaki yürütme organı sıfatıyla, “gerekli tüm olanakları seferber eden hükümet” izlenimi yaratmak üzere kaleme alındığı görülmüştür. “*Hamad, Derne halkına yardım için istisnai tedbirler alınması talimatı verdi*” (11 Eylül 2023), “*Acil Durum Yüksek Komisyonu toplantıları devam ediyor*” (13 Eylül 2023), “*Hamad, Derne’de kurtulanları ziyaret etti*” (14 Eylül 2023), “*Acil Durum Yüksek Komisyonu Başkanı Hamad, Derne’deki gelişmeleri ele almak üzere genişletilmiş bir toplantı icra etti*” (15 Eylül 2023) ve “*Taziyyede bulunan Hamad’dan Derne Şeyhlerine: Kayıp kişileri bulmak için tüm imkanlarla çalışıyoruz*” (15 Eylül 2023) gibi haberler bu tespite veri oluşturan yayınlara örnektir.

Buna karşılık, Milli Birlik Hükümeti’nin, Başkanlık Konseyi’nin ve Yüksek Devlet Konseyi’nin Trablus’tan yaptıkları toplantı ve görüşmelerle, felaketin protokol kısmına

ağırlık verdiklerini düşündüren haberlere yer verilmiştir. “*Takala’nın*<sup>14</sup> *Yardımcısı, Libya’nın doğusundaki fırtına felaketini anlatmak üzere Türkiye’ye gitti*” (16 Eylül 2023), “*Dıbeyba, UNICEF’in Derne ve afet bölgelerindeki çabalarını ele aldı*” (24 Eylül 2023) ve “*Dıbeyba, Bathily*<sup>15</sup> *ile Derne’deki ve afet bölgesindeki durumu görüştü*” (26 Eylül 2023) gibi haberler söz konusu protokol vurgusuna örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda, Libya Hükümeti’nin bir yanda sahadaki sorunları çözmeye çalışırken, diğer yanda bölge halkının muhtemel eleştirilerine karşı kendini korumaya/aklamaya çalıştığı; Milli Birlik Hükümetinin de “Libya’nın tamamının tek meşru hükümeti olarak” en az Libya Hükümeti kadar aktif görünmeye çabaladığı akla gelmektedir.

Türkiye’nin bölgeye yönelik yardımlarına 95 haberden ancak üçünde rastlanması, çatışma çerçevesindeki bir diğer önemli veriyi oluşturmuştur. Öyle ki Türkiye’nin Tobruk Limanı’na gönderdiği yardım gemilerine ilişkin haber, Türkiye Milli Savunma Bakanlığı’nca yapılan resmi açıklamaya atfen aktarılmıştır. Türkiye’nin yardımlarına ilişkin diğer iki haberde ise, Afet ve Acil Durum yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) sahadaki faaliyetlerle ilgili resmi açıklamasına ve bir kişinin enkaz altından canlı kurtarıldığına dair Türkiye Dışişleri Bakanlığı açıklamasına yer verilmiştir. Beş askeri geminin bölgeye destek amacıyla gönderilmesi gibi bir gelişmenin, doğrudan bölgeden aktarılmaktansa, yabancı bir ülkenin Savunma Bakanlığı’nın açıklamasıyla haberleştirilmesi, Türkiye’nin yardımlarına özel bir ilgi çekilmesinden imtina edildiğini ve yardımların haber değerinin görmezden gelindiğini düşündürmüştür. Bu hareket tarzı, çatışma çerçevesi itibarıyla, Türkiye’nin Libya’daki rolüne ilişkin sunumun, insani yardım faaliyetleri üzerinden değiştirilmek istenmemiş olabileceğini de akla getirmiştir.

---

<sup>14</sup> Yüksek Devlet Konseyi Başkanı Takala.

<sup>15</sup> BM’nin Libya Misyon Şefi Bathily.

Türkiye'nin yardımlarına ilişkin izlenen bu eğilimin yanında, görece çok daha sınırlı yardımda bulunan İtalya, Ürdün, Mısır, BAE, Almanya, Yunanistan ve Uluslararası Kuruluşların yardımlarına Türkiye ile aynı ölçüde yer verildiği görülmüştür. Çatışma çerçevesiyle doğrudan ilgili olan bu durum, yukarıdaki değerlendirmeyi destekleyen bir veri olarak kabul edilebilmekte, Libya'nın Türkiye'yi başka ülkelerle aynı konumda gördüğünü ve/veya diğer ülke ve kuruluşların yardımlarını Türkiye'nin yaptıklarıyla bir tuttuğunu göstermektedir.

Öte yandan “*El-Mismari: Derne felaketinden uzak kalan uluslararası toplum Libya'nın üzerinden elini çekmeli*” (27 Ekim 2023) gibi haberlerle uluslararası kuruluş ve bazı Batılı ülkelere eleştirel haberlerin de varlığı kaydedilmiştir. Bunların ayrıntılarına aşağıda değinilmiştir.

Felaketin hemen ardından Mısır'a ait güçlerin Derne ve çevresinde konuşlanmaya başlamasına karşı çıkan bazı kitlelerin tepkilerine dair herhangi bir haberin yayınlanmamış olması, haberlerde dolaylı bir Mısır yanlılığını akıllara getirmiştir. Örneğin 22 Eylül 2023 tarihli “*Mişeyrib: İşgal güçleri Derne'ye akın ediyor.. Dıbeyba olağanüstü hal ilan etmeli*” haberi incelendiğinde, metinde, esasen bir cami imamı olan Mişeyrib'in, Türkiye'nin Libya'ya müdahalesini desteklerken Mısır'ınkine karşı çıktığının belirtildiği tespit edilmiştir. Bu durum, yukarıda işaret edilen “Türkiye hükümetini destekleyenleri ifşa” amacıyla yayınlanan haberleri anımsatmaktadır. Bununla birlikte, böylesine bir durumun, bölgedeki askeri güç konumunda olan Libya Ulusal Ordusu'nun itibarını sarsacağından, bu yöndeki haberlerin yayınlanmasından imtina edilmiş olunabileceği de düşünülmektedir.

Bu arada, bölgede yıkılan iki barajın bakımını üstlendiği iddia edilen Türk şirketine yönelik suçlamalara da herhangi bir şekilde yer verilmediği görülmüştür. Bu durum, belirtilen şirketin söz konusu ihale anlaşmasını vaktiyle imzalamamış olması ve

sorumluluğun tamamen Libya makamlarında olmasından kaynaklandığı görüşüyle değerlendirilmektedir.

Çatışma çerçevesindeki haberlerin çoğunda **sorumluluk çerçevesine** de dahil edilebilecek unsurların yer aldığı gözlemlenmiştir. Burada, felaketin sorumlu taraflarının, yukarıda bahsedilen rekabet, kendini aklama ve yoğun gayret sunumuyla, bir anlamda kendilerini unutturma amacı gütmeye ihtimali akla gelmektedir. Zira bazı haberlerde felakete ilişkin gerekli soruşturmaların başlatıldığı ifade edilmiş, ancak bunların sonuçlarına ilişkin herhangi bir veriye yer verilmediği görülmüştür. **Sorumluluk** ve **insani boyut** çerçevesine işaret eden bir başka gözlem de haberlerde felaketin boyutunu gözler önüne serecek trajik sayısal verilere ve fotoğraflara görece az yer verilmiş olmasıdır. Örneğin 355 haberden sadece 18’inde felakete ilişkin sayısal verilere işaret edilmiştir. Bu hareket tarzıyla, toplumsal infialin azaltılması ve kitle hafızasının siyasi iktidara karşı olumsuz düşüncelere kapılmaması hedefinin gözetilmiş olabileceği akla gelmektedir.

Bu arada, yine **sorumluluk çerçevesiyle** bağlantılı olarak, felaketin hemen başında, doğrudan Dıbeyba karşıtlığının yanı sıra Türkiye’ye de atıf içeren 10 Eylül 2023 tarih ve “*El-Barki: Türkiye’ye milyonlarca dolar yollayan Dıbeyba, Barka<sup>16</sup> şehirlerinin desteklenmesini görmezden geldi*” gibi bazı haberlere de rastlanılmıştır. Bu haberler, felaketin ilk gününde dahi suçlamaların başladığını gösteren kaydadeğer veriler olarak görülmektedir.

Felaketten yaklaşık 20 gün sonra, felaket öncesindeki dönem haberlerinde göze çarpan Dıbeyba ve Milli Birlik Hükümeti karşıtlığının ve bu bağlamdaki dolaylı Türkiye muhalefetine yeniden gündeme getirilmeye başlandığı tespit edilmiştir. “*Hamza: Türkiye Libya’ya uygulanan silah ambargosunu delmeye devam ediyor*” (14 Ekim

---

<sup>16</sup> Libya’nın doğusunda, Bingazi, Baydaa, Derne, Tobruk ve El-Murc şehirlerini ifade eden tarihi adlandırma.

2023), “*Barakat’tan Dıbeyba’ya: Erdoğan seni korumayacak ve seni satacak*” (23 Ekim 2023), “*Erdoğan’ın anlaşmaları.. Siyasi bir analist, Dıbeyba hükümetinin deniz yetki alanlarının belirlenmesindeki hedefini ortaya çıkardı*” (27 Ekim 2023) ve “*Ewhide: Dıbeyba Hükümetindeki Dışışleri ve Savunma Bakanlıkları resmen Türkiye’nin emrinde*” (2 Aralık 2023) gibi haberler, burada örnek olarak gösterilebilir.

Son tahlilde, çatışma çerçevesi haberlerindeki genel eğilimin, felaketin aslında Libyalı tarafları birleştirmeye yetmediğini, ülkedeki kutuplaşmanın her şeye rağmen sona ermediğini gösterdiği söylenebilmektedir.

Türkiye sunumu bağlamında ise, felaketin ilk 20 gününü oluşturan dönemde nötr bir sunum eğilimi gözlemlense de felaket öncesi ve sonrasında Türkiye’ye ilişkin *Alsa*’daki temsilin değişmediği, olumlu sunumun sınırlı kaldığı değerlendirilmektedir.

İncelenen haberlerde ağırlıklı olarak siyasi ve diplomatik temaların işlendiği; Türkiye’nin Dıbeyba başkanlığındaki Milli Birlik Hükümeti’ne verdiği destek üzerinden dolaylı hedef konumuna yerleştirilebildiği görülmüştür. Ülkedeki siyasi kutuplaşma zemininde yaratılan ayrılıkçı söylem, Türkiye’ye yönelik dolaylı ve bazen doğrudan eleştirel yayınların yapılmasına yol açmıştır. Türkiye’nin Libya’daki askeri varlığı, deniz yetki alanları konusunda Trablus hükümeti ile imzaladığı mutabakat muhtırası ve enerji alanında yaptığı görüşmeler, Dıbeyba karşıtlığı ekseninde belirgin şekilde olumsuz yayınlara konu olmuştur.

Burada dikkati çeken bir diğer husus, Libya’daki siyasi çekişmenin taraflarının, içerisinde bulundukları rekabetçi ortamda üstün gelme ve güçlü görünme yarışında, Türkiye’den aldıkları ya da aldıklarını iddia ettikleri desteği özellikle dillendirmeleri olmuştur. Bu durum, batı ve doğu hükümetleri arasındaki çekişmede olduğu gibi Trablus içerisindeki Dıbeyba yanlısı ve muhalifleri arasındaki çatışmalarda da

görülmüştür. Söz konusu taraflar, Türkiye’den aldıkları (veya aldıklarını iddia ettikleri) destekten yararlanarak nüfuz kazanmaya gayret etmiştir. Haberlerde bir yanda dolaylı hedef gösterilirken diğer yanda Türkiye’den alınan desteğin dillendirilme çabası bir çelişki gibi görünebilmektedir. Ancak bu durum Libya’daki siyasi kutuplaşmanın yansımalarından birini oluşturmaktadır. Buna göre Trablus hükümetine ve Türkiye’ye karşı olanlar hedef gösteren grubu oluşturmakta; destek aldığını beyan eden diğer grup ise, şahsi siyasi çıkarlar doğrultusunda Türkiye’nin ülkedeki ve bölgedeki konumundan güç almak isteyenleri barındırmaktadır.

Yayınlarda Türkiye’ye ilişkin birkaç farklı eksenle olumlu yorumlara da yer verilmiştir. Burada, Bingazi hükümetinin Türkiye’nin kendisi ile ilişki tesis etme arzusunun açıkça ve olumlu bir şekilde servis edildiği tespit edilmiş; doğu bölgesinin Türkiye’nin Bingazi Başkonsolosluğunun yeniden faaliyete geçirilmesinden duyduğu memnuniyetin dolaylı olarak ifade edildiği kaydedilmiştir. Türkiye hükümetine ilişkin diğer olumlu yorumlarda ise, yorum sahiplerine de işaretlerle, daha çok kimin Türkiye hükümetinin politikalarını desteklediğine vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir. Bir başka ifadeyle, yapılan bazı yorumlarda, Türkiye’yi övmekten ziyade Türkiye ile yakınlıkların görünür kılınmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu da ülkedeki siyasi kutuplaşmaya hizmet edebilecek bir haberleşme pratiğine işaret etmektedir.

### **3.1.2.2. İnsani Boyut Çerçevesi: Trajedinin Boyutu ve Yardımların Sunumu**

İnsani boyut çerçevesinde, Libya’daki temel insani ihtiyaçlar, felaket sonrasında ortaya çıkan tablonun trajedi boyutu ve bu bağlamdaki insani duyarlılık; ayrıca sahadaki insani gereksinimler, bölgeye yönelik yapılan yardım çağrıları, Türkiye’nin bölgeye yönelik insani yardım faaliyetleri ve sahadaki duruma ilişkin paylaşılan bilgileri içeren haberlerin analizine yer verilmiştir.

Çerçevenin aşağıda sunulan alt kodlarına dair Tablo 7’de de görüldüğü gibi, insani boyut çerçevesindeki haberlerin felaket sonrası dönemde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu durum, bölgede insani anlamda ihtiyacın felaket öncesinde de söz konusu olmasına karşın, felaketin yaşanmasıyla birlikte insani temanın gündemin ilk sırasına yerleşmesinden kaynaklanmıştır. Haberlerin analizinden elde edilen nitel bulgulara aşağıda ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

**Tablo 7: İnsani Boyut Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve                       | Alt Çerçeveler                   | Haber Sayısı   |                 | Durum Tanımı                                     | Bağlamlar                                                                |
|-------------------------------|----------------------------------|----------------|-----------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
|                               |                                  | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası |                                                  |                                                                          |
| <b>İnsani Boyut Çerçevesi</b> | İnsani Duyarlılık/Trajedi Boyutu | 0              | 38              | Felaketin insani boyutunu ve kayıpları ele alır. | Yardım<br>Trajedi<br>Felaket<br>İnsani<br>Ölüm<br>Çağrı<br>Mağdurlar     |
|                               | İnsani İhtiyaçlar                | 1              | 17              | Temel insani gereksinimleri kapsar.              | Aileler<br>Bireysel hikayeler<br>Türkiye<br>Acı<br>Mağduriyet anlatıları |
|                               | Yardım Çağrısı                   | 1              | 19              | Bölgede yapılan yardım çağrılarını ele alır.     |                                                                          |
|                               | Sahadaki Durum                   | 1              | 43              | Sahadaki durumun aktarılmasını işler.            |                                                                          |

Bu çerçeve kapsamındaki haberlerin **felaket öncesinde** yayınlanan bölümünde 6 habere rastlanılmıştır. “*El-Kasih: Türkiye’de mukim Libyalıların durumlarının iyileştirilmesini ya da sınır dışı edilmelerini görüştü*” (11 Temmuz 2023) başlıklı haberde, Türkiye’de yaşayan Libyalıların durumlarının iyileştirilmesi, ikamet sorunları nedeniyle zor durumda olan kişiler için uygun çözümlerin bulunması ele alınmış; “*Türkiye Trablus’taki bir kreşe oyuncak bağışında bulundu*” (2 Ağustos 2023) haberiyle Trablus’taki bir kreşin TİKA’nın desteğiyle onarılması sonrasında Türkiye’nin Trablus Büyükelçiliğinin buradaki çocuklara oyuncak bağışında bulunduğu aktarılmış; “*Dıbeyba, Türkiye’deki depremdeki rolleri nedeniyle Misurata İzci Komiserliğine teşekkür etti*” (1 Ağustos 2023) başlıklı haberle Türkiye ve Suriye’deki deprem bölgelerinde kısa görevlerde bulunan Libyalı İzci Grubu’nun Trablus hükümeti tarafından ödüllendirildiğine işaret edilmiş; “*Bir hekim grubu, Bingazi Derne ve Tobruk’ta 40 kornea nakli ameliyatı gerçekleştirdi*” (7 Eylül 2023) haberiyle de bir hekim ekibinin, Derne, Tobruk ve Bingazi’de 40 göz ameliyatı icra ettiğine yer verilmiştir.

**Felaket sonrası** dönemde yayınlanan 75 haberde ise, ilk günlerde felaketin yarattığı insani trajediye odaklanıldığı görülmüştür. “*Ebu Şkiywat<sup>17</sup>: Derne’nin çeyreği yok oldu*” (12 Eylül 2023), “*Derne’deki Felaket insani dayanma sınırlarını aşıyor*” (22 Eylül 2023), “*Dıbeyba Hükümeti: Derne’de 1500 bina zarar gördü*” (16 Eylül 2023) ve “*El-Mısراتi: Derne’nin şokun yansımalarını atlatabilmesi için bir psikolog ordusuna ihtiyacı var*” (27 Eylül 2023) gibi haberlerle bölgedeki insani durum ön plana taşınmış; bölgenin “afet bölgesi” ilan edilmesi teması işlenmiştir. Diğer yanda denizden ya da enkaz altından canlı kurtarılan kişilere ilişkin haberlere de yer verilmiş; ancak bunlar sayıca azınlıkta kalmıştır. Bu durum, Libyalı kurumların afet tecrübesinin ve arama-kurtarma kapasitesinin yetersizliğiyle ilişkilendirilebilir.

---

<sup>17</sup> Libya Hükümeti Sivil Havacılık Bakanı.

Burada yoğun olarak işlenen bir diğer temayı da bölgeye yönelik yapılan yardım çağrıları oluşturmuştur. “*El-Mısrati: Derne’de mevcut uluslararası ekiplerin iki katına muhtaç haldeyiz*” (17 Eylül 2023) ve “*El-Akrut: Derne’de uluslararası yardım istemek ayıp değildir*” (23 Eylül 2023) gibi haberlerle, bölgeye yönelik yardımların yetersiz kaldığı ifade edilmiş, diğer ülke ve uluslararası kuruluşlardan yardım istenmesi teşvik edilmiştir. Söz konusu çağrılar yapılırken, felaketin insani boyutuna doğrudan ve/veya dolaylı atıfla bulunulduğu tespit edilmiştir ki bu durum içinde bulunulan trajik tablonun doğal bir çıktısı olarak anlaşılabilir. Haberlerde, bölgedeki hastanelerin yetersizliği, evsiz kalmış kişilerin okullarda barındırılması, denizden çıkarılan cesetler, felaketin psikolojik boyutu ve yerel imkanların yetersizliğine yapılan vurgular, yardım çağrıları aracılığıyla anlatılan insani trajediyi gözler önüne sermiştir.

İnsani boyut çerçevesi altındaki haberlerin bir kısmının, **sorumluluk çerçevesi** ile ortak paydada bulunduğu da görülmüştür. Buna göre, birçok uluslararası kurumun (Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, Kızılhaç, Sınır Tanımayan Doktorlar), Libya’daki yardım faaliyetleri bağlamında yetersizliklerini gerekçelendirmeye çalışırken, felaketin boyutuna ve bölgedeki insani durumun mevcut imkân ve kabiliyetleri aştığına vurgu yaptığı tespit edilmiştir. 28 Eylül 2023 tarihli “*Dünya Sağlık Örgütü: Libya’nın Sağlık sistemi çok kırılgan ve büyük tehlike altında*” gibi haberler bu bağlamda örnek gösterilebilmektedir. Keza “*Libya Hükümeti: Derne’deki yurttaşların maaşları gelecek Pazar günü hesaplara yatırılacak*” (27 Eylül 2023), “*El-Neaas: Kızılay Derne’de 50 bin kumanya dağıttı*” (21 Ekim 2023) ve “*Libya Hükümeti 445 aileye daha tazminat çeki teslim etti; çek alan ailelerin sayısı 3010 oldu*” (7 Aralık 2023) gibi haberlerle, bu tür afet durumlarında zaten yapılması gereken yardımlar üzerinden, yerel otoritelerin görevlerini yerine getirmekte olduklarının özellikle altının çizildiği görülmüştür.

Felaketten bir ay sonraki dönemde yapılan taramada, bölgede “iyileşme” temasının işlenmeye başlandığı tespit edilmiştir. Buna göre, “*Derne Üniversitesi, öğrencilere*

*ücretsiz kitapların temin edildiğini duyurdu*” (23 Ekim 2023), *“Yarın Derne’de okullar açılıyor”* (28 Ekim 2023), *“Elektrik Kurumu, Derne bölgesinin birçok yerine elektriğin yeniden verilmeye başlandığını duyurdu”* (30 Ekim 2023) ve *“Derne’de meme kanseri tarama kampanyası başlatıldı”* (30 Ekim 2023) gibi haberlerle, bölgede hayatın normale dönmeye başlaması, rehabilitasyon merkezlerinin kurulması, şehre elektrik verilmeye başlanması ve okulların yeniden açılması üzerinden “normalleşme” söylemi dolaşıma sokulmuştur. Buna karşılık, 22 Ekim 2023 tarihli *“El-Hasadi: Derne halkının beklentilerini karşılayıp sıkıntıları ortadan kaldıracak gerçek çözümler mevcut değil”* gibi haberlerle, bölgeye yönelik çözümlerin somutlaştırılmadığı, hem ısınmak hem de yemek pişirmek için kullanılan mutfak tüplerinin, yoğun talep üzerine bölgede bulunmayışına işaret eden haberlere denk gelinmiştir. Bu durum, bir yanda sahaya dair olumlu bir tablo çizilmeye çalışılırken, diğer yanda bölgedeki olumsuzlukların henüz yeterince giderilemediğini göstermiştir.

Çerçeveye konu haberlerin yayınlandığı son evrede ise, bölgedeki sağlık personeline teşekkür ve yeniden imar sürecindeki gelişmeler gibi konuların işlenmesiyle, felaketin insani boyutunun haber söyleminde zayıfladığı görülmektedir.

Çerçeve itibarıyla Türkiye’ye yönelik sunum bağlamında dikkati çeken en temel husus, yukarıda da ifade edildiği üzere, Türkiye’nin bölgeye yönelik insani yardım operasyonuna neredeyse hiç yer verilmemesidir. Bölgeye yapılan diğer dış kaynaklı yardımlarla karşılaştırıldığında kaydadeğer bir fark barındıran söz konusu yardımların sadece üç haberde, Milli Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve AFAD’ın resmi açıklamalarından alıntılarla işlenmesi, *Alsaad24*’ün yayın politikasına dair önemli sayılabilecek bir ipucu vermiştir. Buna göre, Türkiye’nin yardımlarına özel bir ilgi çekilmesinin istenmediği, bunun “sıradanlaştırıldığı” ve yardımların haber değerinin görmezden gelindiği düşünülmektedir. Türkiye’ninkilere kıyasla daha sınırlı yardımda bulunan diğer ülke ve uluslararası kuruluşların yardımlarına Türkiye ile aynı ölçüde yer

verilmesi, bu tespiti güçlendiren noktalardan birini oluşturmıştır. Oysa çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği gibi, Türkiye'nin bölgeye yönelik insani destek ve yardımları gerek temel malzemeler gerek ekipler bakımından, bölgede kaydadeğer karşılık bulmuştur.

Burada ayrıca, bir Temsilciler Meclisi (doğu) üyesine atfen, 25 Eylül 2023 tarihinde *“El-Tweybi: Tüm dünyanın Derne'ye yolladığı yardımlar, Libya'nın Türkiye'ye deprem sırasında bağışladığı mablağ altında kaldı”* başlığıyla yayınlanan haberle, genel eleştirinin yanında Türkiye'ye de dolaylı bir siteme yer verildiği görülmüştür. Bu da kamuoyunda Libya'nın Kahramanmaraş depremi sırasında Türkiye'ye yaptığı yardımlarla Türkiye'nin Derne felaketi sırasında yaptığı yardımların bir şekilde kıyaslandığını göstermektedir. Burada yapılan mütekabiliyet (karşılıklılık) iması, Libya'nın Türkiye'ye gönderdiği yardımlardan daha geniş çaplı olan Derne yardımlarına ilişkin “dayanışma anlatısının” kullanılmasını engellemiştir.

### **3.1.2.3. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi: Felaketin Maddi Kayıpları ve Bunlara**

#### **Yönelik Adımlar**

Bölümün bu kısmında, Libya'nın Türkiye ve diğer ülkelerle olan ekonomik ve ticari ilişkileri, ülkedeki yatırım ihtiyacı, Libya'nın ve diğer ülkelerin Libya'ya yönelik yatırım politikaları, Derne felaketi sonrasında bölgedeki ekonomik kayıplar ve Derne'nin yeniden imarı çerçevesindeki icraat temalarını içeren haberlerin analizine yer verilmiştir.

Aşağıda ekonomik sonuçlar çerçevesinin kodlarını gösteren Tablo 8'de görüleceği üzere, felaket öncesi dönemde yayınlanan haberler çoğunlukla “Şirketlerle İş Birliği” alt çerçevesinde toplanmaktadır. Bu durum, Libya'nın uzun yıllardan beri kalkınmadan, yatırım projelerinden ve yeniden imardan uzak kalmasıyla ilişkilendirilebilir. Haberlerdeki bu yoğunluk, ülkenin ihtiyaç duyduğu yatırım ve kalkınma atılımına işaret

etmiş, Türkiye'nin ve üçüncü ülke şirketlerinin, kamu ve özel sektör ayrımı olmaksızın, Libya'ya yönelmesine dair yerel talepleri yansıtmıştır. Felaket sonrasında yayınlanan haberlerde ise yoğunluğu “Yeniden İmar/Kalkındırma” ve “Şirketlerle İş Birliği” alt çerçevelerindeki haberler oluşturmuştur. Bu durum, Derne felaketi sonrasında bölgenin kalkındırılıp yeniden imarının gündemin öncelikli maddesini oluşturmasıyla; bunun yanı sıra, üçüncü ülkelerin bu sürece dahil olarak kazanç sağlama amacıyla bağlantılandırılabilir. Haberlerin analizinden çıkan nitel bulguların ayrıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

**Tablo 8: Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve                            | Alt Çerçeveler           | Haber Sayısı   |                 | Durum Tanımı                                              | Bağlamlar                                                                                                                              |
|------------------------------------|--------------------------|----------------|-----------------|-----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    |                          | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası |                                                           |                                                                                                                                        |
| <b>Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi</b> | Ekonomik Kayıplar        | 0              | 3               | Felaketin yol açtığı yıkıma ve maddi kayıplara odaklanır. | Yatırım<br>Yeniden İmar Konferans<br>Kalkınma<br>Şirket<br>Planlama<br>Ticaret<br>Liman<br>Türkiye<br>Mali konular<br>Ekonomik etkiler |
|                                    | Yeniden İmar/Kalkındırma | 3              | 25              | Bölgenin yeniden inşa edilip kalkındırılmasını konu alır. |                                                                                                                                        |
|                                    | Şirketlerle İş Birliği   | 11             | 16              | Bölgesel kalkınma için iş birliği süreçlerini kapsar.     |                                                                                                                                        |

Bu çerçeve kapsamında **felaket öncesinde** yayınlanan 19 haber incelendiğinde, Türkiye menşeli ürünlerin Libya'daki özel sektör ithalatında yüzde 30'luk paya erişmesi [*“Türk ürünleri tek başına Libya özel sektörünün beş ayda ithalatının üçte birini oluşturuyor”* (12 Temmuz 2023)], Türk şirketlerinin Libya'daki fuarlara katılımı ve Türkiye ile Libya arasındaki ticari görüşmelerin [*“İki ülkede ortak fuarlar düzenlemek için.. Fuarlar Genel Komitesi ile Türk Nobel Grup arasında iş birliği anlaşması imzalandı”* (16 Temmuz 2023)] işlendiği tespit edilmiştir. Bu durum, iki ülke arasındaki büyük ticaret hacminin ve yoğun ticari faaliyetlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Felaket öncesi ve sonrası dönemlerde yayınlanan ve Türkiye-Libya arasındaki ekonomiyi, ticareti ve yatırımı konu alan haberlerin nicel olarak yaklaşık aynı yoğunlukta olması, felaketin, zaten yoğun olan ikili ticari iş birliğini çok da değiştirmediyi göstermektedir. Bu tespit böylesine büyük bir felaketin gölgesinde başta dikkat çekmekle birlikte aslında doğal sayılabilir. Zira felaket öncesindeki haberlerde ülkenin genelinin yatırım ve kalkınması işlenirken, felaket sonrası dönemde Derne'nin yeniden imar ve kalkındırılmasına odaklanılmıştır.

Haberlerde ayrıca, çatışma çerçevesinde de işaret edildiği üzere, Milli Birlik Hükümeti Ticaret Bakanlığı için “Dıbeyba Ticareti” ve Ekonomi Bakanlığı için “Dıbeyba İktisadı” ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum, siyaseten ayrıştırıcı bir söylemin benimsendiğini göstermektedir. 29 Haziran 2023 tarihli “*Dıbeyba Ticareti Libyalı şirketlerin Türkiye yapılacak bir fuara katılmasını görüştü*” ve 31 Ağustos 2023 tarihli “*Dıbeyba İktisadı: Libyalı kadroların e-ticaret konusunda Türkiye’de eğitime tabi tutulması konusunda anlaşıldı*” haberleri söz konusu söyleme örnek oluşturmaktadır. Haberlerde, Trablus Hükümeti için “Geçici Birlik Hükümeti” ve “Dıbeyba Hükümeti” ifadeleri kullanılmış; iki ülke özel sektörleri arasında, ekonomik ve ticari iş birliğinin geliştirilmesi, ortak fuar ve forumların düzenlenmesi; enerji, ticaret ve yatırım alanlarında eğitim ve tecrübe paylaşımı konularının ele alındığı ifade edilmiştir.

Türkiye'nin Libya'da yatırım yapmasına çağrı yapıp bunu teşvik eden haberlerle ilgili olarak “Karanfil<sup>18</sup>, Bingazi Türk Ürünleri Fuarı'ndan Türk yatırımcıları Libya'ya davet etti” (12 Haziran 2023), “El-Haci: Türkiye, gıda ve ilaç alanlarında sanayimizi kalkındırabileceğimiz en yakın ülke” (29 Temmuz 2023) ve “El-Raidh: Türkiye'nin Libya'da yatırım için mevcut altın koşullardan yararlanmasını istiyoruz” (2 Eylül 2023) örnek gösterilebilir.

**Felaket sonrası** dönemde yayınlanan 23 haberde ise bölgenin yeniden imarının en temel konuyu oluşturduğu görülmüştür. Buna göre, Derne'nin yeniden imarı, kalkındırılması ve modern bir görünüme kavuşturulmasına yönelik çağrılara, bu bağlamda Libya Hükümeti tarafından atılan adımlara ve Yeniden İmar Konferansı'na özel bir ağırlık verildiği tespit edilmiştir. 1 Kasım 2023 tarihli “Birlikte yeniden çiçek açacak şiarıyla.. Derne'nin İmarı Uluslararası Konferansı bugün başlıyor” ve 2 Kasım 2023 tarihli “Derne'nin İmarı Uluslararası Konferansı'na dünya basınından büyük ilgi” haberleri, işaret edilen özel ağırlığa dair bazı örnekleri oluşturmaktadır.

Felaketin yarattığı ekonomik kayıplara neredeyse hiç değinilmezken, yeniden imar sürecinin temel odak olarak seçilmesi, tıpkı felakete ilişkin olumsuz görsellerin kullanılmasından imtina edilmesinde olduğu gibi, olumsuz unsurların toplumsal hafızada yer edinmemesi amacını düşündürmektedir. Yeniden imar sürecine ilişkin haberlerde, hem yerel makamların çabalarına işaret edilmiş, hem üçüncü ülkelerin süreçte rol alma isteği vurgulanmış, hem de bölgenin hızla rehabilite edileceğine dair bir söylem benimsenmiştir. Burada, yeniden imar sürecinde Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Almanya, Katar, Bulgaristan, Yunanistan, Çin ve Tunus gibi ülkelere gelen özel şirketlerin öne çıkarıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, devletlerin “katkı sunma” görüntüsüyle özel sektör temsilcilerini sahaya sürerek Derne'nin yeniden imar sürecinden ortaya çıkacak kazançtan pay alma hedefi bağlamında

---

<sup>18</sup> Türkiye-Libya Ortak İş Konseyi Başkanı.

değerlendirilmektedir. “*El-Seidi: Çin, Libya Metro su çatısı altında, Derne’yi yeniden imar etmeye hazır*” (26 Eylül 2023), “*Libya Hükümeti Adalet Bakanlığı, Bulgar şirketlerin Derne’nin yeniden imarındaki rolünü görüştü*” (31 Ekim 2023), “*Arap Müttehhitler: Libyalı yetkililerle görüşmeler yaptık. Derne’nin yeniden imarına katkı sunmaya hazırız*” (3 Kasım 2023) şeklindeki haberler burada örnek olarak sunulabilir.

Bölgenin yeniden imarına odaklanan haberlerde ayrıca, Bingazi’yi ziyaret eden yabancı heyetlerle yapılan görüşmelere, yerel makamların sık saha ziyaretlerine, imar şirketleriyle yapılan anlaşmalara, temeli atılan projelere ve bu bağlamda oluşturulan Derne Yeniden İmar Fonu’nun çalışmalarına yoğun şekilde yer verilmiştir. Böylece kamuoyunun, bölgenin yeniden imarı ve kalkındırılmasına odaklanmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Ancak burada bir konuya özellikle dikkat çekmekte yarar vardır. Bölgenin yeniden imarının taşıdığı önem bir yana, haberlerde bu yönde yapılan vurgu ve dolayısıyla konuya ilişkin yoğun haber trafiği, iki yönlü bir etki barındırmaktadır. Buna göre yeniden imar süreci bir yanda olumlu bir bağlamda sunulmakta, diğer yanda felaketin insani boyutunda yaşanan trajediyi gözlerden uzak tutan bir söylem olarak kullanılmaktadır. Bu tespit, ekonomik sonuçlar çerçevesinin insani boyut çerçevesiyle bağlantılı biçimde okunabileceğini göstermektedir.

Haberlerin diğer kısmında, Derne Limanı’nın yeniden faaliyete geçmesine, Milli Birlik Hükümeti Ekonomi ve Ticaret Bakanı’nın Türkiye’ye gerçekleştirdiği ziyarete ve bölgeye yönelik yatırım çağrılarına yer verilmiştir. Örneğin, “*El-Hasadi: Derne’nin Yeniden İmarı Konferansı yeniden imar alanında gelişmiş uluslararası şirketleri bölgeye getirdi*” (6 Kasım 2023) başlıklı haberde, Derne’nin Yeniden İmarı Konferansı’nın bölgeye birçok uluslararası şirketin gelmesini sağladığı, dolayısıyla bölgenin kalkındırılmasının zor olmayacağı; mevcut fırsatların ancak tek bir yeni hükümetin varlığıyla tam anlamıyla değerlendirilebileceği vurgulanmıştır. “*Derne imar kapısını açtı.. Araplar güzel şehrin yeniden imarına yönelik kalkınma projeleri önerdi*”

(5 Kasım 2023) başlıklı haberde ise söz konusu Konferans'ın başarısının, Libya Hükümeti ve Başbakanı Usame Hamad'a duyulan güvenden kaynaklandığı ifade edilmiş; Konferans'a 35 ülkeden 400'ü aşkın şirket ve diplomatın katıldığı notuyla bölgenin bir açılım ile karşı karşıya olduğu izlenimi yaratılmaya çalışılmıştır. “*El-Biyoudhi: Derne Konferansı hukuki olarak güvence altındadır.. Şehrin yeniden imarı kapsamındaki yatırımlar da garanti altındadır*” (31 Ekim 2023) şeklindeki haberde, bölgeye ilişkin yapılacak yatırımların hukuki ve mali olarak güvence altında olacağına özellikle vurgu yapılarak, ülkedeki istikrarsızlık bağlamında olabilecek endişelerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Haberlerde ayrıca MBH Ekonomi ve Ticaret Bakanı El-Huveyc'in, Türkiye - Afrika İş ve Ekonomi Forumu marjında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret kapsamındaki görüşmelerine yer verilmiştir. Burada, “*El-Huveyc: Libyalı tüccar ve sanayicilerin sorunlarını Türkiye Ticaret Bakanı'na sunacağım*” (12 Ekim 2023), “*Türkiye Ticaret Bakanı ile görüşmesi sırasında.. El-Huveyc, Türk şirketlerinin sahiplerini Libya'da yatırım yapmaya davet etti*” (13 Ekim 2023) gibi haberlerle, ziyaret kapsamında iki ülke arasındaki ticari sorunların ele alınacağı ifade edilmiş; Afrika ile Türkiye arasındaki ortak projeler için gerçekçi ve uygulanabilir bir vizyonun ortaya konulmasına dikkat çekilmiş; Türk iş insanlarının Libya'da yatırım yapması çağrısında bulunulmuştur. Son olarak, felaket sonrasında zarar gören Derne Limanı'nın yeniden faaliyete geçirilmesine yönelik değerlendirmelerin devam ettiği; zararı en aza indirmek için çaba sarf eden personele ikramiye verilmesi konusunun ayrıca görüşüldüğü belirtilmiştir.

Ekonomik sonuçlar çerçevesindeki haberlerin Türkiye'ye ilişkin sunum bağlamındaki değerlendirmesinde, Türkiye atıflarının felaket sonrasında azaldığı görülmüştür. Bu durum, Libya'nın, ülkenin tamamının ihtiyaç duyduğu yatırım ve kalkınma desteğinde Türkiye'nin imkân ve tecrübelerinden yararlanma arzusunun, felaket sonrasında ilginin özel olarak Derne'ye yoğunlaşmasıyla görece geçici olarak gündemden düşmüş

olmasıyla ilişkili olabilir. Türk müteahhitlik sektörünün Libya’da 1970’lerdeki faaliyetlerinin iki ülke arasındaki ticaret hacmine olan büyük etkisi, birçok Türk inşaat firmasının Libya’daki projeleri üzerinden büyüyüp marka haline gelmesi (Yaşar Özkan, 2015), burada karşılıklı bir ihya etkisinin söz konusu olduğu değerlendirmesini doğurmaktadır. Bu durum, Libya’da genel olarak Türk firmalarına yönelik yatırım ve proje çağrılılarıyla, felaket önceki dönemdeki haberlerin yoğunluğunda kendini göstermiştir. Bu itibarla, felaket sonrasındaki ilgi düşüklüğünün geçici bir durumdan ibaret olabileceği düşünülmektedir.

#### **3.1.2.4. Ahlak Çerçevesi: Afet Sonrasındaki Manevi Söylemler**

Bölümün bu kısmında, ahlaki tartışma konusu olan gelişmeleri, felaket sonrasında yapılan birlik ve dayanışma çağrı ve eleştirilerini, afete dair dile getirilen dini/kaderci yorumları, Türkiye’ye dair atıfları ve bölgedeki çalışmalara yönelik teşekkür ve takdir söylemlerini işleyen haberlerin analizi yapılmıştır. Felaket öncesindeki haberlerin tek bir konu ile sınırlı olmasına karşın, afet sonrasındaki haberlerin daha çok birlik ve dayanışma çağrılarına odaklandığı tespit edilmiştir. Haberlerde ayrıca felaketin ülkeyi birleştirip birleştirmedeği sorgulanmış, yaşanan selin kaderin bir parçası olduğunu ifade eden yorumlara yer verilmiştir. Son olarak, teşekkür ve takdir söylemiyle yerel otoritelerin afet sürecinde gerekenleri yaptığına ve bunun minnet konusu olduğunu ima eden haberlere rastlanılmıştır. Çerçevenin kodlarına ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 9: Ahlak Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve                | Alt Çerçeveler                 | Haber Sayısı   |                 | Durum Tanımı                                                       | Bağlamlar                                                                                                                                |
|------------------------|--------------------------------|----------------|-----------------|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                        |                                | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası |                                                                    |                                                                                                                                          |
| <b>Ahlak Çerçevesi</b> | Birlik ve Dayanışma Çağrısı    | 0              | 35              | Aktörler tarafından yapılan birlik ve dayanışma çağrılarını işler. | Birlik<br>Dayanışma<br>Onur<br>Hak<br>Uzlaşma<br>Dini referanslar<br>Etik<br>değerlendirmeler<br>Türkiye<br>Teşekkür<br>Minnet<br>Takdir |
|                        | Birlik ve Dayanışma Eleştirisi | 0              | 12              | Felaketin ülkeyi birleştiremediği söylemini konu alır.             |                                                                                                                                          |
|                        | Kaderci Bakış Açısı            | 0              | 5               | Felakete dair dini/kaderci değerlendirmeleri içerir.               |                                                                                                                                          |
|                        | Teşekkür ve Takdir Söylemi     | 0              | 13              | Aktörlere yönelik teşekkür ve takdir beyanlarını kapsar.           |                                                                                                                                          |

Bu çerçeve altındaki haberler incelendiğinde, **felaket öncesi** dönemde yayınlanan haberlerde, Milli Birlik Hükümeti Başbakanı Dıbeyba ve Trablus hükümetinin üst düzey yetkililerinin, yakınlarına yurtdışı burs imkânı tanıyan Başbakanlık kararnamesinin işlendiği görülmüştür. Bu bağlamda, 21 Haziran 2023 tarihinde

yayınlanan haberlerle (“*Belge: Dıbeyba, damadının kız kardeşini aylık 2145’e Türkiye’de okumaya gönderdi*”, “*El-Hasi: Şakşak<sup>19</sup> Türkiye’ye okumaya gönderileceklerin listesine oğlunu yerleştirdi*” ve “*El-Kib: Dıbeyba, başarılı olanlar hariç, 1895 öğrenciyi Türkiye’ye okumaya yolluyor*”) Milli Birlik Hükümeti içerisindeki yolsuzluk ve usulsüzlüklere işaretlerle hükümete doğrudan suçlamalar yöneltilmiştir. Ancak bu haberlerde Türkiye’ye yönelik herhangi bir olumsuz söyleme yer verilmediği görülmüştür. Bu itibarla, felaket öncesinde yayınlanan haberlerdeki ahlak çerçevesinin ulusal birlik ya da dayanışma bağlamında değil, yolsuzluk ve kayırmacılık üzerinden ortaya çıktığı söylenebilmektedir.

**Felaket sonrası** dönemde yayınlanan 66 haberde ise Libya’daki en önemli meselenin Derne olduğunun vurgulandığı, felaketin aslında tüm ülkeyi birleştirdiği söyleminin işlendiği tespit edilmiştir. “*El-Berghethy: Derne’de birlik halinde bir halk ve ordu gördük*” (16 Eylül 2023), “*El-Menfi’den<sup>20</sup> Derne Halkına: Söylentilere İnanmayın*” (16 Eylül 2023), “*El-Şehumi: Derne Libya’yı birleştirdi. Birliği sağlamak için bir ittifak ortaya konulmalı*” (18 Eylül 2023) ve “*Bağımsızlar Partisi Başkanı: Libyalıların Derne için dayanışması, toplumsal sorunların bulunmadığını kanıtladı*” (18 Eylül 2023) gibi haberler, bu bağlamda örnek oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, bir yanda toplumsal dayanışmaya vurgu yaparken, diğer yanda devletin ve resmi kurumların kırılganlığına eleştiri getiren bazı haberlere de rastlanılmıştır [“*Nissiye: Derne felaketi, Libyalılar arasındaki toplumsal bağların gücünü ve devletin kırılganlığını ortaya çıkardı*” (28 Eylül 2023) ve “*El-Harbi: Temsilciler Meclisi üyelerinin 1 aylık maaşlarını Derne kurbanlarına bağışlamalarını beklerdim*” (16 Eylül 2023)]. Burada, Derne felaketinin ülkedeki siyasi kutuplaşma ve bölünmeye karşın, ülkenin bileşenleri ve bölgeleri arasında herhangi bir anlaşmazlığın

---

<sup>19</sup> Libya Sayıştay Başkanı Halid Şakşak.

<sup>20</sup> Libya Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed El-Menfi.

bulunmadığını gösterdiği vurgulanmış, ayrışmanın siyasi söylemlerin ürünü olduğu ifade edilmiştir.

Haberlerde ayrıca, Trablus'taki hükümet ve diğer kurumların (Başkanlık Konseyi ve Yüksek Devlet Konseyi) yetkililerinin afet bölgesine gerekli önemi vereceklerine dair açıklamalarının yanı sıra, fitne yaratma girişimlerine imkân tanınmaması yönündeki çağrılar işlenmiştir. Ancak hemen ardından, Derne'de halkın yönetime karşı protesto gösterileri düzenlemeye başlamasıyla, felaketin siyasi propaganda ve Libya Hükümeti'ni yıpratmak için kullanıldığına dair eleştirilere [*“El-Biyouthi: Derne halkının mesajını saptırmak, Dıbeyba hükümetinin suçlarından bir yenisini oluşturuyor”* (19 Eylül 2023) ve *“El-Hasadi: Bathily, seçim yasalarını engelleyerek Derne halkının sorunlarını artırıyor”* (18 Ekim 2023)] başlıklı haberlerle yer verildiği görülmüştür. Bazı haberlerde Dıbeyba hükümetinin felaketi bahane ederek Libya'nın dondurulmuş olan mal varlıklarını serbest bıraktırıp bunlara el koyabileceği dahi ifade edilmiştir. Bu itibarla, felaketin aslında siyasi kurumları birleştiremediği tespit edilmiştir. *“El-Na'as: Derne felaketi, Libya'daki çekişme taraflarının çabalarını birleştirmeyecek”* (1 Ekim 2023) ve *“Hemume: Bölünme Derne'nin imarını engelleyecek”* (3 Ekim 2023) şeklindeki haberler, bu tespiti desteklediği gibi, konunun çatışma ve sorumluluk çerçevelerine de dahil edilebilecek yönlerini ortaya koymaktadır.

Öte yandan *“Bayoo: Derne Şehitleri Yaşıyor ve Mevlid Kandilini kutluyor”* (27 Eylül 2023) ve *“Derne halkının şehit düşmesi Allah'ın ayetlerinden biridir”* (1 Ekim 2023) gibi bazı değerlendirmelerde, felakete ve bunun yol açtığı kayıplara kaderci bir perspektiften yaklaşıldığı da görülmüştür. Bu durumun, felaketin sorumlularına dair soru işaretlerini dini atıflarla soyutlaştırma hedefi taşıdığı ve bir ahlaki tartışma konusu olduğu düşünülmektedir.

İncelenen dönemin sonlarına doğru, “*Derne ayanı ve önde gelenleri, Libya Hükümeti’nin felaket karşısındaki çabalarından ötürü Hamad’a teşekkür etti*” (26 Eylül 2023) ve “*Derne Ayan Konseyi Başkanı: Genel Komutanlık<sup>21</sup> şehrin Libya’nın en güzel şehirlerinden biri olacağı yönünde söz verdi*” (30 Kasım 2023) gibi haberlere yer verildiği görülmüştür. Burada, bölgedeki zor dönemin tamamlandığı ve bölge makamlarının teşekkürü hak eden bir performans gösterdiği sunumunun tercih edilmeye başlandığı tespit edilmiştir. Haberlerde ayrıca Derne’de bir Ulusal Hafıza Merkezi’nin kurulmasına yönelik taleplere işaretlerle, bölgedeki tüm felaket izlerinin silinmekte olduğu mesajı verilmeye çalışılmıştır. Takdir ve teşekkür söylemi içeren haberlerde ise, konunun sorumluluk boyutuna da dolaylı atıfla, yerel otoritelerin afet döneminde iyi bir sınav verdiği sunumunun tercih edildiği dikkati çekmiştir.

Çerçeveedeki haberlerin Türkiye sunumu bağlamındaki değerlendirmesiyle ilgili olarak, felaketin ahlaki temasında Türkiye’ye yönelik olumlu ya da olumsuz bir göndermeye rastlanılmamıştır. Öte yandan insani boyut çerçevesinde de işaret edildiği üzere, Türkiye’nin bölgeye yönelik yardımlarına yer verilmemesi, burada Türkiye’yi muhatap herhangi bir teşekkür ya da takdir söylemine yer verilmemesi sonucunu doğurmuştur.

### **3.1.2.5. Sorumluluk Çerçevesi: Atılan ve Atılmayan Adımlar Üzerinden Suçlama ve Aklama**

Bu çerçevede, felaket bağlamında idarenin kusuru, sahada yerel makamlar ve diğer kuruluşlar tarafından atılan adımlar, Trablus’taki makamlarca yapılan toplantı, görüşme ve açıklamalar, felakete dair yöneltilen suçlamalar, tarafların kendilerini aklama çabası, hesap verme ve aleni yargılanma taleplerini işleyen haberlerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

---

<sup>21</sup> Hafter’in başında bulunduğu Libya Ulusal Ordusu.

Burada en yoğun temanın sahada atılan adımlar ve kendini aklama alt çerçevelerinde toplandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, bir yanda yerel otoritelerin sahadaki faaliyetlerine yer verilirken, diğer yanda bunların kamuoyu nezdindeki sorumluluklarını yerine getirdiği görüntüsünün verilmeye çalışıldığı değerlendirilmesiyle açıklanabilmektedir. Bu tespitin ayrıntılarına aşağıda değinilmiştir. Öte yandan sorumluluk çerçevesinde, Türkiye’ye yönelik herhangi bir atfa rastlanılmaması, Türkiye’nin sahadaki faaliyetlerinin görmezden gelindiği tespitin bir başka verisini oluşturmuştur. Sorumluluk çerçevesinin kodlarına dair tablo aşağıda sunulmaktadır.

**Tablo 10: Sorumluluk Çerçevesi Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve                         | Alt Çerçeveler           | Haber Sayısı      |                    | Durum Tanımı                                                                                 | Bağlamlar                                                                   |
|---------------------------------|--------------------------|-------------------|--------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
|                                 |                          | Felaket<br>Öncesi | Felaket<br>Sonrası |                                                                                              |                                                                             |
| <b>Sorumluluk<br/>Çerçevesi</b> | İdarenin<br>Kusuru       | 2                 | 15                 | Hükümetlerin ve yerel makamların ihmalinin olup olmadığını ele alır.                         | İhmal<br>Kusur<br>Bakım<br>Hükümet<br>Parlamento<br>Yetkililer              |
|                                 | Sahada Atılan<br>Adımlar | 2                 | 89                 | Libya Hükümeti, üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşların bölgedeki faaliyetlerini içerir. | Politikalar<br>Yargılama<br>Aklama<br>Suçlama<br>Türkiye<br>Çözüm önerileri |

|  |                      |   |    |                                                                                                  |  |
|--|----------------------|---|----|--------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
|  | Trablus Toplantıları | 0 | 17 | Trablus'taki makamların toplantı, görüşme ve açıklamalarını kapsar.                              |  |
|  | Suçlama              | 1 | 16 | Taraflardan herhangi birinin bir diğerine yönelttiği doğrudan ve/veya dolaylı suçlamaları işler. |  |
|  | Kendini Aklama       | 0 | 77 | Taraflardan herhangi birinin felakete dair suçlamalarla ilgili kendini aklama çabasını kapsar.   |  |

Sorumluluk çerçevesi, çatışma çerçevesiyle birlikte çalışmanın en yoğun iki çerçevesinden biridir. Çerçevedeki haberlerin felaket sonrasında ciddi artış göstermiş olması, doğrudan sorumluluk tartışması yaratan büyük ölçekli bir felaketin yaşanmasından kaynaklanmıştır. Bununla birlikte, **felaket öncesinde** yayınlanan haberlerde de devlet kapasitesinin zayıflığına işaret edildiği görülmektedir. Örneğin,

*“Derne’deki Terör Eylemleri Kurbanları Platformu’ndan Agila Salih’e: Bize iyi bakmalısınız”* (16 Temmuz 2023) tarihli haberde, Libya’nın doğusunda yapılan terör eylemleri mağdurlarının Temsilciler Meclisi Başkanı Agila Salih ile görüşerek devletten ilgi beklediklerine yer verilmiştir. *“El-Werfeli: Yıl başından beri 20 kişi Derne sahillerinde imkân yetersizliğinden boğuldu”* (1 Ağustos 2023) başlıklı haberde ise, lojistik imkansızlıklar nedeniyle yedi ayda 20 kişinin Derne sahillerinde boğulmasına işaret edilmiş, arama kurtarma imkân ve araçlarının azlığı nedeniyle cesetlerin denizden çıkarılmasının dahi bazen günler sürdüğüne dikkat çekilmiştir. *“Derne limanındaki balık ölümleri kirlilikten kaynaklanıyor”* (9 Eylül 2023) şeklindeki haberde, Derne Limanı’ndaki balık ölümlerinin, yapılan testler sonucunda, çevre kirliliğinden kaynaklandığına yer verilmiş, kanalizasyon sularının denize akıtılmasının bölgede büyük bir çevresel tehdit oluşturduğu vurgulanmıştır. Bu haberlere bakıldığında, hepsinin idarenin sorumluluğuna yönelik dolaylı suçlamalar içerdiği tespit edilmiş, bazı ihmallerin genel kamusal riskler doğurduğuna işaret edildiği görülmüştür.

**Felaket sonrası** dönemde yayınlanan 96 haberde ise, çoğunlukla Libya’daki iki hükümetin adeta bir yarışa girerek, üzerlerindeki sorumluluğun gereğini yaptıkları izleniminin haberleştirildiği tespit edilmiştir. Buna göre, *“Petrol Kurumunun gözetiminde.. El-Berika Şirketi Derne’de ücretsiz tüp dağıttı”* (16 Eylül 2023), *“Libya Hükümeti: Derne’deki yurtttaşların maaşları gelecek Pazar günü hesaplara yatırılacak”* (27 Eylül 2023), *“El-Neaas: Kızılay Derne’de 50 bin kumanya dağıttı”* (21 Ekim 2023), *“Libya Hükümeti, Derne’de zarar gören ailelere tazminat çeklerinin beşinci partisini teslim etti”* (28 Ekim 2023), *“Libya Hükümeti 445 aileye daha tazminat çeki teslim etti; çek alan ailelerin sayısı 3010 oldu”* (7 Aralık 2023) ve *“Derne Ulusal Güvenlik Komitesi: Kötü hava koşulları nedeniyle denize yakın yerleri boşaltıyoruz”* (10 Aralık 2023) gibi haberlerle, Libya Hükümeti’nin, felakete dair istisnai tedbirler aldığı, bölgede hızlı adımlar attığı, yaralıları ziyaret ettiği, Derne Yerel Meclisi’ni görevden

olarak Meclis hakkında soruşturma açtığı aktarılmıştır. Haberlerde ayrıca Libya Ulusal Ordusu'na ait birliklerin de sahaya inerek çalışmalara destek verdiklerine, Temsilciler Meclisi Başkanı Agila Salih'in de gelişmeleri yakından izlediğine ilişkin temalara yer verilmiştir. Trablus tarafında ise, Milli Birlik Hükmeti, Başkanlık Konseyi ve Yüksek Devlet Konseyi'nce yapılan görüşme, toplantı ve açıklamalar işlenmiştir.

Libya Hükümetinin çalışmalarına yer verilen haberlerin neredeyse tamamında, Başbakan Hamad ve Hafter'in oğlu Bilkasım Hafter başta olmak üzere bölgenin önde gelen yöneticilerinin, sivil kıyafetlerle sahaya indiklerine ve operasyon odalarındaki görüntülerine yer verildiği görülmüştür. Buna karşın Trablus cenahında takım elbiseli görüşmelere işaret edilerek, Trablus'un felaketin protokol boyutunda sıkıştığı mesajı verildiği değerlendirilmiştir. Buna karşın, Trablus'taki makamların adımlarına yer verilmiş olması, sorumluluk anlatısının tek taraflı bir görünüm kazanmasının önüne geçmiştir.

Libya Hükümetinin, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiği anlatısında, bölgede yapılan Yeniden İmar Konferansı ve bu bağlamdaki proje görüşmelerine yönelik haberler büyük pay almıştır. Bu durum, sorumluluk çerçevesi ile ekonomik sonuçlar çerçevesi arasında ortak bir zeminin varlığına işaret etmiştir. Diğer taraftan, yerel makamların bölgeyi neden ihmal ettiği, kalkınma için neden böylesine bir mücbir sebebin beklendiği soruları bağlamında idareden dolayı da olsa bir hesap sorma eğilimine yer verilmediği görülmüştür.

Öte yandan haberlerde, önceki hükümetlerin felaketten sorumlu olduğunu ifade eden bazı açıklamalar işlenmiş, Başsavcıyı göreve çağıran mesajlara da yer verilmiştir. Ayrıca soruşturma ve yargılamaların şeffaf ve aleni olması, verilecek cezaların en az felaket kadar büyük olması gerektiği yönündeki çağrılar, bu dönemdeki haberlerde kaydadeğer bir yer edinmiştir. *“El-Abani: Derne barajlarının bakımındaki ihmal,*

*felaketi doğuran esas nedeni oluşturdu*” (20 Eylül 2023), *“El-Emin: Derne felaketinin arkasında siyasi bölünmüşlük var”* (23 Eylül 2023) ve *“Gamati: Derne felaketinin uluslararası şekilde soruşturulması Libya’nın egemenliğine halel getirmez”* (25 Eylül 2023) gibi haberler söz konusu tespit ve çağrılara örnek oluşturmaktadır. Ne var ki açıldığı iddia edilen soruşturmaların [*“El-Sur<sup>22</sup>: Başsavcılık Derne’deki iki barajın yıkılmasından sorumlu kişilere karşı dava açtı”* (27 Eylül 2023)] akıbetine dair herhangi bir haber tespit edilememiştir. Nitekim Libya Hükümeti Adalet Bakanı’nın 4 Kasım 2023 tarihli açıklamasını konu alan haberde, afet bağlamında ihmali olan herkesin soruşturulacağı ifade edilmiştir. Söz konusu açıklamanın felaketten neredeyse iki ay sonra yapılmış olması, soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülüp yürütülmediği konusunda soru işaretleri doğurabilecek niteliktedir.

Çerçeve de dikkat çeken haber kümelerinden bir diğerini de Derne’de düzenlenen protestoların haklı olduğunu ve sorumlulardan hesap sorulması gerektiğini vurgulayan haberler oluşturmuştur. *“Şenine: Derne’deki göstericilerin talepleri meşrudur”* (19 Eylül 2023) ve *“Borrell: Derne felaketi, Libya’da hesap sormanın güvence altına alınması gereksinimini güçlendirdi”* (5 Ekim 2023) gibi haberler bu bağlamda örnek gösterilebilmektedir. Bu haberler, sorumluluk çerçevesinin toplumsal düzlemde de protesto, eleştiri ve hesap sorma çağrıları aracılığıyla üretildiğinin gösterilmesi bakımından önemlidir.

Haberlerde dikkati çeken bir diğer husus, yukarıda da işaret edildiği üzere, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü ve Sınır Tanımayan Doktorlar gibi uluslararası kuruluşların, sahada yaptıkları faaliyetlere ilişkin açıklamaları olmuştur. Bu açıklamalar, felaketin boyutunu gözler önüne sermekte, aynı zamanda bölgedeki gereksinimlere karşı imkanların yetersizliğine işaretle kurumların kendi müdahale kapasitelerinin sınırlılığını gerekçelendiren savunmacı bir söylem üretmektedir.

---

<sup>22</sup> Libya Başsavcısı Sıddık El-Sur.

“Birleşmiş Milletler: BM’ye bağlı 9 ajans Derne’de yardım çalışmalarına katılıyor” (18 Eylül 2023), “Dünya Sağlık Örgütü: Libya’nın sağlık sistemi çok kırılgan ve Derne felaketi sonrasında ciddi tehlikeyle karşı karşıya” (28 Eylül 2023) ve “Sınır Tanımayan Doktorlar: Derne’deki faaliyetlerimizi genişletmeyi planlıyoruz” (27 Eylül 2023) şeklindeki haberler bu yöndeki yayınlara örnek oluşturmaktadır. Ayrıca “El-Mismari: Derne felaketinden uzak kalan uluslararası toplum Libya’nın üzerinden elini çekmeli” (27 Ekim 2023) gibi haberlerle, uluslararası toplumun adımlarının samimiyetsiz olduğuna dair eleştirilerin de yöneltildiği görülmüştür.

Bu çerçevede Türkiye’ye bir atfa yer verilmemiş olması önemli bir veri oluşturmaktadır. Buna göre haberlerde, bölgedeki durumun, atılan ve atılmayan adımların sorumluluğu ile Türkiye arasında herhangi bir bağ işlenmemiştir. Öte yandan, haberlerde, felaketin ilk günlerinde, bölgede yıkılan iki barajın bakımını üstlendiği iddia edilen Türk şirketine yönelik suçlamalara da herhangi bir şekilde yer verilmediği görülmüştür. Bu tespit, Türkiye ile ilgili olmaktan çok, söz konusu ihalenin vaktiyle imzalanmamış olması ve sorumluluğun tamamen Libya makamlarında olmasından kaynaklandığı görüşüyle değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’nin bölgeye yönelik geniş çaplı insani operasyonuna yer verilmemiş olmasının, operasyonu sıradanlaştırma gayreti taşıdığı düşünülmektedir.

Sonuç itibarıyla, sorumluluk çerçevesi altındaki haberlerde, tarafların sorumluluk üstlenmekten çok yoğun adım atma gayreti izlenimi verdiği, soruşturmaların sonuçsuz kaldığı ya da sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılmadığı görülmüştür. Bu itibarla, Libya’da hesapverebilirlik ve adil yargılanma taleplerinin devam ettiği tespit edilmiştir.

## SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, 2019 yılında Libya iç savaşında Bingazi'deki askeri otoriteye karşı Trablus hükümetini destekleyen Türkiye'nin, Libya'nın doğusunda 10-11 Eylül 2023 tarihlerinde yaşanan Derne merkezli sel felaketinin ardından bölgeye yönelik insani yardımlarının doğu bölgesi yerel medyasındaki Türkiye temsiline ne ölçüde yansıdığı; Trablus hükümetine verdiği destek nedeniyle siyasal kutuplaşmanın bir parçası olarak görülen Türkiye'nin felaket sonrası insani yardımlar aracılığıyla yerel medyadaki temsilinin değişip değişmediği sorularına yanıt aranmıştır. Bu bağlamda, haber çerçeveleme kuramından hareketle insani diplomasinin yumuşak güç bağlamındaki olası etkileri medya temsilleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmanın örneklemini, Derne felaketinin üç ay öncesi ve üç ay sonrasında *Alsaaa24* internet haber portalında yayınlanan haberler oluşturmuştur. *Alsaaa24*'ün seçilme nedeni, portalın Libya'nın doğusunda en çok atıf yapılan, Libya'nın siyasi, ekonomik ve sosyal gündemini yakından takip eden ve bu konuda birincil kaynaklardan haber üreten, ulusal ve uluslararası birçok farklı mecrada sık kaynak gösterilen bir dijital platform olması olmuştur. Çalışmada, *Alsaaa24*'te, 98'i felaketten önceki üç ayda, 355'i ise felaketten sonraki üç ayda yayınlanan toplam 453 Arapça haber analiz edilmiştir. Semetko ve Valkenburg'ün, “çatışma”, “insani boyut”, “ekonomik sonuçlar”, “ahlak” ve “sorumluluk” çerçeveleri olmak üzere beş temel jenerik çerçeve üzerinden yapılan analiz sonucunda tespit edilen özet bulgular ve Türkiye'ye ilişkin ayrıntılı temsil değerlendirmesi aşağıda sunulmuştur.

Bu veri seti üzerinden yapılan analiz, felaketten sonra yayımlanan haberlerin söyleminde belirginleşen temel eğilimleri bir arada değerlendirmeyi olanaklı kılmıştır. Elde edilen nicel bulgularda, haber taramasında kullanılan anahtar sözcüklerin de etkisiyle, haberlerin felaket sonrası dönemde yoğunlaştığı, daha çok “Derne” sözcüğü

kümesinde, çatışma ve sorumluluk çerçevelerinde toplandığı görülmüştür. Bu durum, sel felaketinin sadece bir insani kriz olarak ele alınmadığını, ayrıca Libya'daki siyasi çekişme ve kutuplaşma içerisinde haberleştirildiğini göstermiştir. İnsani boyut ve ahlak çerçevelerindeki haberlerin felaket sonrası dönemde ciddi artış göstermesi ise, felaketin doğal bir çıktısını oluşturmuştur. Haberlerde kullanılan başlıkların çoğunluğunun habere konu açıklamanın sahibi olan yetkili ve/veya uzmana ait alıntılardan seçildiği, bu tercihin kaynak ve görsel seçimine de yansıdığı, çoğu haberin kaynak gösterilmeden yayınlandığı ya da resmi makamlara atfen kaleme alındığı dikkat çekmiştir. Öte yandan haberlerde kullanılan görsellerin ezici çoğunlukla habere konu açıklama sahibinin fotoğrafından oluştuğu görülmüştür. Buna göre felaketin doğurduğu yıkım ve insani sonuçların görsel temsilde sınırlı tutulmasıyla, haberlerin duygusal etkiyi felaketin imgelerinden ziyade felaket hakkında konuşan kişilerin görünürlüğü üzerinden ürettiği tespit edilmiştir.

Haberlerin analizinden, felaketin Libya'lı tarafları birleştirmeye yetmediği, ülkedeki kutuplaşmanın yaşanan büyük afete rağmen devam ettiği ortaya çıkmıştır. Türkiye, çatışma çerçevesinde hem felaket öncesinde hem sonrasında önemli bir eksen oluşturmuştur. Felaketin ilk 20 günlük döneminde nötr bir sunum eğilimi gözlemlense de felaket öncesi ve sonrasında Türkiye'ye ilişkin *Alsaaa24*'teki temsilin değişmediği, olumlu sunumun sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Felaket öncesinde yayınlanan haberlerde ağırlıklı olarak siyasi ve diplomatik temaların işlendiği; Türkiye'nin Milli Birlik Hükümeti'ne verdiği destek üzerinden dolaylı hedef konumuna yerleştirilebildiği görülmüştür. Bu durum felaket sonrası da devam etmiştir. Ülkedeki siyasi kutuplaşma zemininde yaratılan ayrılıkçı söylem, Türkiye'ye yönelik çoğunlukla dolaylı ve bazen doğrudan eleştirel yayınların yapılmasına yol açmıştır. Burada dikkati çeken bir diğer husus, Libya'daki siyasi çekişme taraflarının, içerisinde bulundukları rekabetçi ortamda üstün gelme ve güçlü görünme yarışında, Türkiye'den aldıkları ya da aldıklarını iddia

ettikleri desteği özellikle dillendirmelerinin haberleştirilmesi olmuştur. Bu durum, Batı ve Doğu hükümetleri arasındaki çekişmede olduğu gibi Trablus içerisindeki farklı gruplar arasındaki çatışmaların haberleştirilmesinde de kendini göstermiştir. Haberlerde bir yanda dolaylı hedef gösterilirken diğer yanda Türkiye’den alınan desteğin dillendirilme çabası bir çelişki gibi görünebilmektedir. Ancak bu durum Libya’daki siyasi kutuplaşmanın yansımalarından birini oluşturmaktadır. Buna göre Trablus hükümetine ve Türkiye’ye karşı olanlar hedef gösteren grubu oluşturmakta; destek aldığını beyan eden diğer grup ise, şahsi siyasi çıkarlar doğrultusunda Türkiye’nin ülkedeki ve bölgedeki konumundan güç almak isteyenleri barındırmaktadır. Öte yandan Türkiye’ye ilişkin birkaç farklı eksenle olumlu yorumlara da yer verildiği; doğu bölgesinin, Türkiye’nin Bingazi Başkonsolosluğunun yeniden faaliyete geçirilmesinden duyduğu memnuniyetin dolaylı olarak ifade edildiği kaydedilmiştir. Türkiye’ye yönelik yapılan bazı olumlu yorumlarda, Türkiye’yi övmekten ziyade Türkiye ile yakınlıkların görünür kılınmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu da ülkedeki siyasi kutuplaşmaya hizmet edebilecek bir haberleşme pratiğine işaret etmiştir.

Haberlerde, afetin ilk günlerinde yaşanan insani trajediye odaklanıldığı görülmüştür. Burada yoğun olarak işlenen bir diğer temayı da bölgeye yönelik yapılan yardım çağrıları oluşturmuştur. Haberlerde birçok uluslararası kurumun Libya’daki yardım faaliyetleri bağlamında yetersizliklerini gerekçelendirmeye çalıştıkları, bunu yaparken felaketin boyutuna ve bölgedeki insani durumun mevcut imkân ve kabiliyetleri aştığına vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Felaketten bir ay sonraki dönemde ise, bölgede “iyileşme” temasının işlenmeye başlandığı görülmüştür. Bu dönemde bir yanda sahaya dair olumlu bir tablo çizilmeye çalışılırken, diğer yanda bölgedeki olumsuzlukların henüz yeterince giderilemediğini gösteren haberlere de rastlanılmıştır. Son evrede ise, felaketin insani boyutunun haber söyleminde zayıfladığı tespit edilmiştir.

Analizde, Türkiye sunumu bağlamında dikkati çeken en temel husus, haberlerde Türkiye'nin bölgeye yönelik insani yardım operasyonuna neredeyse hiç yer verilmemesi olmuştur. Bu itibarla, Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin haber metinlerinde ayrıcalıklı ya da merkezi bir görünürlük kazanmadığı düşünülebilir. Bir diğer önemli nokta, haber metinlerinde Libya'nın Kahramanmaraş depremi sırasında Türkiye'ye yaptığı yardımlarla Türkiye'nin Derne felaketi sırasında yaptığı yardımların bir şekilde kıyaslanmasıdır. Burada yapılan mütekabiliyet (karşılıklık) imasının, Libya'nın Türkiye'ye gönderdiği yardımlardan daha geniş çaplı olan Derne yardımlarına ilişkin “dayanışma anlatısının” kullanılmasını engellediğini söylemek mümkündür.

Felaket öncesi ve sonrası dönemlerde yayınlanan ve Türkiye-Libya arasındaki ekonomiyi, ticareti ve yatırımı konu alan haberlerin nicel olarak yaklaşık aynı yoğunlukta oldukları görülmüştür. Bu durum, felaketin, zaten yoğun olan ikili ticari iş birliğini çok da değiştirmedini göstermiştir. Bu tespit, böylesine büyük bir felaketin gölgesinde dikkat çekmekle birlikte aslında doğal sayılabilir. Zira felaket öncesindeki haberlerde ülkenin genelinin kalkınması işlenirken, felaket sonrası dönemde Derne'nin yeniden imar ve kalkındırılmasına odaklanılmıştır. Felaket sonrası dönemde yayınlanan haberlerde, bölgenin yeniden imarının en temel konulardan birini oluşturduğu görülmüştür. Öte yandan haberlerde felaketin yarattığı ekonomik kayıplara neredeyse hiç değinilmemesi dikkati çekmiştir. Bu durum, yeniden imar sürecinin temel odak olarak seçilmesiyle, tıpkı felakete ilişkin olumsuz görsellerin kullanılmasından imtina edilmesinde olduğu gibi olumsuz unsurların toplumsal hafızada yer edinmemesinin amaçlanmış olabileceğini düşündürmüştür. Yeniden imar söylemi, haber metinlerinde bir yandan olumlu bir bağlamda sunulurken, diğer yandan da dikkatleri felaketin insani boyutundan uzaklaştırmıştır.

Ekonomik bağlamda Türkiye'ye ilişkin atıfların felaket sonrasında azaldığı görülmüştür. Buna göre, Libya'nın, ülkenin tamamına gerekli olan yatırım ve kalkınma

desteğinde Türkiye'nin imkân ve tecrübelerinden yararlanma arzusu, felaket sonrasında ilginin özel olarak Derne'ye yoğunlaşmasıyla geçici olarak gündemden düşmüştür. Bir başka deyişle, Derne'nin yeniden imarı ve kalkındırılmasına yönelik yoğun ilgi, Türkiye'nin burada katkı sunma potansiyelini bir süreliğine gölgede bırakmıştır.

Felaket öncesinde yayınlanan haberlerdeki ahlak çerçevesinin ulusal birlik ya da dayanışma bağlamında değil, yolsuzluk ve kayırmacılık üzerinden ortaya çıkması dikkati çekmiştir. Afet sonrası dönemde yayınlanan haberlerde ise Libya'daki en önemli meselenin Derne olduğunun vurgulandığı, felaketin aslında tüm ülkeyi birleştirdiği söyleminin işlendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bir yanda toplumsal dayanışmaya vurgu yaparken, diğer yanda devletin ve resmi kurumların kırılganlığına eleştiri getiren bazı haberlere de rastlanılmıştır. Bu itibarla, çatışma çerçevesinde de işaret edildiği üzere, felaketin aslında siyasal kurumlar arasındaki bölünmeyi ortadan kaldıramadığı tespit edilmiştir. Öte yandan bazı değerlendirmelerde, felakete ve bunun yol açtığı kayıplara kaderci bir perspektiften yaklaşıldığı da görülmüştür. Bu tür kaderci yorumların, felaketin sorumlularına dair tartışmayı siyasal ve yönetsel düzeyden uzaklaştıran bir anlamlandırma biçimi ürettiği düşünülebilir. İncelenen dönemin sonlarına doğru, bölgedeki zor dönemin tamamlandığı ve bölge makamlarının teşekkürü hak eden bir performans gösterdiği söyleminin tercih edilmeye başlandığı tespit edilmiştir. Bu da ahlak ve sorumluluk çerçevelerinin birbirine yaklaştığının bir işareti olarak değerlendirilebilir.

Felakete dair ahlak çerçevesinde Türkiye'ye yönelik olumlu ya da olumsuz bir göndermeye rastlanmamıştır. Öte yandan insani boyut çerçevesinde de işaret edildiği üzere, Türkiye'nin bölgeye yönelik yardımlarına yer verilmemesi, burada Türkiye'ye yönelik herhangi bir teşekkür ya da takdir söylemine yer verilmemesi sonucunu da doğurmuştur.

Felaket öncesinde yayınlanan haberlerde devlet kapasitesinin zayıflığına işaret edilirken, afet sonrası dönemde, çoğunlukla Libya'daki iki hükümetin adeta bir yarışa girerek, üzerlerindeki sorumluluğun gereğini yaptıkları temasının işlendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yerel makamların bölgeyi neden ihmal ettiği, kalkınma için neden böylesine bir mücbir sebebin beklendiği konularının sorgulanmadığı görülmüştür. Öte yandan Derne'de düzenlenen protestoların haklı olduğunu ve sorumlulardan hesap sorulması gerektiğini vurgulayan haberlere de rastlanılmıştır. Bu haberler, sorumluluk çerçevesinin toplumsal düzlemde de protesto, eleştiri ve hesap sorma çağrıları aracılığıyla üretildiğinin gösterilmesi bakımından önemlidir. Haberlerde dikkati çeken bir diğer husus, yukarıda da işaret edildiği üzere, uluslararası kuruluşların, felaketin boyutunu gözler önüne seren, aynı zamanda bölgedeki gereksinimlere karşı imkanların yetersizliğine işaret eden bir söylem benimsemesi olmuştur. Bu bağlamda kurumların kendi müdahale kapasitelerinin sınırlılığını gerekçelendiren savunmacı bir söylem ürettiği görülmüştür. Sonuç itibarıyla, haberlerde tarafların sorumluluk üstlenmekten çok yoğun gayret izlenimi verdiği, soruşturmaların sonuçsuz kaldığı ya da sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum Libya'da hesapverebilirlik ve adil yargılanma taleplerinin devam ettiğine işaret etmektedir.

Haberlerde sorumluluk bağlamında Türkiye'ye bir atfa yer verilmemiş olması dikkat çekmektedir. Buna göre, bölgedeki durumun, atılan ve atılmayan adımların sorumluluğu ile Türkiye arasında herhangi bir bağ kurulmamıştır. Ancak Türkiye'nin bölgeye yönelik geniş çaplı insani operasyonuna yer verilmemiş olması, Türkiye'nin bölgeye yönelik insani sorumluluğunu yerine getirdiği anlatısından da kaçınıldığını göstermiştir.

Çalışmanın bulguları bütünsel olarak değerlendirildiğinde, felaket öncesi ve sonrası yayınlanan haberlerdeki Türkiye sunumuna yönelik beş temel tespitten söz etmek mümkündür. Buna göre, haberlerde

- i. Türkiye’ye dair mesafeli söylemin kısa süreli nötrleşme dışında korunduğu,
- ii. Yardımda karşılıklılık vurgusunun, Türkiye’nin insani diplomasi faaliyetlerinin haberlerde olumlu ve koşulsuz bir dayanışma perspektifinden sunulmasını sınırlamış olabileceği,
- iii. Türkiye’nin Libya’daki askeri varlığı ve bölgedeki gücüne atıf yapan haberlerde rastlanan tehdit söyleminin de burada etkili olabildiği,
- iv. Olumlu temsilin sınırlı kalmasının temel nedenlerinden birinin, Türkiye’nin Milli Birlik Hükümeti ile kurduğu yakın ilişki olabileceği,
- v. Bu itibarla Libya’daki kutuplaşmaya dahil olmanın Türkiye’nin insani diplomasi faaliyetlerinin haber metinlerinde yer bulma imkanını etkileyebildiği söylenebilmektedir.

Bu bağlamda, yukarıda işaret edilen, felaket öncesi dönemde yayınlanan haberlerdeki Türkiye sunumuna ilişkin askeri varlık, siyasi destek ve yatırım eksenlerinin felaket sonrasında da sürdüğü ve bütünüyle ortadan kalkmadığı görülmüştür. Yerel medyadaki Türkiye temsilinin Libya iç siyasi kutuplaşmasıyla iç içe geçirildiği, insani diplomasi faaliyetlerinin de bundan olumsuz etkilendiği; bu durumun, Türkiye’nin bölgeye yönelik insani diplomasi faaliyetlerini bir anlamda gölgelediği söylenebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’ye ilişkin görece nötr bir sunum eğiliminin gözlemlendiği ilk 20 günü hariç, *Alsaad*’teki temsilin değişmediği değerlendirilmektedir.

Son olarak, araştırmacının sahada üstlendiği göreve dair giriş kısmında “Araştırmacının konumu” başlığı altında düşülen not çerçevesinde, haber metinlerinin çözümlemesinden çıkan sonuçlar ile araştırmacının sahada gözlemlediği etkinin birbirini tam karşılayamadığı söylenebilmektedir. Öyle ki sahada Türkiye’den gelen ekip ve yardımların, sevk edildikleri yerlerdeki etkisinin, bunlardan gerek halkça gerek yerel makamlarca duyulan memnuniyetin haber metinlerinde yer bulmamış olması,

yardımların sahadaki etkisi ile medyadaki temsil arasında bir kopukluğa işaret etmektedir. Bu durum, araştırmanın bir diğer önemli çıktısını oluşturmaktadır.

## KAYNAKÇA

- Acar, D. Ş., "Küreselleşen Dünyada Diplomasi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9(1-2), 2006, s. 417-440.
- Afşar, E., İç Dinamikleri ve Türkiye ile İlişkileri Bağlamında Libya, Hiper, İstanbul, 2023, s. 33-162.
- Alagöz, H., Uluslararası İlişkilerde İnsani Diplomasinin Rolü: Türkiye-Somali Örneği, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- ATASE Arşivi, Dosya No: 73, Klasör No: 17, Fihrist No: 11.
- Barfi, B., "Khalife Haftar: Rebuilding Libya from the Top Down", The Washington Institute for Near East Policy, Sayı: 22, Ağustos 2014.
- Bateson, G., Steps on an Ecology of Mind, Jason Aronson Inc, New Jersey-London, 1972.
- Bearman, J., Qadhafi's Libya, Zed Books, Londra, 1986.
- Benford, R. D. ve Snow, D. A., "Clarifying the Relationship Between Framing and Ideology in the Study of Social Movements: A Comment on Oliver and Johnston", Mobilization, 5(1), 2000.
- Blake, G. H., "Oil Production in Libya", Geography, 54(2), 1969, s. 221-223.
- Bogatyreva, O., "Humanitarian Diplomacy: Modern Concepts and Approaches", Herald of the Russian Academy of Sciences, 2022, s. 1349-1366.
- Bölme, S. M. vd., Batı ve Kaddafi Makasındaki Libya, SETA Rapor, İstanbul, 2011.
- Cappella, J. N. ve Jamieson, K. H., Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good, Oxford University Press, New York, 1997.
- Ceviz, N., "Libya Tarihine Kısa Bir Bakış", Ortadoğu Analiz Dergisi, 3(27), 2011, s. 8.
- Cohen, B. C., The Press and Foreign Policy, Princeton University Press, Princeton, 1963.
- Collins, S. D., "Dissuading State Support of Terrorism: Strikes or Sanctions? (An Analysis of Dissuasion Measures Employed against Libya)", Studies in Conflict & Terrorism, 27(1), 2004, s. 1-18.

- Currie, G., "The Libyan Electronic Army", 2020, <https://www.gabrielcurrie.medium.com/the-libyan-elektronik-army-11f7fae28b0f>.
- Çelenk, B., "Dış Yardımların Ulus Marka Değeri Oluşumuna Etkisi: Türkiye Örneği", E. Akıllı (Ed.), Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar içinde, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 162.
- De Lauri, A., Humanitarian Diplomacy: A New Research Agenda, Chr. Michelsen Institute (CMI Brief, 4), Bergen, 2018, <https://www.cmi.no/publications/6536-humanitarian-diplomacy-a-new-research-agenda> (Erişim tarihi: 3.12.2025).
- De Vreese, H., Peter, J. ve Semetko, H. A., "Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross-National Comparative Study of Frames in the News", Political Communication, 18(2), 2001, s. 107-122.
- Demir, E., "Libya'nın (Trablusgarp) Türkiye Açısından Tarihsel ve Stratejik Önemi", Türk Dünyası Araştırmaları, 2020, s. 151.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/127.100.8.
- Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 541-44205/209993-8; 541-44205/209993-2.
- Diker, G. H., Türkiye'nin İnsani Diplomasi Faaliyetleri (2022-2024): Ukrayna Örneği, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.
- Dora, Z. K., The Role of AFAD in Turkey's Humanitarian Diplomacy, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Duran, B. ve Ataman, M., Libya Krizi: Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları, SETA, İstanbul, 2020, s. 15-58.
- Dursun, O., Press Coverage of the Enlargement of the European Union and Public Opinion in the United Kingdom and France: A Cross-National Comparative Study of the First- and Second-Level Agenda-Setting and Priming Effects, Texas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Durur, E. K., "İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevesi", Atatürk İletişim Dergisi, Sayı 2, 2011, s. 24.
- Ebu Dib, E., "Libya'da Basının Büyüyüp Gelişmesi ve Kalkınma Aşamaları" (Arapça makale), El-Naşir El-Arabi Dergisi, Sayı 11, 1.1.1988, s. 43-55.
- El-Gamaty, G., "Turkey's Role in the Reconstruction of Libya", Insight Turkey, 2020, s. 74.

- El-Obaidy, S., "Libya'da Basının Tarihi (1912-1969)", El-Asmariye Üniversitesi Dergisi, Sayı 32, 2019, s. 527-565.
- El-Zoubi, R., "El-Ghazal'in Öldürülmesi Libya'da Reform Düşüncesini Riske Sokuyor" (Arapça makale), <https://www.aljazeera.net/news/2005/6/7> (Erişim tarihi: 3.3.2024).
- Entman, R. B., "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", Journal of Communication, 43(4), 1993, s. 51-58.
- Erdağ, R., "Libya'nın İnşasında Türkiye'nin Siyasi ve Askeri Desteği", Ortadoğu Analiz, 2020, s. 23.
- Erdurmaz, S., Libya: Arap Baharının Solan Yüzü, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 151.
- Fırat, M. ve Kürkçüoğlu, Ö., "1960-1980 Arap Ülkeleriyle İlişkiler", B. Oran (Der.), Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1 içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Fırat, M. ve Kürkçüoğlu, Ö., "Orta Doğu'yla İlişkiler", B. Oran (Ed.), Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980), C. I içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 795.
- Gamson, W. A. ve Modigliani, A., "Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach", American Journal of Sociology, 95(1), 1989, s. 1-37.
- Gamson, W. A., Talking Politics, Cambridge University Press, New York, 1992.
- Geldenhuys, D., Deviant Conduct in World Politics, Palgrave Macmillan, Londra, 2004, s. 142-167.
- Ghanem, S., "Filling in the Tapestry: The Second Level of Agenda Setting", M. McCombs, D. L. Shaw & D. Weaver (Eds.), Communication and Democracy içinde, Lawrence Erlbaum, Mahwah, 1997.
- Gitlin, T., The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and the Unmaking of the New Left, University of California Press, Berkeley, 1980.
- Goffman, E., Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience, Harvard University Press, Boston, 1974.
- Grabe, M. E. ve Bucy, E. P., Image Bite Politics: News and the Visual Framing of Elections, Oxford University Press, New York, 2009.
- Gündoğdu, S., "Türk Dış Politikasının İnsani Diplomasi Vizyonu ve Pratiği", Uluslararası Akademik Birikim Dergisi, Cilt 5, Sayı 5, 2022, s. 349-350.

- Gürel, S. ve Erkan, H. S., "The Sustainability of Türkiye's Humanitarian Diplomacy", *Istanbul Gelisim University Journal of Social Sciences*, 12(3), 2025, s. 1538-1557.
- Iyengar, S., *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*, University of Chicago Press, Chicago, 1991.
- Iyengar, S. ve Kinder, D. R., *News That Matters: Television and American Opinion*, University of Chicago Press, Chicago, 1987.
- İnce, T. A., *COVID-19 Pandemisinde Türkiye'nin İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Dış Basındaki Yansımalarına Yönelik Bir Analiz*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kandemir, A. B., *Suriye İç Savaşı Bağlamında Türkiye'de Yerel ve Ulusal Düzeydeki İnsani Diplomasi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kanjirathinkal, M. ve Hickey, J. V., "Media Framing and Myth: The Media's Portrayal of the Gulf War", *Critical Sociology*, 19(1), 1992, s. 105-107.
- Karasapan, C., *Libya, Trablusgarp, Bingazi ve Fizan*, Resimli Posta Matbaası, Ankara, 1960.
- Kavak, H. Z., *Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam Ülkelerindeki İnsani Diplomasi Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Kavas, A., "Türkiye-Libya İlişkileri", *TASAM Stratejik Öngörü*, 2011, s. 46-56, [https://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3145/turkiye\\_-\\_libya\\_iliskileri](https://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3145/turkiye_-_libya_iliskileri) (Erişim tarihi: 23.05.2023).
- Kekilli, E., "Berlin Konferansı ve Libya Krizinin Geleceği", B. Duran ve M. Ataman (Ed.), *Libya Krizi: Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları içinde*, SETA, İstanbul, 2020, s. 33-47.
- Kekilli, E. ve Öztürk, B., "Turkey's Position in the Libyan Crisis", *Insight Turkey*, 2020, s. 61-62.
- Khadduri, M., *Modern Libya: A Study in Political Development*, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1963.
- Kitchen, N., *After the Arab Spring: Power Shift in the Middle East?*, IDEAS Special Report, SR011, Mayıs 2012, s. 33.
- Koloğlu, O., *500 Years in Turkish Libya Relations*, SAM, Ankara, 2007, s. 255.
- Koloğlu, O., *Arap Kaymakam*, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 183.

- Köse, T. ve Öztürk, B., "A Sea Change in the MENA Region: External Interventions in Libya", *Insight Turkey*, 2020, s. 123-124.
- McCombs, M. ve Evatt, D., "Objects and Attributes: Exploring a New Dimension in Agenda Setting", *Comunicación y Sociedad*, 8(1), 1995, s. 7-32.
- McCombs, M., *Setting the Agenda: The Mass Media and Public Opinion*, Polity Press, Cambridge, 2004.
- McQuail, D., *Mass Communication Theory: An Introduction* (3. Baskı), Sage, Thousand Oaks, 1994, s. 327-331.
- McQuail, D., *McQuail's Mass Communication Theory*, Sage Publications, Londra, 2010, s. 378.
- McQuail, D. ve Windahl, S., *Kitle İletişim Çalışmalarında İletişim Modelleri* (2. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s. 80.
- Minear, L., *The Craft of Humanitarian Diplomacy*, United Nations University Press, Yeni York, 2007.
- Neuman, W. R., Just, M. R. ve Crigler, A. N., *Common Knowledge: News and the Construction of Political Meaning*, University of Chicago Press, Chicago, 1992.
- Nisan, F., *Haberdeki Çerçeve: Uygulama Örnekleriyle Çerçeve Kuramı ve Yöntemi*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2022.
- Nye, J. S., "Soft Power", *Foreign Policy*, No. 80, 1990, s. 153-171.
- Nye, J. S., *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç*, Çev. R. İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara, 2005.
- Özarslan, H. ve Gürcan, M. S., "İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son Döneme Ait Bir İnceleme", *Selçuk İletişim*, 8(4), 2015, s. 32-48.
- Özkan, Y., *Libya'daki Türk Müteahhitliğinin Arka Planı*, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Ankara, 2015.
- Pan, Z. ve Kosicki, G. M., "Framing Analysis: An Approach to News Discourse", *Political Communication*, 10(1), 1993, s. 55-75.
- Paoletti, E., "Libya: Roots of a Civil Conflict", *Mediterranean Politics*, 16(2), 2011, s. 313-319.
- Patterson, T. E., *Doing Well and Doing Good: How Soft News and Critical Journalism are Shrinking the News Audience and Weakening Democracy*, Joan Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy, Cambridge, 2000.

Resmî Gazete, Sayı 28544, 30.1.2013.

Sander, O., Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme, İmge Yayınları, Ankara, 2008.

Scheufele, D. A., "Framing as a Theory of Media Effects", Journal of Communication, 49(1), 1999, s. 103-122.

Semetko, H. A. ve Valkenburg, P. M., "Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News", Journal of Communication, 50(2), 2000, s. 93-109.

Shah, D. V., McLeod, D. M. ve Friedland, L., "An Integrated Approach to Communication Theory and Research", D. H. Weaver & C. H. Wilhoit (Eds.), The American Journalist in the 21st Century içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, 2011, s. 67-89.

Sözmezoğlu, F., Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 344.

Sturman, K., "The Rise of Libya as a Regional Player", African Security Review, 12(2), 2003, s. 109-112.

Szondi, G., Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', Lahey, 2008.

Tankard, J. W., "The Empirical Approach to the Study of Media Framing", S. D. Reese, O. H. Gandy & A. E. Grant (Eds.), Framing Public Life içinde, Lawrence Erlbaum, Mahwah, 2001, s. 95-106.

Taşçı, U. N., Libya Kördüğümü, Tezkire, Ankara, 2023, s. 59-64.

Tekin, F., "İnsani Güvenlik Misyonu Türk Dış Politikasının Yumuşak Gücü Olabilir mi?", Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 11, Sayı 2, Aralık 2021, s. 5-25.

Tekin, S., "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi: Latin Amerika ve Karayiplerle İlişkiler", SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ekim 2023, Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı, s. 126.

Telci, İ. N., "Turkey's Libya Policy: Achievements and Challenges", Insight Turkey, 2020, s. 43-44.

Tuchman, G., Making News: A Study in the Construction of Reality, Free Press, New York, 1978.

Tuncer, H., Eski ve Yeni Diplomasi, Dış Politika Enstitüsü, Ankara, 1991, s. 251.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askeri İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr> (Erişim tarihi: 25.4.2023).

Weaver, D. H., "Thoughts on Agenda Setting, Framing, and Priming", *Journal of Communication*, 57(1), 2007, s. 142-147.

Yaşın, C., *Gündem Belirleme: Kuram ve Araştırmaları*, Yargı, Ankara, 2008.

Yaycı, C., *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 67.

Yüksek, E. ve Dingin, A. E., "Does it Work in Turkey? A Network Agenda-Setting Research", *Erciyes İletişim Dergisi*, 2020.

Zoubir, Y. H., "The Protracted Civil War in Libya: The Role of Outside Powers", *Insight Turkey*, 2020, s. 17.

### İnternet Kaynakları

"11 Televizyon Kanalının Libya'nın Doğusunda Çalışması Yasaklandı" (Arapça rapor), Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, 17.7.2019, <https://www.rsf.org/ar/ليبيا-منع-الليبي-الشرق-في-العمل-من-تلفزة-قناة-11>.

"2022 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız" notu, T.C. Dışişleri Bakanlığı, [https://www.mfa.gov.tr/site\\_media/html/2022-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf](https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2022-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf).

"Aid Arrives as Libya Copes with Flooding Aftermath", *France24*, 17.9.2023, <https://www.france24.com/en/live-news/20230917-aid-arrives-as-libya-cope-with-flooding-aftermath>.

Al Gathafi, M., *The Green Book*, [http://books.google.com/books/about/The\\_Green\\_Book.html?id=5HrjbDUQk9UC](http://books.google.com/books/about/The_Green_Book.html?id=5HrjbDUQk9UC) (Erişim tarihi: 1.10.2023).

Algmati, A., "Libya'da Sel: Bir Zamanlar Derne Diye Bir Şehir Vardı", *BBC Türkçe*, 15.9.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd1mp4d8xmno.amp>.

Alsaaa24 internet sitesi: <https://www.alsaaa24.com>.

Anholt, S., "Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations", *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, 2(1), 2011, <https://surface.syr.edu/exchange/vol2/iss1/1/>.

Aslanov, N., *Diplomacy for Humanity*, 2013, <http://redcrescent.az/downloads/books2.pdf> (Erişim tarihi: 3.12.2025).

- "Bilgi Notu", T.C. Dışışleri Bakanlığı Trablus Büyükelçiliği, <https://trablus-be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/139010>.
- "Diplomacy Beyond Borders: The Role of Soft Power in Fostering Global Co-operation", TIJER, <https://tijer.org/tijer/papers/TIJER2508010.pdf>.
- El-Houfi, A., "Görölmemiş İnsani Felaket: Görgü Tanıkları Derne'de Kabus Anlarını Anlattı" (Arapça makale), 12.9.2023, <https://al-ain.com/article/hurricane-daniel-libya-hard-humanitarian-disaster>.
- El-Mudawli, İ., "Devrimin Yedinci Yılında Libya Medyası" (Arapça makale), 2018, <https://www.institute.aljazeera.net/ar/ajr/article/390>.
- El-Mudawli, İ., "Libya Basılı Medyanın Akıbeti" (Arapça makale), 18.11.2018, <https://institute.aljazeera.net/ar/ajr/article/513> (Erişim tarihi: 13.11.2023).
- El-Tahouny, E. E., The History of the Libyan Press and Its National Role, <https://www.researchgate.net/publication/384754728> (Erişim tarihi: 6.12.2023).
- El-Zubeir, İ., "Kaddafi Dönemi Sonrasında Libya Basını: Geniş Evren ve Karmaşa Arasında" (Arapça makale), DW Arapça, 6.11.2011, <https://www.dw.com/ar/a-15531427> (Erişim tarihi: 5.11.2023).
- Hediye, Z., "Libya'da Basılı Medya: Kelimenin Tam Anlamıyla Yok Oluş" (Arapça makale), Independent Arabia, 21.8.2022, <https://www.independentarabia.com/node/362571> (Erişim tarihi: 18.11.2023).
- "Humanitarian Diplomacy as Turkey's National Role Conception and Performance", CMI, <https://www.cmi.no/publications/file/8495-humanitarian-diplomacy-as-turkeys-national-role-conception-and-performance.pdf>.
- "Libya'da Edebi Basın: Başarı ve Başarısızlık Dolu Bir Tarih" (Arapça makale), El-Kuds El-Arabi, 29.7.2006, <https://www.alquds.co.uk/> (Erişim tarihi: 11.1.2024).
- "Libya'da Hafter Güçleri Petrol Hilalinde Kontrolü Sağladı", Anadolu Ajansı, 21.6.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyada-hafter-gucleri-petrol-hilalinde-kontrolu-sagladı/1181675>.
- "Libya'da Siyasi Gerilimle Birlikte Güvenlik Kaygıları Artıyor", Cumhuriyet Gazetesi, 25.12.2021, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/libyada-siyasi-gerilimle-birlikte-guvenlik-kaygilari-artiyor-1895295> (Erişim tarihi: 19.5.2023).
- "Libya'nın İnşasında Liderlik İstiyor", Anadolu Ajansı, 24.8.2011, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyanin-insasinda-liderlik-istiyor/415934>.
- "Media in Libya", Fanack, 1.12.2016, <https://fanack.com/libya/media-in-libya/> (Erişim tarihi: 20.3.2026).

"RSF Index 2018: Journalism Sorely Tested in North Africa", 23.4.2018, <https://rsf.org/en/rsf-index-2018-journalism-sorely-tested-north-africa> (Erişim tarihi: 18.4.2024).

Shawqi, N., "Libya Medyasının Gelişimi ve Uğradığı Aşamalar" (Arapça makale), 2023, <https://www.almowatna.news/?p=278942>.

"Special Report: How Gaddafi Scion Went from Reformer to Reactionary", Reuters, 11.4.2012, <https://www.reuters.com/article/2012/04/11/us-libya-saif-idUSBRE83A0DL20120411> (Erişim tarihi: 23.9.2024).

"The Two Sides of Aid Diplomacy", USC Center on Public Diplomacy, 2024, [https://uscpublicdiplomacy.org/pdin\\_monitor\\_article/two-sides-aid-diplomacy](https://uscpublicdiplomacy.org/pdin_monitor_article/two-sides-aid-diplomacy) (Erişim tarihi: 18.12.2024).

"Timeline: Libya's Uprising against Muammar Gaddafi", Reuters, 22.8.2011, <https://www.reuters.com/article/world/timeline-libyas-uprising-against-muammar-qaddafi-idUSTRE77K2QH/>.

"Transitional Libyan Media Free at Last?", Carnegie Endowment for International Peace, 2013, <https://www.carnegieendowment.org/research/2013/05/transitional-libyan-media-free-at-last?lang=ar> (Erişim tarihi: 16.4.2024).

Turunen, S., Humanitarian Diplomatic Practices, Frontline Negotiations, [https://frontline-negotiations.org/wp-content/uploads/2020/09/Humanitarian-Diplomatic-Practices\\_Salla-Turunen.pdf](https://frontline-negotiations.org/wp-content/uploads/2020/09/Humanitarian-Diplomatic-Practices_Salla-Turunen.pdf).

"TÜBİTAK Ansiklopedisi: Diplomasi", <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/diplomasi>.

"Türkiye ve Libya Ekonomik-Ticari İlişkiler Bilgi Notu", T.C. Trablus Büyükelçiliğı, 4.7.2012, <http://trablus.be.mfa.gov.tr> (Erişim tarihi: 6.3.2023).

"Türkiye'nin İnsani Yardımları" notu, T.C. Dışışleri Bakanlığı, [https://www.mfa.gov.tr/turkiye\\_nin\\_-insani-yaridimlari.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yaridimlari.tr.mfa) (Erişim tarihi: 3.12.2025).

Ulutaş, U. vd., Batı ve Kaddafi Makasında Libya, SETA, Mayıs 2011, [http://file.setav.org/Files/Pdf/20121126135254\\_setabati\\_ve\\_kaddafi\\_makasinda\\_libya.pdf](http://file.setav.org/Files/Pdf/20121126135254_setabati_ve_kaddafi_makasinda_libya.pdf).

"War on the Media: Journalists Under Attack in Libya", Human Rights Watch, 9.2.2015, <https://www.hrw.org/report/2015/02/09/war-media/journalists-under-attack-libya>.

Zaptia, S., "Haftar Announces 'Liberation' of Derna", Libya Herald, <https://www.libyaherald.com> (Erişim tarihi: 13.5.2023).

## EKLER

**Ek 1 (Tablo 11): Haberlerin Çerçeveleme Kodlarına Dair Tablo**

| Çerçeve                            | Alt Çerçeveler                   | Haber Sayısı   |                 | Durum Tanımı                                                                            | Bağlamlar                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------|----------------------------------|----------------|-----------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    |                                  | Felaket Öncesi | Felaket Sonrası |                                                                                         |                                                                                                                                                                                |
| <b>Çatışma Çerçevesi</b>           | Birbirini Eleştirme              | 29             | 42              | Milli Birlik Hükümeti ile Libya Hükümeti'nin birbirlerini eleştirmelerini ele alır.     | Suç<br>Kusur<br>Çatışma<br>Askeri<br>Silahlı güç<br>Uluslararası<br>Hamad<br>Dibeyba<br>Erdoğan<br>Savaş<br>Türkiye<br>Terör<br>Anlaşmazlık<br>Protesto<br>Karşıtlık ifadeleri |
|                                    | Hükümet Ayrımı                   | 33             | 61              | Ülkedeki çift yürütme erkine vurguyu kapsar.                                            |                                                                                                                                                                                |
|                                    | Uluslararası Aktörler            | 7              | 38              | Üçüncü ülkeler ve uluslararası aktörlerle kurulan iş birliği ve ilişkilere işaret eder. |                                                                                                                                                                                |
|                                    | Tehdit vurgusu                   | 12             | 13              | Bölgedeki siyasi ve askeri tehdit iddialarını içerir.                                   |                                                                                                                                                                                |
| <b>İnsani Boyut Çerçevesi</b>      | İnsani Duyarlılık/Trajedi Boyutu | 0              | 38              | Felaketin insani boyutunu ve kayıpları ele alır.                                        | Yardım<br>Trajedi<br>Felaket<br>İnsani<br>Ölüm<br>Çağrı<br>Mağdurlar<br>Aileler<br>Bireysel hikayeler<br>Türkiye<br>Acı<br>Mağduriyet anlatıları                               |
|                                    | İnsani İhtiyaçlar                | 1              | 17              | Temel insani gereksinimleri kapsar.                                                     |                                                                                                                                                                                |
|                                    | Yardım Çağrısı                   | 1              | 19              | Bölgede yapılan yardım çağrılarını ele alır.                                            |                                                                                                                                                                                |
|                                    | Sahadaki Durum                   | 1              | 43              | Sahadaki durumun aktarılmasını işler.                                                   |                                                                                                                                                                                |
| <b>Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi</b> | Ekonomik Kayıplar                | 0              | 3               | Felaketin yol açtığı yıkıma ve maddi kayıplara odaklanır.                               | Yatırım<br>Yeniden İmar<br>Konferans<br>Kalkınma<br>Şirket<br>Planlama<br>Ticaret<br>Liman<br>Türkiye<br>Mali konular<br>Ekonomik etkiler                                      |
|                                    | Yeniden İmar/Kalkındırma         | 3              | 25              | Bölgenin yeniden inşa edilip kalkındırılmasını konu alır.                               |                                                                                                                                                                                |
|                                    | Şirketlerle İş Birliği           | 11             | 16              | Bölgesel kalkınma için iş birliği süreçlerini kapsar.                                   |                                                                                                                                                                                |
| <b>Ahlak</b>                       | Birlik ve                        | 0              | 35              | Aktörler tarafından                                                                     | Birlik                                                                                                                                                                         |

|                             |                                |   |    |                                                                                                  |                                                                                                              |
|-----------------------------|--------------------------------|---|----|--------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Çerçevesi</b>            | Dayanışma Çağrısı              |   |    | yapılan birlik ve dayanışma çağrılarını işler.                                                   | Dayanışma Onur Hak Uzlaşma Dini referanslar Etik değerlendirmeler Türkiye Teşekkür Minnet Takdir             |
|                             | Birlik ve Dayanışma Eleştirisi | 0 | 12 | Felaketin ülkeyi birleştiremediği söylemini konu alır.                                           |                                                                                                              |
|                             | Kaderci Bakış Açısı            | 0 | 5  | Felakete dair dini/kaderci değerlendirmeleri içerir.                                             |                                                                                                              |
|                             | Teşekkür ve Takdir Söylemi     | 0 | 13 | Aktörlere yönelik teşekkür ve takdir beyanlarını kapsar.                                         |                                                                                                              |
| <b>Sorumluluk Çerçevesi</b> | İdarenin Kusuru                | 2 | 15 | Hükümetlerin ve yerel makamların ihmalinin olup olmadığını ele alır.                             | İhmal Kusur Bakım Hükümet Parlamento Yetkililer Politikalar Yargılama Aklama Suçlama Türkiye Çözüm önerileri |
|                             | Sahada Atılan Adımlar          | 2 | 89 | Libya Hükümeti, üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşların bölgedeki faaliyetlerini içerir.     |                                                                                                              |
|                             | Trablus Toplantıları           | 0 | 17 | Trablus'taki makamların toplantı, görüşme ve açıklamalarını kapsar.                              |                                                                                                              |
|                             | Suçlama                        | 1 | 16 | Taraflardan herhangi birinin bir diğerine yönelttiği doğrudan ve/veya dolaylı suçlamaları işler. |                                                                                                              |
|                             | Kendini Aklama                 | 0 | 77 | Taraflardan herhangi birinin felakete dair suçlamalarla ilgili kendini aklama çabasını kapsar.   |                                                                                                              |

## ÖZET

Bu çalışmada, Libya'nın doğusunda, Derne'de 10-11 Eylül 2023 tarihlerinde meydana gelen Derne sel felaketi sonrasında Türkiye'nin bölgeye yönelik insani diplomasi faaliyetlerinin yerel medyasındaki Türkiye'ye temsiline etkisi incelenmiştir. Derne felaketinin meydana geldiği 10-11 Eylül 2023 tarihlerinden üç ay önce ve üç ay sonra Türkiye'ye ilişkin olarak yayınlanan toplam 453 haber, çerçeveleme kuramından yararlanılarak analize tabi tutulmuş, haberlerde hangi unsurların kapsamı hangilerinin dışarıda bırakıldığının tespitine odaklanılmıştır.

Araştırma sonucunda, Türkiye'ye ilişkin *Alsaaa24*'teki mesafeli temsilin değişmediği, olumlu sunumun sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Türkiye'nin Milli Birlik Hükümeti'ne verdiği destek üzerinden dolayı hedef konumuna yerleştirilebildiği görülmüştür. Türkiye'nin bölgeye yönelik insani yardım operasyonuna neredeyse hiç yer verilmediği anlaşılmıştır. Bu itibarla, Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin haber metinlerinde ayrıcalıklı ya da merkezi bir görünürlük kazanmadığı düşünülmektedir. Libya'daki kutuplaşmaya dahil olmanın Türkiye'nin insani diplomasi faaliyetlerinin haber metinlerinde yer bulma imkanını etkileyebildiği söylenebilmektedir.

Öte yandan, haber metinlerinin çözümlemesinden çıkan sonuçlar ile araştırmacının sahada gözlemlediği etkinin birbirini tam karşılayamadığı görülmüştür. Öyle ki sahada Türkiye'den gelen ekip ve yardımların, sevk edildikleri yerlerdeki etkisinin haber metinlerinde yer bulmamış olması, yardımların sahadaki etkisi ile medyadaki temsil arasında bir kopukluğa işaret etmiştir. Bu durum, araştırmanın bir diğer önemli çıktısını oluşturmuştur.

**Anahtar kelimeler:** Türkiye, Derne, Libya, insani diplomasi, haber çerçeveleme.

## ABSTARCT

This study examines the impact of Turkey's humanitarian diplomacy activities toward the region on Türkiye's representation in the local press following the Derna flood disaster, which occurred on September 10–11, 2023, in Derna, eastern Libya. A total of 453 news items published three months before and three months after the Derna disaster were subjected to analysis drawing on framing theory, with a focus on identifying which elements were included and which were omitted in the news coverage.

The findings reveal that the distant representation of Türkiye in Alsaaa24 remained unchanged and that positive portrayals were limited in scope. It was observed that Türkiye could be positioned as an indirect target through its support for the Government of National Unity. Türkiye's humanitarian aid operation to the region received virtually no coverage. Accordingly, it is considered that Türkiye's relief activities did not gain privileged or central visibility in the news texts. It can be argued that Türkiye's involvement in the polarization in Libya may have affected the extent to which its humanitarian diplomacy activities found coverage in news texts.

Furthermore, it was found that the results derived from the analysis of news texts did not fully correspond to the impact observed by the researcher in the field. Notably, the absence of coverage regarding the on-the-ground impact of the teams and aid arriving from Türkiye in the areas to which they were deployed points to a disconnect between the actual effect of the assistance in the field and its representation in the media. This constitutes another significant finding of the study.

**Keywords:** Türkiye, Derna, Libya, humanitarian diplomacy, news framing.